

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mihaela Anca CIUCA

NEO-KLASİK REALİZM BAĞLAMINDA TÜRKİYE - ROMANYA İKİLİ İLİŞKİLERİ
(1990-2015)

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mihaela Anca CIUCA

NEO-KLASİK REALİZM BAĞLAMINDA TÜRKİYE - ROMANYA İKİLİ İLİŞKİLERİ
(1990-2015)

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mihaela Anca CIUCA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Şenol KANTARCI (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat KILIÇ (İmza)

Tez Başlığı: "Neo-Klasik Realizm Bağlamında Türkiye-Romanya İkili İlişkileri (1990-2015)"

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 19/06/2017

Mezuniyet Tarihi : 26/07/2017

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Neo-Klasik Realizm Bağlamında Türkiye-Romanya İkili İlişkileri (1990-2015)” adlı çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Mihaela Anca CIUCA

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET.....	vii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK KUTUPLU DÜNYA DÜZENİNDE TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLER

1.1 Çok Kutuplu Dünya Düzeni ve Yeni Aktörlerin Yükselişi	12
1.2 Türkiye ile Romanya 1990'a Kadar İlişkiler	16
1.2.1 Romanya'nın Komünist Rejim Dönemi.....	20
1.3 Komünizmden Demokrasiye Dönüşüm Süreci.....	22
1.3.1 İç Siyasi Durumu	22
1.3.2 Dış Politika	24
1.4 Türk-Romen İkili İlişkilerinin Yeni Dinamikleri.....	26
1.4.1 Ekonomik ve Ticari İlişkiler.....	27
1.4.2 Siyasi İlişkiler	32
1.4.3 Sosyo-Kültürel İlişkiler	34

İKİNCİ BÖLÜM

NEO-KLASİK REALİZM PERSPEKTİFİ AÇISINDAN

TÜRKİYE VE ROMANYA'NIN DIŞ POLİTİKALARI: 1990-2015

2.1 Neo-Klasik Realizm ve Dış Politika.....	38
2.2 Neo-klasik Realizm Perspektifinden Romanya'nın Dış Politikası: 1990-2015.....	40
2.2.1 Uluslararası Sistemin Yapısı	41
2.2.2 Elit Konsensüs, Uyum Seviyesi ve Toplumsal Birlik Düzeyi.....	43
2.2.3 Liderlerin Algıları	46

2.3 Neo-klasik Realizm Perspektifinden Türkiye'nin Dış Politikası: 1990 -2015	49
2.3.1 Bağımsız Değişken: Uluslararası Sistemin Yapısı.....	49
2.3.2 Müdahaleci Değişkenler	50
2.3.3 Sivil toplumun Türk Siyaseti Üzerindeki Etkisi	51
2.3.4 Dış Politika Perspektifindeki Değişiklikler 2002-2015	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE- ROMANYA KARŞILIKLI DESTEKLERİ 1990-2015

3.1 Romanya'nın NATO'ya Katılım Süreci	58
3.2 Türk-Romen Güvenlik İşbirliği.....	64
3.2.1 Askeri Gücü	64
3.2.2 Türkiye'nin Romanya'nın NATO Üyeliğine Olan Desteği	66
3.2.3 Ortak Bölgesel Girişimler.....	71
3.3 Romanya'nın Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci	73
3.3.1 Romanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Yönelik Desteği	75
3.4 Karadeniz'de Önemli Jeopolitik Aktörler.....	79
3.4.1 Avrupa Birliği	81
3.4.2 NATO	83
3.4.3 Rusya Federasyonu	84
3.4.4 Türkiye	86
3.5 Karadeniz'de Bölgesel Jeopolitik Aktör Olarak Romanya'nın Rolü.....	87
3.6 Karadeniz'de Değişen Güç Dengelerinin Önemi.....	89
3.7 İşbirliğindeki Başlıca Sorunlar	91
SONUÇ	94
KAYNAKÇA.....	98
ÖZGEÇMİŞ	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Romanya'nın Türkiye'den İthal Ettiği Ürünler.....	29
Şekil 1.2 Romanya'nın Türkiye'ye İhraç Ettiği Ürünler.....	29
Şekil 3.1 Türkiye-Romanya Askeri Savaş Teknolojisi.....	66

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1 Büyük Ekonomiler için IMF Büyüme Projeksiyonları.....	14
Tablo 1.2 Türkiye-Romanya Dış Ticaret Değerleri 1991-2015	28
Tablo 1.3 Romanya'ya Yapılan İhracatta Fasıllar.....	30
Tablo 2.1 Romanya'da Siyasi Değişiklikler.....	44
Tablo 3.1 Dünyanın en Büyük Ordularının Sıralaması 2014.....	65
Tablo 3.2 Türkiye –Romanya Askeri Antlaşmaları.....	70

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	Avrupa Güvenlik Savunma Politikası
BAB	Batı Avrupa Birliği
BİOEM	Barış İçin Ortaklık Projesi
BLACKSEAFOR	Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu
BM	Birleşmiş Milletler
BO	Barış İçin Ortaklık
BOEM	Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi
BRİKS	Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan Çin ve Güney Afrika
BTE	Bakü Tiflis Erzurum (Doğalgaz Boru Hattı)
CEECs	Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (Central and East European Countries)
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DTO	Dünya Ticaret Örgütü
FSN	Popülist Ulusal Kurtuluş Cephesi
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
GUAM	Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü (Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova)
KEI	Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KFOR	Kosova Barış Gücü
MAK	Muharebe Arama Kurtarma
MPFSEE	Güney Doğu Avrupa Çok Uluslu Barış Kuvveti (Multinational Peace Force Southeast Europe)
NATO	Kuzey Atlantik İttifakı (North Atlantic Treaty Organisation)
NSF	Milli Kurtuluş Örgütü (National Salvation Front)
PCR	Romen Komünist Partisi (Partidul Comunist Roman)
PD	Romanya Demokrat Partisi
PEOP	Köstence-Trieste -Pan-Avrupa Petrol Boru Hattı
PfP	Barış için Ortaklık (Partnership for Peace)

PNL	Milli Demokrat Parti
PRM	Büyük Romanya Partisi
PSD	Romanya Sosyal Demokrat Partisi
PSM	Sosyalist İşçi Partisi
PUR	Romanya Humanist Partisi
RF	Rusya Federasyonu
RG	Resmi Gazete
RO	Romanya
SEDM	Güney Doğu Avrupa Savunma Bakanları
SETA	Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı
SRI	Romanya İstihbarat Servisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TEPAV	Türkiye Ekonomik ve Siyaset Araştırma Vakfı
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TR	Türkiye
UDMR	Romanya Macarları Demokratik Birliği (Uniunea Democrata a Maghiarilor din Romania)

ÖZET

Uluslararası sistem içerisinde bölgesel bir alt sistem olan Balkanlar, Soğuk Savaş'ın hemen ardından uluslararası politika bağlamında önemli bir konuma gelmeye başlamıştır. Bölgedeki rejim değişiklikleri ve Yugoslavya'nın parçalanması ön plana çıkmakla birlikte, Soğuk Savaş sonrası meydana gelen değişimler Romanya'nın dış politikasını etkilemekle kalmamış aynı zamanda iç politikasını da yakından kapsamı alanına almıştır. İki kutuplu uluslararası sistemin ortaya çıktığı ve “*Soğuk Savaş Dönemi*” olarak adlandırılan 1947-1989 yılları arasında Türkiye ve Romanya farklı blokların üyeleri idi. ABD, Batı Bloku'nun liderliğini yaparken Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ise Doğu Bloku'nun liderliğini üstlenmiştir. Nitekim bu dönemde Türkiye ve Romanya arasında politik, ekonomik, askeri, stratejik ve jeopolitik tutum ve uygulamaların farklı olmasından ötürü ikili ilişkiler minimal düzeyde kalmıştır.

Köklü bir geçmişi olan Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkiler, karşılıklı güven ve sağlam irade temelinde gerçekleşmektedir. Türkiye ve Romanya'nın siyasi, askeri ve ekonomik ilişkileri Türk ekonomisinin gelişiminin etkisiyle son yirmi beş senedir daha aktif bir şekilde gelişim göstermiştir. İkili ilişkilerde coğrafi yakınlık ve tarih faktörünün de etkisiyle siyasi ilişkilerden ekonomik ilişkilere, sosyo-kültürel ilişkilerden askeri ilişkilere değin birçok alanda güçlü bağlar tesis edilmiştir. Bu ilişkiler ağında özellikle ekonomik ve güvenlik işbirliği diğer alanlardaki ilişkilere yön verebilmektedir.

Bu çalışma, neo-klasik gerçekçiliğin teorik temeline dayalıdır ve Soğuk Savaş sonrası dönemde, Türk-Romen ikili ilişkilerinin nasıl bir istikamet izlediği sorusunun yanıtlarını kaleme almıştır. Bu çerçevede önce iki ülke arasındaki ilişkilerin genel kadrosu özetlenmiştir. Bunun ardından da ikili ilişkilerindeki işbirliği alanlarına ve işbirliğindeki başlıca sorunlara değinilmiştir. AB ve Kuzey NATO üyelikleri konusunda iki ülke birbirine karşılıklı destek vermiştir/vermektedir. Bu durumun Karadeniz'deki konjonktürel bir süreç olmasından ziyade, Romanya ve Türkiye işbirliğinin derinleşmesine katkı sağladığına da değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk-Romen İlişkileri, Türk Dış Politikası, Romen Dış Politikası, Neo-Klasik Realizm.

SUMMARY

BILATERAL RELATIONS BETWEEN TURKEY AND ROMANIA FROM NEOCLASSICAL REALISM PERSPECTIVE: 1990-2015

The Balkans, a sub-regional system within the international system, has become an international political hot spot right after the Cold War. The changes in the area and the disintegration of Yugoslavia are the forefront shifts after the Cold War have affected domestic politics and equally Romania's foreign policy. When the bipolar international system emerged in the time frame of 1946-1991 the so called Cold War period, Turkey and Romania were members of different blocks. While the US undertook leadership of the Western Pole; The USSR had the leadership of the Eastern Pole. As a matter of fact, the political, military, economic, strategic, geopolitical attitudes and practices between Turkey and Romania were different, so the bilateral relations were characterized of a minimal level of cooperation.

The relations between Romania and Turkey, which have the roots of old history, are being developed on the basis of mutual initiatives and unwavering will. Political, military and economic relations of Romania and Turkey have begun to develop more actively over the past twenty-five years. In addition to strong ethnic, historical and geographical loyalty from both of the two countries, there is also a notable progress achieved in political and economic relations. In particular, cooperation in energy and security fields have the power to strengthen or deteriorate them, influencing relationships in other areas.

This paper relies on the theoretical basis of neoclassical realism, aiming to offer an explanation on how the Turkish-Romanian bilateral relations have followed in post-Cold War period. This main intent first address the general cadre of bilateral relations, followed by the areas of cooperation and the major problems which can deteriorate the cooperation between Turkey and Romania. The paper also demonstrated that Turkey and Romania have provided mutual support for EU and NATO membership and that the regional conjuncture in the Black Sea besides being a necessity entailed by the regional security, it contributes actively to the improvement of the bilateral Romanian –Turkish relations.

Keywords: Turkish-Roman Relations, Turkish Foreign Policy, Romanian Foreign Policy, Neo-Classical Realism.

ÖNSÖZ

"Küreselleşme" terimi, uluslararası sistemin dönüşümünü gerçekleştirdiği düşünülen çeşitli ulus ötesi süreçlerin, özellikle de dünyanın siyasi, ekonomik ve finansal sisteminde çarpıcı etkilerinin kümülatif etkisini tanımlamak için yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu terim herkesin bildiği fakat belli tanımı olmayan bir terimdir. Gerçekten de, Uluslararası Kriz Grubu Başkanı Jean Marie Guehenno'nun söylediği gibi "Sözcüğün henüz kabul görmüş bir tanımı bulunmamakta ve bu belirsizlik muhtemelen zamanımızın kavramsal belirsizliklerinin bir semptomudur.¹ Küreselleşmenin uluslararası sistemdeki işlemlerin yoğunluğunun ve çeşitliliğin arttığı ve bunun devletler ve toplumlar arasında daha fazla "ara bağlantı ve bağımlılık" yaratmaya katkıda bulunduğu inkâr edilmeyecek bir durumdur. Fakat asıl zorluk, küreselleşmenin uluslararası güvenlik üzerindeki kesin etkilerinin değerlendirilmesinde ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmenin etkisi bölgeden bölgeye değişir ve devletlerin değişime uyum sağlama kapasitesi, küreselleşme süreci tarafından ortaya konulan belirli zorlukları karşılamasıyla büyük ölçüde belirlenir. Başka bir ifadeyle teknolojik olarak ve ekonomik açıdan dünyanın gelişmiş bölgelerinde küreselleşmenin etkileri, devletlerin gücünü artırır. Öte yandan zayıf, daha az gelişmiş ve ekonomik olarak kırılgan ülkelerde ve bölgelerde ise küreselleşme, devletin otoritesini ve özerkliğini zayıflatacaktır. Günümüzün küreselleşen dünyasında devletlerin en makul gücünü ve hayatını idame ettirebilmesinin yolları, bölgesel ortaklıkların geliştirilmesi, "kazan-kazan" prensibi çerçevesinde yeni siyasi ve iktisadi ilişkilerin oluşturulmasıdır. Romanya Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkilerin gelişim göstermesi bu durumun bir çıktısıdır.

1990'a kadar Türkiye ile Romanya arasındaki ikili ilişkilerde pek somut ilerleme olmazken, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Türkiye-Romanya ilişkilerinde yeni bir sürece girilmiştir. Her iki devletin geçmişine bağlı olarak genel çıkarlar ve ortak paydada buluşulması sonucu, modern küresel dünyada mevcut ve potansiyel risklerin bertaraf edilmesine ve yarının kuvvetli temeller üzerinde kurulmasına olanak sağlanmıştır. Nitekim 1989 yılında SSCB'nin yıkılmasının ardından gelen yeni fırsatları ilk değerlendirenler arasında Türk yatırımcılar da yerini almıştır. Öte yandan Romanya'nın hem politik hem de

¹ Guehenno, 1998: 1.

iktisadi bakımdan göreceli olarak içine kapandığı 1990'lı yıllarda Türkiye, Romanya'nın en önemli ticaret ortaklarından biri olmuştur.²

Romanya Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre, 31 Aralık 2015 itibariyle Romanya'da mevcut kayıtlı Türk sermayeli şirket sayısı 14 bin 369'dır. Aynı zamanda Romanya, Türkiye'nin ihracatta on beşinci, ithalatta da yedinci sırada yer aldığı ülkedir.³ Bu bağlamda 2015 yılı verilerine göre Türkiye'nin Romanya'ya ihracatı: 2,8 milyar Dolar, Romanya'dan ithalatı ise: 2,6 milyar Dolar olmak üzere, iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 5,4 milyar Dolar'dır.⁴ 2015 yılı zarfında, Türk işadamlarının Romanya ekonomisine yaptığı yatırımların giderek arttığı görülmektedir. Romanya'da 2016 yılına kadar 90 Türk müteahhitlik firması tarafından yaklaşık 6,2 milyar dolar tutarında proje gerçekleştirilmiştir.⁵ Çeşitli sektörlerde yatırım yapmakta ve kendi faaliyet alanlarını genişletmekle birlikte, Türk şirketleri iki ülke arasındaki iktisadi işbirliği ve ortaklığın geliştirilmesinde de önemli bir rol üstlenmektedir.

İki ülke arasındaki siyasi ve askeri alanlarda işbirliği, Aralık 2011'de imzalanan “*Stratejik Ortaklık Belgesi*”yle stratejik ortaklık seviyesine yükseltilmiştir. Bahsedilen “*Stratejik Ortaklık Belgesi*”nin hayata geçirilmesine yönelik “*Eylem Planı*” ise Mart 2013'te imzalanmıştır.⁶ Her iki devlet arasında varolan mali ve politik bağlantıları, her iki ülkenin coğrafi konumu, onları bölgede jeopolitik temel aktörlerine dönüştürmüş ve ilişkilerin derinliği ortaya konulmuştur. Romanya ve Türkiye arasındaki karşılıklı güven ve dostluk ilişkileri, küresel projelerin hayata geçirilmesini mümkün kılan temel etken olmuştur. Romanya'da 70 binden fazla olan Türkler ve Tatar Türkleri, diğer 16 etnik azınlık grubuyla birlikte, kurdukları azınlık örgütleri aracılığıyla anayasal haklarını özgürce kullanabilmektedir. Tüm azınlık örgütlerin siyasi parti oluşumları mevcuttur. Ayrıca azınlıklar nüfuslarıyla orantılı bir şekilde Romanya Parlamentosu'nda temsil edilmektedir ve işbirliği gücünün belirlenmesinde de etkili unsurlardır.⁷

Medya kurumları da, Türk-Romen ilişkilerinde önem taşımaktadır. Romen kanalları, Türkiye'nin toplumsal-kültürel özelliklerinin detaylı şekilde Romanya'ya aktarılmasında

² <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/insights/2016/06/romanya-turk-yatirimci-bekliyor.html> (erişim tarihi 25.02.2017).

³ <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/insights/2016/06/romanya-turk-yatirimci-bekliyor.html> (erişim tarihi 25.02.2017).

⁴ Romanya Dışişleri Bakanlığı <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1746> (erişim tarihi 03.04.2017).

⁵ Türkiye Dışişleri Bakanlığı <http://www.mfa.gov.tr/-turkiye-romanya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim tarihi 03.04.2017).

⁶ <http://karadeniz-press.ro/romania-turcia-a-fost-finalizat-planul-de-actiune-pentru-implementarea-parteneriatul-strategic/> (erişim tarihi 25.02.2017).

⁷ <http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/29989/turkiyenin-2002den-bu-yana-pek-cok-ulkeye-ilham-olan-bir-basari-hikyesi-var.html> (erişim tarihi 25.02.2017).

oldukça istekli ve etkilidir. Bu çabalar, her iki tarafı daha sıkı ve özverili faaliyet göstermeye teşvik etmektedir. Ayrıca, çok sayıda Romen öğrenci özellikle Türk-Tatar kökenli Romenler, Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli eğitim kurumlarında öğrenim görmektedir. Ankara'daki Romen-Türk Dostluk Derneği öğrencileri desteklemektedir ve önemli sosyo-kültürel faaliyetleri geliştirmektedir. İstanbul'da Romen Sosyal Dayanışma Derneği faaliyet göstermektedir. Öte yandan Romanya'daki Türk topluluğu Köstence, Medgidia Cobadin, Mangalia, Valu lui Traian Fountain Mare, Tuzla, Castelu, Misyon, Tulcea, Eforie Sud ve Bükreş gibi yerlerde yaşamaktadırlar. Ayrıca Romanya'daki Müslüman İlahiyat ve Pedagojik Lisesi "Kemal Atatürk" 1995 yılında Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa kurulmuştur. Eğitim, ekonomi, siyasi ve kültürel alanlarda ilişkilerin geliştirilmesi, her iki ülke arasında sıkı dostluk ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamaktadır.

Artan siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarları çerçevesinde, hem bölge devletleri arasındaki ilişkiler, hem de diğer devletlerin bölgeye yönelik politikaları önem arz etmektedir. Dolayısıyla Türk-Romen ikili ilişkileri analizi teorik bir çerçeveden bakıldığında kayda değer bir konudur. 2000'li yıllardan itibaren Romence literatürde Türkiye-Romanya ilişkileri üzerine araştırmalar kaleme alınmaya başlanmıştır. En önemli araştırmacılar arasında Râzvan Theodorescu, Mihai Maxim, Ionel Cîndea, Eugen Nicolae veya Călin Felezeu gibi isimler yer almaktadır. Bu çalışma çerçevesinde konunun içeriği gereği Türkçe ve Romence kaynaklar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Tez çalışmasında özellikle tezin teorik kısmında İngilizce kaynaklardan oldukça istifade edilmiş, Türkçe kaynaklar ise yeteri kadar mevcut olmadığından bu kaynaklara daha az yer verilmiştir.

Bu tezin yazımında objektif analiz yapabilmek için birincil kaynaklar olan rapor ve belgelere sıkça atıfta bulunulmuştur. Bu çerçevede, Romanya'nın resmi internet kaynakları taranmıştır. Ayrıca ikincil kaynaklara da başvurulmuştur. Bu kapsamda Romence, Türkçe ve İngilizce kitap, makale, tez ve raporlardan da yararlanılmıştır. İkincil kaynaklar Türkiye ve Romanya arasındaki ikili ilişkiler konusunda, uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanan çeşitli raporlar, gazeteler ve diğer elektronik ortamda mevcut olan raporlar tezin kalitesinin arttırılmasına gerçekten katkı sağlamaktadır. İngiliz literatüründen de benzer biçimde yararlanılarak paralel okumalar yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili Fransızca'da bulunan tezler ve makalelerden faydalanılmıştır. Buna ilave olarak üzerine çalışılan tez güncel konuları da kapsamaktadır. Bu yüzden yabancı kaynaklı haber sitelerinden ve tanınan düşünce kuruluşlarından da faydalanılmıştır.

Neo-klasik realizm nispeten yeni bir yaklaşım olmasından dolayı, ne Romence'de ne de Türkçe'de belirtilen zaman çerçevesinde, konuyla ilgili yürütülen herhangi bir kapsamlı

Çalışmaların yapılmadığı sonucuna varılmıştır. Uluslararası sistem içerisinde devletlerin politik kaymaları konusunda artan bir endişe söz konusudur. Günümüzde bu çalışmanın rolü kayda değerdir. Zira bu çalışma Türk-Romen siyasi ilişkileri neo-klasik gerçekçilik teorisine dayandırılarak bir açıklama getirmeye çalışmaktadır. Mevcut olan literatür, temelde Türk-Romen ilişkileri teorik bir yaklaşım değil, pratik ve teknik detaylara odaklanarak değerlendirmektedir. Bundan dolayı mevcut çalışma, biraz daha derinlere inip, iki kutuplu uluslararası sistemin sona ermesiyle Türkiye ve Romanya'nın ortak çıkar odaklı hareket ettikleri varsayımıyla, neo-klasik gerçekçi perspektifinden stratejik, jeopolitik ve ülkelerdeki iç değişkenler unsurlarını özellikle vurgulayarak ve ikili ilişkileri açıklamaya çalışarak literatür boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır.

Dört temel yaklaşım uluslararası ilişkilerde devletlerin dış politika yapım sürecini açıklamaya çalışmaktadır: Innenpolitik teoriler (liderin inançları, liderin kişiliği, ideoloji, ulusal karakter, sosyoekonomik ve siyasi yapı)⁸, saldırgan realizm⁹, savunmacı realizm¹⁰ ve neo-klasik realizm.¹¹ Giriş kısmında realizm, neo-realizm ve neo-klasik realizmin prensipleri ve temel varsayımları değerlendirilmektedir. Nitekim ilk neo-klasik realizm kuramının teorik çerçevede incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma için teorik bir zemin oluşturmak amacıyla literatür taraması yapmakla birlikte Soğuk Savaş sonrası yeni kurulan sistemin çok kutuplu olup olmadığını ve uluslararası sahnedeki yeni aktörlerin yükselişine dikkat çekilmiştir.

Birinci bölümde çok kutuplu dünya düzeninde ikili ilişkiler kaleme alınmıştır. İlk aşamada Romanya'nın resmi kuruluşundan komünist rejim sürecine ve akabinde 1990 yılına dek ikili ilişkilerin tarihsel boyutu özetlenmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Romanya'daki gelişmeler göz önünde bulundurularak Türk Romen ilişkilerinin yeni dinamikleri 1990-2015 zaman dilimi içerisinde nesnel bakış açısına dayandırarak konunun ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkileri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Türkiye ve Romanya'nın dış politika konseptlerine nasıl uyum sağladığına değinilmiştir. Dolayısıyla iki ülkenin ekonomik ortaklığının siyasi ilişkilerine olan yansımaları irdelenmiştir. Keza Romanya'daki ideolojinin değişmesiyle ortaya çıkan yeni güvenlik bunalımları ve liderlerin politik emellerinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. İç faktörler ve uluslararası sistemin yapısı göz önünde bulundurularak bu çalışma gelişen

⁸ Bektaş: 2013: 5.

⁹ Bu yaklaşıma göre, ülkelerin düzensiz uluslararası sistemde güvenliklerini garantiye almak için göreceli olan avantajlarını ve güç kapasitelerini arttırmaya çalıştıklarını varsaymaktadır ve yurt içi ayrımalara önem vermiyorlardır. Bkz: Bektaş: 2013:6.

¹⁰ Bu görüşe göre, ülkeler birbirlerine karşı nispi güçlerini arttırmayı değil, sistemin sağlayacağı güvenliği kademeli bir biçimde arttırmayı hedeflemektedirler. Bkz: Tüysüzöğlu: 2013: 510.

¹¹ Neoklasik gerçekçilik, iç ve dış etkenleri bir araya getirmektedir. Bu kurama göre, dış politika yapım sürecini devletin uluslararası sistemdeki konumu ve göreceli güç kapasitesi belirtmektedir. Bkz: Bektaş: 2013:6.

ilişkileri bölgesel ölçekte analiz etmeyi odaklanmıştır ve çıkar odaklı olarak açıklamayı hedeflenmiştir.

Üçüncü bölüm ise Romanya Cumhuriyetinin NATO Antlaşması'na katılımı ve Türkiye'nin bu husustaki desteği konusu mercek altına alınmıştır. Bu minvalde Türk-Romen ilişkileri jeostratejik açıdan olumlu yönde ivme kazanmıştır. Bu hamlenin devamı Romanya'nın Türkiye'yi (AB) üyeliği sürecinde desteklemesidir. Ayrıca Karadeniz'deki değişen güç dengelerinin Türk-Romen işbirliklerini kısıtlanmada bir faktör olup olmadığını irdelenmiştir. Böylece çalışmanın iskeletini oluşturan neo-klasik realizm teorisi Türk-Romen ilişkilerini şekillendiren faktörlerin neler olduğunu açıklamaya hedeflenmiştir.

Tez çalışmamda planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, varlığıyla bütün çalışmalarına destek olan nişanlım Ahmet KANDEMİR, ihtiyacım olduğunda yardımını esirgemeyen arkadaşım Yusuf FİDAN ve çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aile üyelerime (Mihai, Maria ve Daniela) teşekkür ediyorum.

Mihaela Anca CIUCA

Antalya, 2017

GİRİŞ

Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkiler çok köklü bir tarihsel derinliğe sahiptir. Bu tarihsel derinliğin en önemli ölçütünü ise Romanya'nın bir dönem Türk egemenliği altında yer alması oluşturmaktadır. Öte yandan Romanya'nın bağımsızlığını kazanmasının akabinde iki ülke arasında kayda değer sorun yaşanmamış, iki ülke arasındaki ilişkiler genel olarak iyi yönde seyretmiştir. Bir dönem Türklerin egemenliği altında yer almış Romanya'nın Türkiye ile derin bağlara sahip, topraklarında 100000 den fazla Türk barındıran, Romanya, 19,5 milyonluk nüfusu ve 238.391 km²'lik alanı ile dünya ülkeleri arasında 83. sırada yer alarak, Balkan yarımadasının doğusundaki en büyük ülke konumundadır.¹² 2015 yılında Romanya 177,954 milyar Euro GSYH'ye sahiptir¹³ ve Yunan ekonomisinin ardından Balkanlar'da¹⁴ en güçlü ekonomiler arasında ikinci sırada yer almaktadır.¹⁵

Romanya, Orta Avrupa ve Kuzey Doğu Avrupa ile Akdeniz arasında bir bağlantı noktasıdır. Romanya kuzeyde ve kuzeydoğuda Ukrayna, kuzeydoğuda Moldova, kuzeybatıda Macaristan, güneybatıda Sırbistan, güneyde Bulgaristan ile sınır komşudur.¹⁶ Ayrıca ülkenin doğuda Karadeniz'e 245 km uzunluk kıyısı vardır.¹⁷ Karadeniz ülkeleri ve Kafkas bölgesine ulaşımı kolaydır. Romanya coğrafi konumu ile özellikle Soğuk Savaşın sonra Batı'nın dikkatini üzerine toplamıştır.¹⁸

Romanya, ilk kez 1878'de Avrupa haritasında bağımsız bir devlet olarak yer almıştır. Yıllar boyunca, Wallachia ve Moldova bölgelerinden oluşan Romanya, Osmanlı İmparatorluğu'nda yarı bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. 1877 yılında Osmanlı-Rus savaşında Romanya Rusya ile ittifak kurmuş ve savaşın sonunda Romanya Parlamentosu Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁹ On dokuzuncu yüzyılın ortalarında ve sonlarında Romanya, anayasa, parlamento sistemi, kamu yönetimi, yargı sistemi, eğitim, üniversiteler, edebi, sanatsal ve mimari formlar ve hatta giyim tarzı olarak Avrupa'yı kendine model edinmiştir.²⁰

¹² <http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/RomyüzdeC3yüzdeA2nia> (erişim tarihi 20.02.2017).

¹³ <http://www.mfa.gov.tr/romanya-ekonomisi.tr.mfa> (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁴ "Balkanlar" kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından "Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Trakya'yı içine alan bölge" olarak belirtilmektedir.

¹⁵ <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> (erişim tarihi 11.05.2017).

¹⁶ Çapraz, 2002: 15.

¹⁷ Posea, 2003: 15-32.

¹⁸ Matache-Zaharia, 2015: 244.

¹⁹ Boia, 2001: 18-23.

²⁰ Light, 2006: 3-17.

Romanya ve Türkiye arasındaki coğrafi yakınlığa, ortak bir tarih ve kültüre sahip olmasına rağmen iki ülke arasındaki bağlar 1990 tarihinden önce bazı nedenlerden dolayı gelişim gösterememiştir. Bu dönemde Türkiye bir NATO üyesi iken; Romanya Varşova Paktı üyesi idi. Bu nedenden dolayı iki ülke arasındaki ilişkiler minimal düzeyde kalmış ve iki devlet arasında ciddi fikir ayrılıkları söz konusu olmuştur. İlaveten Romanya'nın sosyalist bir sisteme sahip olması Türkiye'nin ise kapitalist bir yaklaşım izlemesi aktörler arasındaki diğer bir ayırıcı faktör olmuştur.²¹ Uluslararası sistemde iki kutupluluk sistemi elli yıl boyunca devam etmiştir. Öte yandan 20. yüzyılın son on yılındaki iletişim ve teknolojik alanlarındaki gelişim neticesinde Romanya, bir devrime tanıklık etmiştir.

1990 sonrasında uluslararası sistem değişmiş, iki kutuplu sistem sona ermiştir. Uluslararası sistemin öngörülemeyen bir ortama dönüşmesinden dolayı anarşi bu dönemde devletlerin dış politika kararlarını almalarını etkileyen önemli bir unsur olmuştur.²² Dolayısıyla, devletler uluslararası arenadaki kısıtlamaları ve dinamikleri dikkate alarak dış politik ve ulusal politik süreçleri uygulanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte üstünlüğünü kaybetmiş olan iki ana aktörün yanı sıra 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından, yeni aktörler, kendi çıkarlarını korumak ve desteklemek amacıyla uluslararası sahnede ön plana çıkmışlardır.²³

Bu çalışma Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan uluslararası sistem değişiklikleri bağlamında, Türkiye ve Romanya arasındaki ikili ilişkiler, özellikle dış politikalarına odaklanarak kaleme alınmıştır. 1990-2002 zaman diliminde Türkiye'nin mevcut iç meselelerini çözüme kavuşturabilmek amacıyla olumsuz bölgesel gelişmelerin etkilerini minimal düzeye indirilmesi önemli olmuştur. Öte yandan Romanya için uluslararası konulardan ziyade iç sorunlar; ekonomi, sağlık, eğitim, hukuk ve düzen gibi konular uluslararası alanda öncelikli olmuştur. Bilhassa Iliescu'nun dönem başkanlığının ilk altı yılında hükümetin iç meselelerine ağırlık verilmiştir. Özellikle 1991 -2004 yılları arasında bu faktörlere siyasi gündemde öncelik verilmiştir.

Belirli politikaların formülasyonu ve benimsenmesi yurtiçi bağlantılar ve yurtdışı siyasi değişimlerden etkilenmiştir. 2002'den itibaren Türkiye ve 2004'ten sonra Romanya sırasıyla dış politikalarında bir değişim sürecine gitmişlerdir. Her iki ülke de dış politikalarında en önemli amaç olan çevresel istikrara ulaşmayı başarmışlardır. Bu minvalde Romanya çevre ülkelerle iyi komşuluk geliştirme isteğinin ilk planını gerçekleştirmeye koyulmuştur. Romanya'nın bu planı son on üç yılda iktidarda bulunan AKP hükümetinin dış

²¹ Özlem, 2007: 35-36.

²² Kolasi, 2013: 150-151.

²³ Kantarcı, 2012: 49.

politika vizyonu ile benzerlik göstermiştir. Nitekim temel olarak bahsedilen aktörler arasındaki ikili ilişkiler 1990 yılından sonra ve daha somut bir şekilde 2002'den sonra çeşitli alanlarda hem nicelik hem de nitelik olarak artmıştır. Bu hususta güç, liderler ve öncelikler bakımından sistem tekrardan tasarım dildiğinde, Türkiye ve Romanya'nın paylaştığı ortak amaçlar olan güvenlik, kalkınma ve işbirliği uluslararası ilişkilerin teorilerinden olan neo-klasik realizm kuramı çerçevesinde Romen-Türk etkileşimleri açısından değerlendirilmiştir. Neo-klasik realizm kuramını anlayabilmek için realizm ve neorealizm paradigmaların altını çizmekte yarar var.

*Realizm*²⁴ uluslararası ilişkilerde üç ana paradigmadan²⁵ biridir. Realizm kuramı 1930'lu yılların sonundan başlayarak 1980'lerin ortalarına kadar süren çok uzun bir dönemde uluslararası ilişkiler alanında öncü teorik yaklaşımı olmuştur.²⁶ Entelektüel temelleri Thucydides, Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes²⁷'un çalışmalarıyla atılan realist kuramın öncüleri olarak; E. H. Carr ve Hans Morgenthau örnek gösterilebilir.²⁸ Realizm, “sistemin anarşik bir düzene sahip olduğunu, bu yüzden de devletlerin ayakta kalabilmesinin tek yolunun, askeri ve ekonomik güce sahip olmak olduğunu” savunmaktadır. Realist araştırmacılara göre, ülkelerin kendi aralarındaki ilişkileri sadece ulusal çıkarları doğrultusunda şekillenir ve bu çıkarlar ancak ve ancak diğerlerine karşı elde edilecek üstünlükle sağlanabilmektedir.²⁹

Realizm teorisini karakterize eden en önemli kavramlardan birisi *güç* kavramıdır. Bir devletin devamlılığını ve hayatını devam ettirmesini sağlamak, realistler tarafından temel amaç olarak görülmektedir.³⁰ Aynı şekilde Morgenthau her şeyden önce uluslararası politikanın bir güç mücadelesi olduğundan söz etmektedir. Uluslararası politikanın nihai amacı ne olursa olsun, güç daima önceliğini korumaktadır.³¹ Devletler bir sistem içinde sadece bir kısım nitelikleri taşıyarak yanlış bir şekilde süper güç olarak değerlendirilmelerine yol açabilir. Bu doğrultuda devletler amaçlarına ulaşabilmek için olanaklarının bir bileşimini

²⁴ Realist kuram, insan doğasından dayanılarak ülkelerin mahiyeti ve devletlerarası politika hakkında bir bazı esas varsayımlarda bulunmaktadır. Realistler, insanın doğası ile ilgili karamsar bir görüşe sahiptir. İnsanın bencil bir doğaya sahip olduğunu varsaymaktadırlar. Bunun yanı sıra ülkelerin de tıpkı insanlar gibi kendi çıkarlarını düşünen bir anlayışa sahip olduklarını belirtmektedirler. Bkz: Eralp, 2006: 73.

²⁵ U.İ disiplinin teorileri genelde ayrışık adalar ile anılan üç ulam altında bulunur. Geleneksel, Plüralist ve Globalist (Aydın M.,1996: 82) ya da Gerçekçilik, Çoğulculuk, Yapısalcılık (Yalvaç, 2003: 136) ya da Gerçekçi (realist), Çoğulcu (rasyonalist), Devrimci (Knutsen, 2006 : 336-337,342).

²⁶ Bektaş, 2013: 7.

²⁷ Klasik realist yazarların ortaya koymuş oldukları varsayımları - devlet merkezli varsayımı, rasyonellik varsayımı ve güç varsayımı – realizm teriminin temel varsayımları olarak saymak mümkündür. Bkz: Russett ve Starr, 1995: 25.

²⁸ Aydın, 2004: 33-35.

²⁹ Jakson ve Sorensen, 2007: 162.

³⁰ Waltz, 2000: 203.

³¹ Morgenthau, 1973: 205.

kullanmak zorundadırlar. Devletlerin güç sıralamasında bulundukları coğrafya, nüfus, yüzölçümü, ham madde kaynakları, ekonomik olanakları, askeri gücü ve politik istikrar gibi konuların hepsinde ne derece güçlü olduklarına bağlı olarak belirlenir.³² Realizmin teori çerçevesinde baskın güç, büyük güçler veya küçük güçler olmak üzere üç farklı aktör bulunmaktadır. Güç kavramı, devletlerin kendilerinin ve rakiplerinin güçlerini nasıl algıladıklarını ile ilgilidir. Sistemin değişimi ile devletler kendi menfaatlerine farklı davranış tarzları izlemektedir.³³ Kısaca özetlemek gerekirse savunmacı tahakküm, uzak durma stratejisi, bir rakibin yükselişini engellemek veya stratejik bölgelerdeki çatışmalara müdahale etmek ya da bölgesel güvenliği sağlamak amacıyla uluslararası kuruluşlara katılmak gibi davranışlar devletler tarafından izlenebilmektedir.³⁴

Realizm teorisini karakterize eden ikinci kavram ise uluslararası sistemin yapısıdır. Sistem kavramı uluslararası politika literatüründe II. Dünya Savaşı sonrası kullanılmaya başlanmıştır.³⁵ Fakat çok kullanılan bir terim olmasına rağmen akademisyenler tarafından sistem kavramının evrensel olarak kabul edilen bir tanımı yoktur. Rosenau sistemi “bir çevre içerisinde var olduğu kabul edilen ve karşılıklı etkileşim yolu ile birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan parçalardan oluşan bir yapı” şeklinde tanımlamıştır.³⁶ Uluslararası sistemi karakterize ederken bir takım değişkenlerin göz önünde bulunması gerekmektedir. Bunlardan bazıları devlet aktörlerinin sayısı, bu aktörlerin dolaylı büyüklükleri, devlet harici aktörlerin sayısı ve şekilleri, devletlerarasındaki bağlar ve fiiller veya sistemin unsurlarını birbiriyle ilişkilendiren faaliyetlerin doğası ve derecesi (karşılıklı bağımlılık).³⁷ Tüm bunlar değerlendirildiğinde uluslararası sistem analizinin daha objektif bir şekilde yapılması mümkündür.

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında gerçekçilik geleneği her zaman çok güçlü olmuştur. Ayrıca, uluslararası ilişkilerde ön planda formüle edilen teorilerden birinci pozisyonunu işgal ettiğini söylemek mümkündür. Realizm, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra otuz yıl boyunca baskın bir paradigma olarak kalmış ve bu paradigmaya yönelik artan şiddetli saldırılara rağmen hala güçlü bir şekilde yerini muhafaza etmiştir. Şiddetli saldırıların sebebi ise gerçekçilik kuramının ahlak açığıdır.³⁸ Realizme karşı getirilen eleştiriler tutarlı bir şekilde ve belirli bir düşünce akımına ait değildirler. Bu sebepten dolayı eleştirel sesler belirleyici bir

³² Waltz, 1979: 129.

³³ Guzzini, 2000: 249.

³⁴ Ersoy, 2016: 159-183.

³⁵ Sönmezoglu, 1989: 540.

³⁶ Sönmezoglu, 1989: 540.

³⁷ Russett ve Starr, 1995: 75.

³⁸ Beitz, 1979: 15-63.

etkiye sahip değildir. Yani bu eleştiriler realizm kuramında meydana gelen zayıflıkları çözmekten ziyade, sadece bu teoriye eleştiri getirmektedir.³⁹

Neorealizm, realizme en yakın teori biçimi olduğunu söyleyebilmek mümkündür.⁴⁰ Kenneth Waltz, “Uluslararası Siyaset Teorisini” (1979) yayınladığından beri, neorealizm teorisyenleri için ya yaklaşma ya da eleştiri odak noktası olmuştur. Devletlerin davranışlarının belirlenmesinde yapıya yaptığı vurgu nedeniyle “yapısal realizm” olarak da adlandırılan Neorealizm, Kenneth Waltz’un “Theory of International Politics” isimli çalışmasıyla ortaya çıkmıştır.⁴¹ Waltz, realizmin insan doğasına odaklanmasından uzaklaşarak teoriyi daha bilimsel hale getirmektedir. Neorealizm devletlerin davranışlarının bir sistem içinde değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmüştür.⁴² Başka bir ifade ile neorealizm devletlerin davranışlarının içeriğini açıklayan bir teoriyi şekillendirmektedir. Neorealizm teorisi ortaya çıktığı dönemde ve rakibi SSCB arasındaki ilişkilerin dengede tutulması gerektiğini teorik bir çerçevede açıklamaktaydı. Waltz güç dengesi teorisini “Yapısal Realist” sentezi içerisinde merkezi bir unsur olarak açıklamıştır: “Eğer uluslararası politikada belirgin bir şekilde politik olan bir teori varsa bu güç dengesi teorisidir.”⁴³

SSCB’nın dağılmasından sonra geliştiren neorealist yaklaşımlar mevcut sistemdeki devletlerin davranışlarına ve ABD’nin bunlara karşı nasıl davranması gerektiğine dair tavsiyeler ve açıklamalar getirme gayretindedir.⁴⁴ Waltz, sistemin yeniden dengelenmesinin devam edeceğini savunmuştur. Ancak bu tanım sadece geçmişe bakıldığında açıkça görülebilir hale gelecektir.⁴⁵ Diğer neorealistler Waltz’ın yapısal gerçekçiliğin formülasyonuna tekrar bakmak gerektiğini savunmuşlardır. Bunun nedeni Soğuk Savaş’tan sonra ortaya çıkan Waltz’un teorisine yöneltile başlıca eleştirilerdi. Bu doğrultuda en önemli düşünürler John Gerard Ruggie, Robert O. Keohane veya Robert W. Cox gibi isimler yer olmuştur.⁴⁶

Düşünürler tarafından çeşitli çalışmalar kaleme alındığında realizm ve neorealizm arasındaki farklar göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda realizm çatışmacılığı ele

³⁹ Hare ve Joynt, 1982: 4-47.

⁴⁰ Glaser, 1996: 123.

⁴¹ Waltz, 1979: 39.

⁴² Sistem yapısında temel düzenleyici ilke anarşidir. Bu bağlamda sistemde “kar”ın yerini hayatta kalma kavramı almaktadır; sistemin ana öğeleri devletlerdir. Devletler, yapının etkisi altında olmaları dolayısıyla bağımsız değil, ancak özerk olarak kabul edilebilirler. Baskı veya zorlama altında nasıl davranacaklarına karar verme yetkisine sahiptirler. Bu bağlamda egemenlik kavramı ortaya çıkmaktadır ve en son özellik devletler güce-kapasiteye sahip olmaları bakımından birbirinden ayrılmasıdır. Başka bir deyişle, büyük devletler daha fazla kapasiteye sahiptir. Bkz: Buzan vd., 1993: 156.

⁴³ Buzan vd., 1993: 117.

⁴⁴ Waltz, 1993: 77.

⁴⁵ Waltz, 2000: 30.

⁴⁶ Ünay, 1998: 207.

alırken, neorealizm devletlerarasındaki işbirliği konusunu da ele almaktadır.⁴⁷ Fakat uluslararası sistemin anarşik olması ve güvensizlik muhiti, ülkelerin uzun vadede işbirliği yapmasını zorlaştırmaktadır.⁴⁸ Realizmde güç, sürekli olarak arttırılması gereken bir unsurdur. Neorealizm ise gücün, devletin hayatta kalması ve ulusun çıkarlarını korumak için yeterli düzeyde olması gerektiğini ileri sürmektedir. Başka bir deyişle gücün eksikliği de fazlası da istemeyen çatışmalara neden olabilmektedir.⁴⁹ Bu nedenle Waltz'ın teorisi Thucydides'in acımasız gerçekliğin tasvirini anımsattığını teyit edilebilir. Thucydides'e göre güçlü olanlar güç kapasitelerine göre hareket etmektedir ve zayıf olanlar kabul etmeleri gereken şeyleri kabul ederler.⁵⁰ Neorealizmde odak noktası, belli bir devletin güç kaynağı değil, uluslararası sistemdeki gücün dağılımıdır. Bu bağlamda güç dengesinde değişiklik olabilir, ancak bu durum sistemin anarşik yapısını değiştiremez.⁵¹ Metodolojik perspektiften bakıldığında realizm tümevarım yöntemini kullanırken, neorealizm tümdengelim yöntemini kullanmaktadır.⁵² Neo-realizmin güvenlik yaklaşımını realizmden ayıran bir diğer nokta, neorealist düşünürlerin analizlerine ekonomik değişkenleri de katmasıdır. Realistler askeri güç üzerine odaklanırken, neorealistler ise devletlerin nükleer silahlarının varlığından kaynaklanan caydırıcılık nedeniyle, neorealizm devletlerin daha çok ekonomiyle ilgili konulara yoğunlaştırmışlardır.⁵³

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte oluşan yeni uluslararası sistemden neorealizm teorisi de derin bir şekilde etkilenmiştir. Yeni dönem başladığında, geleneksel realist iddiası “iktidar mücadelesi zaman ve yer açısından evrenseldir ve vazgeçilmez bir gerçektir”⁵⁴ uluslararası siyasi teoride yeni tartışmalara ve beklentilere yeni zemin hazırlamıştır. Oluşan yeni dönemde ABD, hegemon bir güç olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Ayrıca bu dönemde neorealizmin hegemonya kavramının altını çizmekte yarar var. Waltz'ın deyişiyle Roma İmparatorluğu'ndan bu yana hiçbir zaman bir devlet bu kadar güçlü olmamıştır.⁵⁵

Klasik gerçekçilik paradigmasını canlandırmak için *neo-klasik realizm* 1990'ların başında ortaya çıkan bir teoridir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve neorealist yaklaşımların artan popüleritesi ile neo-klasik gerçekçilerden olan Morgenthau ve Carr gerçekçilik zenginliği

⁴⁷ Baylis, 2008: 69-85.

⁴⁸ Waltz ve Quester, 1982: 46.

⁴⁹ Waltz, 2001: 45.

⁵⁰ Thucydides, 1965: 402.

⁵¹ Waltz, 1999: 161-162.

⁵² Nogayeva, 2011: 19.

⁵³ Sandıklı ve Emeklier, 2011: 11.

⁵⁴ Morgenthau ve Thompson, 1985: 38-39.

⁵⁵ Waltz, 2000: 17.

yenilemek istemişler.⁵⁶ Nitekim 1998 yılında Gideon Rose, "Neo-klasik Gerçekçilik" terimini, ilk kez kullanmış ve uluslararası ilişkiler akademik literatüründe neo-klasik realizmin fikir babası olarak adlandırılmıştır. Yayınlanan dört kitabın incelenmesi sonucunda Rose Rose tarafından yazılan "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" adlı makaleyle neo-klasik realizm kavramı uluslararası ilişkiler literatürü içerisinde yeni bir teori olarak yerleştirilmiştir.⁵⁷ Bu makalede Rose bu dört kitabın konuları (Sırasıyla Thomas J. Christensen, Fareed Zakaria, Randall Schweller ve William C. Wohlforth) orta sınıf dış politika teorilerini içeren yeni bir okul oluşturduğunu iddia etmiştir. Neoklasik realizm literatüründe, Gideon Rose (1998); Randall Schweller (1998); Fareed Zakaria (1998); Robert Jervis (1999); Colin Dueck (2006); Asle Toje (2010) veya Tom Dyson (2010) gibi isimler ön plana çıkmaktadır.⁵⁸

Çok geniş bir yelpazede neo-klasik realizm, klasik realizmin devamıdır.⁵⁹ Realizm ve neo-klasik realizmin birbirinden tamamen farklı olması söz konusu değildir; aksine biraz daha derinlere inildiğinde hem realizm hem de neoklasik realizmin uluslararası sistemin temel kavramı olan anarşiyi savunmasıyla, bir devletin dış politikasını öncelikle uluslararası sistem içindeki konumuna göre belirlemesini savunmaktadır.⁶⁰ Randall Schweller'e göre devletler güvenlik elde etmekle ilgilenebilir, ancak aynı zamanda güç arayışında da bulunabilirler.⁶¹

Gideon Rose'un deyişiyle:

"Neoklasik realizm, klasik realist düşüncenin bazı temellerini yeniden düzenleyerek, içsel ve dışsal değişkenleri açık bir şekilde bir araya getirmektedir. Neoklasik siyaset bilimciler bir devletin dış politikasını belirleyen en önemli kriterin, o devletin uluslararası sistem içindeki konumu ve sistem içindeki göreceli güç dağılımı olduğunu kabul ederler. Bu yüzden onlar realisttir. Bununla birlikte bu yazarlar, güç kapasitelerinin dış politika üzerindeki etkilerinin dolaylı ve karmaşık olduğunu ileri sürerler. Zira sistemik baskılar, aktör düzeyindeki müdahaleci değişken aracılığıyla anlamlandırılırlar. Bu yüzden bunlar neoklasiktir."⁶²

Neoklasik realizm, birçok araştırmacı tarafından klasik gerçekçilik, neo-realizm, yapılandırmacılık, liberalizm ve dış politika analizi arasındaki uçurumlara köprü kurması olarak tanımlanmıştır. Bu kuram bağlamında Kenneth Waltz ve Robert Gilpin gibi isimlerin "yapısalcı realizm" anlayışı ile E.H. Carr ve Hans Morgenthau'nun "klasik realizm" yaklaşımı

⁵⁶ Roua, 2014: 6.

⁵⁷ Rose, 1998: 146.

⁵⁸ Ripsman vd., 2016: 11.

⁵⁹ Realist ontolojisiindeki geleneksel temaların çoğunda hem realistler hem neoklasik realistler katılmaktadır. Örneğin, sistemin ana aktör olarak devletin olduğunu düşünmek, devletlerarası ilişkilerin temelden çelişkili doğası, güç kavramına özen göstermesi gerektiğini veya devletler çıkar odaklı olarak davrandıklarını hem realistler hem neoklasik realistler açıklamaya çalışmışlar. Böylesine Fareed Zakaria deyişiyle uluslararası sistemin yapısı aktörlerin etkileşimleri, kutupluluk ve teknolojik ilerleme gibi faktörlerin sonucudur. Buna ek olarak belirsizlik, kötülük, istenmeyen sonuçlar ve algıları anarşik sistemi karakterize eden unsurlarıdır. Bkz. Zakaria, 1999: 24.

⁶⁰ Roua, 2014: 7.

⁶¹ Schweller, 1994: 74.

⁶² Rose, 1998: 144-172.

yeni bir sentez meydana getirilmiştir.⁶³ Neo-klasik yaklaşım anarşik sistemin baskısına rağmen, iç baskıların bazen dış politikaya daha fazla etki edebileceğini irdellemektedir. Neo-klasik realistler uluslararası sistemi veya devletlerin dış politikalarını anlayabilmek için iç ögelere (müdahaleci değişkenlere) ayrı bir önem göstermektedir.⁶⁴ Neo-klasik realistler için devlet, uluslararası sistemde ve güvenlik alanlarında ana aktör olarak görülüyor ve bir Weberian anlamında tanımlanıyor – devlet, kendi sınırları içinde meşru kuvvet tekeli talep eder.⁶⁵

Uluslararası sistemde var olan konjonktüre bakıldığında neo-klasik realizm teorisi, Soğuk Savaş'ın barışçıl yollarla ve daha çok SSCB'nin iç siyasetindeki gelişmelerle sonuçlanması ve realizmin hiçbir türevinin savaşın sonunu sezememesi üzerine gözden geçirilen varsayımlar ve üretilen yeni hipotezler ile tasarlanmaya başlanmıştır.⁶⁶ Fakat geleneksel prekürsörlerin aksine neoklasik realistler, uluslararası ilişkiler teorisi değil ancak bir dış politika teorisi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Başka bir ifade ile neo-klasik realistler dış politikaya daha kapsamlı bir açıklama getirebilmek için bir belirli durumlarda belirli faktörleri göz önünde bulundurmaktadırlar.⁶⁷

Neorealizm söz konusu olduğunda Alex Macleod ifadesiyle klasik realistler için, sistem, aktörler arasındaki etkileşimin toplamı ve bu etkileşimlerin sonucudur. Neorealistler için bir sistem bu öğelerin toplamıdır ve niteliksel olarak oluşan faktörlerden farklıdır.⁶⁸

Neoklasik realistler özellikle uluslararası sistem yapısı ile ilgili olarak, yeni gerçekçiliğin katkılarını inkâr etmenin neredeyse imkânsız olduğunu savunmaktadır. Bu doğrultuda bir yandan neoklasik realistler sistemik baskı kavramını neorealistlerden almaktadır. Fakat diğer yandan neorealizmin güç dengesi konseptini kabul etmezler.⁶⁹ Aslında neo-realistler için, devletler güçlü görülen devletlere karşı ittifak kurma eğilimindedir. İngilizcede bandwagoning olarak adlandırılan bir kavramdır. Bir neoklasik gerçekçi Randall Schweller değişimiyle “bandwaggoning” devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla bir güç dengesi oluşturmalarıdır.⁷⁰ Karar vericiler, belirli bir uluslararası düzenin veya bir yönünün desteklenmesi ya da yargılanması konusunda, değişimin hedefleri ve maliyetlerini, dikkate alarak seçim yapabilirler. Schweller'ın yanında Christopher Layne ve Fareed Zakaria gibi diğer iki önemli araştırmacıdan da bahsedilmelidir. İkisi de neo-klasik realizm teorisini

⁶³ Ripsman vd., 2016: 11.

⁶⁴ Ripsman vd., 2016: 33-80.

⁶⁵ Taliaferro vd., 2009: 24-28.

⁶⁶ Özdamar, 2013: 194.

⁶⁷ Ripsman vd., 2016: 99.

⁶⁸ Macleod ve Dufour, 2008: 215.

⁶⁹ Roua, 2014: 8.

⁷⁰ Schweller, 2004:46.

kullanarak iktidarın tek kutuplu yapısı ve Birleşik Devletlerin dünya sahnesindeki stratejilerini de dikkate alarak bir açıklama sağlamaya çalışmaktadırlar.⁷¹

Christopher Layne, ABD dış politikasını sadece iki değişken kullanarak sistemin güç dağılımını ve liderlerin özelliklerini açıklamaya çalışmaktadır.⁷² Fareed Zakaria ise Washington'un politikalarını, hem gücün dağılımı hem de bazı iç değişkenler (sosyal gücü devlet yetenekleri yanında devlet-toplum ilişkisine yöneliktir; ayırıştırma kapasitesi veya merkezileşme derecesi) kullanarak açıklamaya çalışmaktadır.⁷³ Hem Christopher Layne hem de Fareed Zakaria tek bir vaka üzerinde çalışması, neo-klasik realizm kuramının zayıf noktası olduğunu kanıtlanmaktadır. Devletler ve elitlerle ilgili çeşitli kavramlar ortaya çıkması bu düşünce okulunu iç siyaseti açıklamakta daha fazla dikkat göstermeye teşvik etmiştir. Böylece Taliaferro, Lobell ve Ripsman, kolektif bir çalışmada bu önemli mesele ile ilgili net bir vizyon tanımlamaya çalışmışlardır.⁷⁴ Yazarlar, uluslararası ilişkilerde aktif olan neredeyse tüm grupları devlet olarak görmüşler ve elitlerin fikir birliğinin önemini hatırlamışlardır. Ancak ülkeleri komple toplumdan bağımsız ve siyasi-askeri kurumlardan ibaret bir yaklaşım ile de ele almamaktadırlar.⁷⁵

Kısaca ifade edilecek olunursa, bu çalışmanın amacı, gelişen Türkiye-Romanya ilişkilerinde devletin iç gücü, rejim, liderler, ideoloji ve algılarının siyasi ilişkilerde etkili faktörler olduklarını ortaya koymaktır. Bu çalışma kapsamında, Bükreş ve Ankara'nın siyasi ilişkilerinin, müdahaleci değişkenler ilişkilerini hangi derecede şekillendirdiğini ya da ikili ilişkilerinde ne gibi nitelikler kazandırdığını yorumlamaya çalışılmıştır. Söz konusu çalışma, Türkiye-Romanya ikili ilişkilerinin tarihi 1990 yılının başından 2015'ine kadar olan 25 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Romanya Devrim' in hemen ardından ulaşmayı hedeflediği ana amaçlarını belirlemiştir. Liberal demokrasi, pazar ekonomisi, yeni Romen toplumunun çıkarlarına hizmet etmek için ikili ve çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesi, devlet güvenliği, devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyen temel ilkelere uygun olarak sınırların ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığını garanti etmek⁷⁶ hedefler arasında yer almaktadır. Geçiş döneminde Romanya, bu hedeflere ulaşmak için uluslararası ilişkilerde üç yol izlemiştir: birincisi, komşu ülkelerden başlayarak, ikili ilişkilerin geliştirilmesi. Böylece Romanya, ulusal çıkarları ve güvenliği geliştirme kapasitesini arttırmaya çalışmıştır. Bölgesel işbirliği, Romanya'nın izlediği ikinci aşamadır. Romanya Balkan bölgesinde ilişkileri çoğaltmak için

⁷¹ Layne, 2011: 45.

⁷² Layne, 2011: 61-87

⁷³ Zakaria, 1999: 35-39.

⁷⁴ Vişan, 2011: 199.

⁷⁵ Vişan, 2011: 199.

⁷⁶ Hlihor, 2006: 337-339.

çaba sarf etmiştir. Bununla birlikte Karadeniz bölgesinde işbirliğine de önem vermiştir. Romanya'nın son aşama, Avrupa ve Avrupa Atlantik yapılarına entegre olma çabalarının yanı sıra uluslararası organları evrensel yeteneklerle güçlendirmek için diplomatik adımlar atmak olmuştur.

Bu çalışma, Romanya'da gerçekleştirilen rejim değişikliği ve tehdit algılarının değişmesi ile 2004 yılında NATO üyelik statüsü elde etmesine kadar olan süreç analizinin ilk kademesini temsil etmektedir. 2004 yılından itibaren dış politikasının temel anlayışı değişmekte olan Romanya NATO ilkeleri ile uyumlu olarak uluslararası siyasi meselelerde ortak hareket etmeye başlamıştır. Bu kapsamda Romanya'nın stratejik öneminin bölgesel ve küresel olarak güvenlik ve istikrarı korumayı amaçlayan NATO için giderek arttığı görülmektedir. Romanya Cumhuriyetinin NATO Antlaşmasına katılımına istikrarlı bir şekilde destekleyen ülkelerden birisinin de Türkiye olduğunu dile getirmek gerekmektedir çünkü bu hamle ikili ilişkilerin güçlendirilmesine yardımcı olmuştur.

Analizin ikinci kademesi 2004-2015 zaman dilimi kapsamaktadır. 2007'ye kadar Romanya'nın AB'ye katılımının odak noktası haline geldiği söylenebilir. Romanya, demokrasiye geçiş yaptığından beri dış politikasının temel objektiflilerinden biri olan AB'ye katılım süreci özellikle 2004'den sonra yeni bir ivme kazandığını söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. Bu kapsamda Ocak 2007 itibarıyla Romanya AB'ye tam üye olmuş ve bunun bir sonucu olarak AB'nin yeni sınırı Karadeniz'in batı kıyılarına kadar uzamıştır. Bu doğrultuda bir kez daha Romanya'nın önemi jeopolitik açıdan artmış ve bölgesel denklemlerde stratejik ortaklıklara veya bölgesel oluşumlara yol açmıştır.⁷⁷ Karadeniz'de oluşan bu yeni konjonktür açısından Romanya'nın jeostratejik rolünün incelenmesi dikkate değer bir meseledir. Romanya ve Bulgaristan'ın 2004'te NATO üyelikleriyle Karadeniz bölgesine yeni bir yaklaşım oluşmuştur. Romanya müttefiklerinin desteğiyle Balkanlara değil Karadeniz'e yönelik bir dış politika izlemeye başlamıştır. Karadeniz politikasında Romanya'nın kullanabileceği en önemli kozlardan biri olan jeostratejik unsurları ve bunları öne çıkarmaya önem vermesidir.⁷⁸ Romanya'nın resmi kuruluşundan beri Türkiye-Romanya ikili ilişkileri söz konusu olduğunda Karadeniz bölgesinin etkin bir rol oynadığını belirtmekte yarar var. Keza Romanya'nın NATO'ya ve AB'ye katılımı ile Karadeniz'in üst kademesinde güç dengelerinde değişim meydana geldiğini söylemek mümkündür. Çok geniş bir yelpazede Romen-Türk ilişkilerinde uyum sağlanmasına rağmen Karadeniz bölgesi iki ülke arasında

⁷⁷ Matache-Zaharia, 2015: 243-245.

⁷⁸ Mureşan, 2007: 7.

fikir ayrılıklarına yol açabilmiştir. Bunun sebebi TR - RF'nin Karadeniz bölgesindeki politik çıkarlarının uyum oluşturmamasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOK KUTUPLU DÜNYA DÜZENİNDE TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLER

1.1 Çok Kutuplu Dünya Düzeni ve Yeni Aktörlerin Yükselişi

1990 yılından itibaren uluslararası siyasette kuvvetli değişiklikler meydana gelmiştir. Bunun sebebi bazı uzmanlara göre ulusal kurumların rolünün artması, demokrasinin yayılması veya karşılıklı bağımlılığın artmasıdır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte, uluslararası sistemdeki çatışmalar devlet içi seviyeye doğru daha belirgin bir şekilde kaymıştır. Bunun en önemli nedeni, çok etnikli federal devlet yapılarının çöküşü (SSCB ve Yugoslavya) ve Afrika'nın bazı kesimlerindeki kırılgan siyasi emirlerin parçalanması olmuştur. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile muhtelif yeni ve egemen devletler ortaya çıkmıştır. Öte yandan Yugoslavya'dan da beş ayrı cumhuriyet kurulmuştur. Başka bir ifade ile yeni bir sistemle birlikte Balkanlarda ve Orta Asyada yeni aktörlerin yükselişi ilk plana çıkmaktadır.⁷⁹ Bölgedeki aktör sayısının artması çeşitli yorumların yapılmasına neden olmuştur. 1990'lı yıllar boyunca yenedünya düzenini açıklamayı amaçlayan bir dizi düşünürler kutupluluk tartışmalarıyla gündemi meşgul etmişlerdir.⁸⁰ Bazıları tek kutupluluğu savunurken,⁸¹ diğerleri ise çok kutupluluğu⁸² savunmuştur. En yaygın olan perspektif ise kısa süreli tek kutupluluk döneminin ardından kısa süre içerisinde çok kutuplu bir yapıya geçileceği yönünde olmuştur.⁸³

Uluslararası dengeler ve devletlerin dış politikaları köklü değişimler geçirmiştir. Sovyetler Birliği'nin kurmuş olduğu sistem, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık sebebiyle çökmüş ve küresel arenayı karakterize eden iki kutuplu sistem etkili bir şekilde ortadan kalkmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi çift kutuplu sistemi iki açıdan sonlandırmıştır: birincisi iki süper güce dayalı somut güç yapısı sona ermiş, ikinci olarak da endüstriyel toplumun geleceği olmayı amaçlayan totaliter komünizm ve demokratik kapitalizmin oluşturduğu ideolojik karşıtlık sona ermiştir.⁸⁴ İki kutuplu dünyada, müttefikleri üzerinde güçlü ekonomik, askeri ve kültürel etkiye sahip iki karşıt büyük güç hâkim olmuştur. Birleşik Devletler (ABD) ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasındaki güç dağılımı

⁷⁹ Kahna, 2008: 16.

⁸⁰ Realistler tarafından en çok önemle belirttiği sistem tiplerinden biri “çift kutuplu (birbirine hemen hemen eşit güçte iki rakip devletin oluşturduğu güçler dengesi)”, diğeri ise “çok kutuplu (üç veya daha fazla sayıda devletin kontrol ve denge mekanizması içerisinde yer alması)” sekilde görülen yapılardır. Bkz: Waltz, 1979:58 ve Buzan ve Little, 2000: 41.

⁸¹ Wohlforth, 1999: 5.

⁸² Kupchan, 1998: 40-79.

⁸³ Layne, 1993: 5-51.

⁸⁴ Buzan, 2004: 33.

neredeyse eşitti, çevresi olmayan ve iki farklı etki alanı olan ve 40 yıldan uzun süre istikrarla sonuçlanan uluslararası bir sistem yaratmıştır. SSCB'nin dağılmasından ve Soğuk Savaş'ın hemen ardından, ABD uluslararası sistemin tek büyük gücü olarak ortaya çıkmış⁸⁵ ve uluslararası sistemin başat gücü olmuştur.

Tek kutuplu dünyanın iyi tanımlanmış güç hiyerarşisi ABD'nin uzun yıllar huzurlu ve istikrarlı bir dünya düzeniyle sonuçlanmasına izin vermiştir. Karşılıklı Güvenceli İmha tarafından sağlanan emsal çift kutuplu denge ile birlikte bu mevcut istikrar, "büyük güçler arasında savaş olmadan geçen en uzun süre" olarak görülmektedir.⁸⁶ Ancak özellikle 2001'den itibaren uluslararası ilişkiler disiplinde sistemin yeni yapısı sorusu etrafında cereyan eden tartışma sonucunda iki ana görüş benimsenmiştir. Bunlardan ilki ABD liderliğindeki 21. yüzyıl uluslararası sisteminin tek kutuplu olduğunu belirten görüştür. İkinci grup ise yeni güç dengesinin "ABD, Rusya, Çin, Hindistan, Brezilya, AB ve Japonya arasında paylaşıldığını ve böylece sistemin çok kutuplu bir dünya düzenine" evrildiğini iddia eden görüştür.⁸⁷ Birbirinden farklı teorik kapsamlı çalışmada Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin tek kutuplu bir yapıya evrildiğini, yeni sürecin isminin de "*Yeni Dünya Düzeni*" olduğunu iddia eden görüşler ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda güç kavramı kilit rol oynayan unsur olmuştur. Tek kutupluluk olarak tanımlanan bu sistemde "egemen güç, elinde bulundurduğu askerî, ekonomik, kültürel vb. güç unsurlarını kullanarak devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyen kuralları belirleyebilir ve belirlediği kurallara diğer tüm devletler tarafından uyulmasını zorlayabilir."⁸⁸ Bu açıklama Waltzın büyük güç tanımına dayanmaktadır. Ona göre uluslararası ilişkiler disiplinde (IR) büyük bir güç, "nüfus ve topraklar, kaynak yeteneği, ekonomik kapasite, askeri güç, siyasi istikrar ve yeterlilik boyutlarında üstünlük sağlayan bir devlettir".⁸⁹ Başka bir ifade ile güç özellikleri olarak da adlandırılan bu özellikler, ekonomik, askeri, siyasi ve sosyal etkileri küresel ölçekte uygulamak için büyük bir güç sağlar. Güç yeteneklerinin dağılımı uluslararası sistemde, büyük güçlerin sayısını ve dolayısıyla uluslararası sistemin kutupluluğunu belirler. Büyük güçler ikiden fazla ise, sistem çok kutuplu olacaktır; İki ise, iki kutuplu olurken, yalnızca bir büyük gücü olan sistemler tek kutuplu olarak kabul edilir.

1990'dan sonra başlayan ABD hegemonyası 21. yüzyılın başından beri BRİCS ülkeleri tarafından tehdit edilmektedir. Uluslararası Para Fonu da bu tehdittin altında girmektedir. Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika, Amerika Birleşik Devletleri

⁸⁵ Krauthammer, 1990: 23-33.

⁸⁶ Kenberry, 2005: 150.

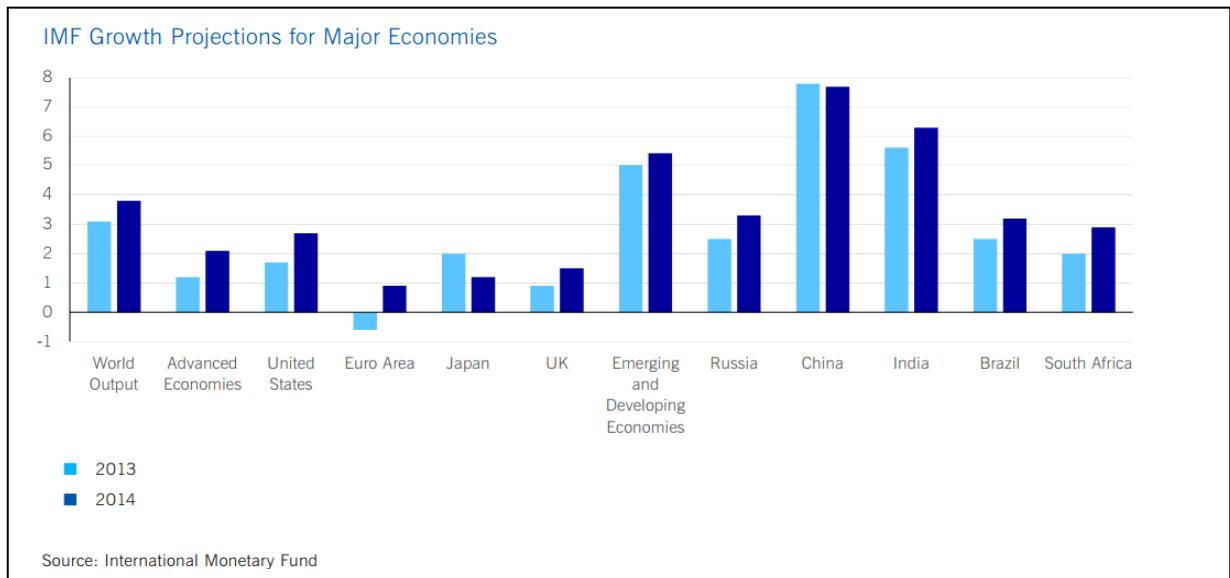
⁸⁷ Krahmann, 2003: 7.

⁸⁸ Kantarcı, 2012: 60.

⁸⁹ Waltz, 1979: 131.

tarafından yol açan bankacılık ve ekonomik rekabete güçlü bir alternatif sunmaya karar vermişlerdir. Toplamda yaklaşık 3 milyar insan nüfusu ile ve olağanüstü doğal kaynakları ile bu ülkeler, Batı dünyasına ciddi bir alternatif temsil etmektedir. Ekonomik açıdan uluslararası organizasyonun parçası olan ülkeler, yüzde 0,7 G7 batılı ülkelerin aksine BRİCS ülkeleri, yüzde 4 şaşırtıcı bir oranıyla 2012 yılında istikrarlı ve güçlü bir ekonomik büyüme kaydetmiştir.⁹⁰ 2013-2014 yılları arasındaki istatistiklere bakıldığında BRİCS ülkeleri, güç direkleri Japonya, İngiltere ve ABD gibi ülkeleri geride bırakmaktadır.

Tablo 1.1 Büyük Ekonomiler için IMF Büyüme Projeksiyonları⁹¹

BRICS ülkelerinin kalkınma bankalarının birbirlerine kendi para birimleri ile kredi vermesini hedefleyen anlaşma⁹² oldukça dikkat çekici bir eylem olmuştur. Bu manada BRIKS ülkeleri, farklı bir para birimi geliştirmektedir.

Ülkelerin temel amaçları, ulaşım, enerji, altyapı ve endüstriyel gelişim alanlarında faaliyetler düzenlemektir.⁹³ 2012 yılında Hindistan'ın başkanlığı altında düzenlenen Zirvede BRICS Kalkınma Bankası (Yeni Kalkınma Bankası - NDB), Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası Grubuna bir alternatif olarak önerilmiştir ve 2015'e kadar başarılı bir şekilde fonksiyonları gerçekleştirmiştir.⁹⁴ Ayrıca BRICS ülkeleri terörizm ve aşırılık tehditlerine karşı

⁹⁰ <https://searchnewsglobal.wordpress.com/2014/07/20/brics-polul-de-putere-care-da-mari-dureri-de-cap-stator-unite-ale-americii/> (erişim tarihi 24.03.2017).

⁹¹ MNI Indicators - Focus On - July 2013, Focus On: BRICS Economic Growth http://www.marketnews.com/files/focus_on_brics_economic_growth.pdf (erişim tarihi 20.03.2017).

⁹² <http://blogs.voanews.com/turkish/melekaglar/2011/05/25/ekonomide-brics-bahari/> (erişim tarihi 24.03.2017).

⁹³ <http://ekonomi.haber7.com/dunya-ekonomisi/haber/1453099-5-ulke-birlesti-yeni-para-birimine-geciyorlar> (erişim tarihi. 24.03.2017).

⁹⁴ Bulin, 2016: 103.

birlikte hareket etmektedir. 15-16 Ekim 2016, 8. BRICS Zirvesi'ne Hindistan ev sahipliği yapmıştır ve zirvede Hindistan'a Rus yapımı S-400 füze savunma sistemleri konuşlandırılmasını öngören anlaşma da resmiyet kazanmıştır.⁹⁵ RF, Devlet Başkanı Putin, RF –Hindistan arasındaki ilişkileri özellikle askeri ve teknoloji alanında güçlü olduğunu belirtmiştir. “Askeri alandaki işbirliğimiz son derece başarılı. Rusya, Hindistan’a sadece silah ve teçhizat satmıyor, aynı zamanda ortak girişimlerle son teknolojinin modern örneklerini sergiliyoruz”⁹⁶ ifadesiyle Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Yeni Delhi ve Moskova yaklaşımının altını çizmiştir.

“Yeni Dünya Düzeni”ne RF ve ÇHC’nin yaklaşımı da dikkate değer bir konudur. Çünkü RF ile ÇHC arasındaki siyasi ilişkiler, 21. yüzyılda yeni bir ivme kazanmıştır. Nitekim 2005 yılı içerisinde imzalanan “21. Yüzyılda Uluslararası Düzen Hakkında Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Ortak Deklarasyon”⁹⁷ iki ülke arasında gelişmekte olan ilişkilerde önemli bir adımdır. Ayrıca “Yeni Dünya Düzeni”nde ABD’nin egemen olduğu tek kutuplu düzene karşı olduklarını belirten RF ve ÇHC, 21. yüzyılın başlangıcı ile çok kutuplu dünya düzenine karşı düşüncelerini belli etmeye başladıkları görülmüştür. Bu bakımdan, RF ve ÇHC’nin çok kutuplu dünya düzeninde ABD’ye karşı birlikte bir denge oluşturmaktadır ve karşı işbirliği yapmak ve ortak politikalar geliştirme amaçlamaktadırlar.⁹⁸

Tüm yaklaşımlara rağmen BRICS ülkeleri, birbiriyle yaşadığı önemli sorunlar ve farklılaşan stratejik hedefler yüzünden dış politika konusunda ayrı bir yönü takip etmeyi de seçebilirler. Bu kapsamda BRICS’in potansiyelini engelleyebilecek etkenler de vardır. Bilhassa birbirlerine yakın olan Rusya, Çin ve Hindistan arasında siyasi anlaşmazlıklar ya da ticari anlaşmazlıklar veya RF-ÇHC tamamen tarım liberalizasyonunu savunurken, Brezilya tarım ekonomisi olarak daha koruyucu bir yönde ilerlemektedir. Diğer bir taraftan, Rusya’nın doğal kaynaklarına ulaşmakta güçlük çeken Hindistan ve Çin ön plana çıkmaktadır. Nihayetinde Güney Afrika Cumhuriyeti’nin verilerine bakıldığında BRICS ülkeleri arasında en az gelişen ülkedir. Bu sebeple Güney Afrika’nın BRICS içinde ne kadar uyum ve katkı sağlayacağı konusunda bazı soru işaretleri vardır.

BRICS üyesi olmamasına karşın, uluslararası politikada Türkiye’nin rolü gittikçe artmaktadır. 1990-2000 yılları arasında, diğer ülkeler gibi, Türkiye’de ABD’nin

⁹⁵ <http://tr.euronews.com/2016/10/15/brics-zirvesi-hindistan-in-ev-sahipliginde-basladi>(erişim tarihi. 24.03.2017).

⁹⁶ <http://savunmaveteknoloji.com/hindistan-rusyadan-s-400-aliyor/> (erişim tarihi 24.03.2017).

⁹⁷ <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/378/rusya-cin-iliskileri-nereye-gidiyor> (erişim tarihi 26.01.2017).

⁹⁸ <https://istihbaratveanaliz.files.wordpress.com/2016/04/dmanmn-dman-dostumdur-in-rusya-likileri-ve-abd.pdf> (erişim tarihi 26.01.2017).

hegemonyasını kabul etmiş ve daha fazla iç meselelere odaklanmıştır. Tek kutupluluk sistemi birçok devletler için kabul edilemez bir durum olmuştur. 21 yüzyıldan itibaren Rusya Federasyonu, Çin, Brezilya ve Türkiye gibi ülkelerin proaktif politikalar geliştirdikleri gözlenmiştir. RF’de Putin’in iktidara gelmesi, Çin’in ekonomisinin büyümesi, Türkiye’de AK Parti’nin toplum tarafından güven kazanmasıyla birlikte tek kutupluluk sistemine karşı bir denge oluşmaya başlamışlar. Türkiye daha bağımsız politikalar izlemeye başlamış ve Afrika’dan, Orta Asya’ya ve Balkanlar’dan Orta Doğu’ya kadar küresel sahnede ağırlığını iyice hissettiren bir aktör olarak sahneye çıkmıştır. Ayrıca Balkanlar ülkeleri ile ilişkiler her geçen gün geliştirmeye çaba sarf eden Türkiye, 2002’den bu yana çok yönlü dış politikaya odaklanmaktadır.⁹⁹

1.2 1990’a Kadar Türkiye- Romanya İlişkileri

Türkiye- Romanya arasında bulunan teşrikimesai, klasik çıkar ilişkilerinden öte, “özel” bir mahiyete haizdir. Bu minvalde, söz konusu has bağı yansıtacak şekilde Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkilerin tarihsel boyutu ve diplomatik münasebetlerin tesisi ile ikili ilişkiler ve uluslararası düzeyde icra edilen işbirliği hakkında en önemli noktalar aşağıda paylaşılmıştır.

Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde değerlendirmek gerekirse, iki ülke arasındaki geçmiş ilişkiler göz önünde bulundurarak analiz edilmelidir. Tarihsel bir zemin sağlamak amacıyla 1990’dan önceki dönemlerinde Romanya’nın en önemli gelişimleri ve Türk-Romen ilişkileri üzerinde yoğun bir perspektif sunulmuştur. Romanya dünyanın en eski yerleşim bölgelerinden birini temsil etmektedir. Fakat Romanya toprakları, Romenler tarafından yönetilmesi nispeten yenidir.¹⁰⁰

İlk Romanya devletinin kuruluşu 13. Yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Balkanların Kuzey sınırını kapsayan Romanya’nın Osmanlı idaresine geçişi ise 15. Yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra Romanya toprakları Osmanlı için kritik bir önem taşımıştır.¹⁰¹ Geçmişte Romanya, Balkanlar’da büyük öneme sahip bir devlet olmuş ve bu özelliğini farklı bağlamlarda taşımaya devam ettirmiştir. Tarihsel çizgide çeşitli toplulukların yerleştiği Romanya toprakları, Orta Asya’dan göç eden Türkler’in geçiş ve yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Hunlar, Avarlar ve Bulgarlar da bu bölgede yerleşen ilk göçmenlerden olmuştur. Hristiyanlık ise bölgeye Slavlar tarafından yayılmıştır.¹⁰² Macar

⁹⁹ <http://www.radikal.com.tr/yorum/turkiye-merkez-ulke-olmali-702116/> (erişim tarihi 27.01. 2017).

¹⁰⁰ <http://cetatenie.just.ro/index.php/ro/romania> (erişim tarihi 27.01. 2017).

¹⁰¹ <http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/romanya.htm> (erişim tarihi 24.06.2016).

¹⁰² Bozkurt, 2008: 3

Krallığı 1003 yılından itibaren hüküm sürmeye başlamıştır.¹⁰³ Sakson ve Germen kabileleri ülkeye 13. yüzyıldan sonra Macar yönetimi tarafından yerleştirilmiştir. Bu işgaller, yerli halkın Eflak¹⁰⁴ (Wallachia) ve Boğdan (Moldavya) bölgesine kaymasına sebep olmuştur. "Voyvoda" adı verilen ve Macar veya Polonya kontrolündeki prensler tarafından yönetilmiş bölgelerdir.¹⁰⁵

1418'de Dobruca'yı ele geçiren Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgedeki tesiri, 1526 yılındaki Mohaç Savaşı'nın ardından giderek artış göstermiştir.¹⁰⁶ (On beşinci asırdan başlayarak, Osmanlı bölgeye hâkim olmuş, Besarabya ve Transilvanya Osmanlı himayesine girmiştir). Eflak ve Boğdan eyaletleri 1821'e kadar, ekseriyetle İstanbul'un Fener semtinden seçilen Rum aileler tarafından yönetilmiştir.¹⁰⁷ Osmanlı'nın güttüğü politika Tuna'nın kuzeyi ile ilgili olmamıştır. Esas politika İstanbul, Edirne, Filibe, Niş, Belgrad, Buda ve Viyana ile ilgili olmuştur. Tuna'yı muhafaza etmek amacıyla Osmanlı İmparatorluğu, Romanya'yı tampon bölge olarak kullanmıştır.¹⁰⁸

Rusların tarafından işgal edilen Eflak ve Boğdan eyaletleri Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonrasında 1829 yılında imzalanan Edirne Anlaşması'yla birtakım ayrıcalık elde etmiştir. 1856 yılında Eflak ve Boğdan Prenslikleri özerkliklerini elde etmiştir. 1859 yılında birleşen bu iki Prenslik, 24 Eylül 1859 tarihinde Romanya Prensiği ismini almıştır. Alexandru Ioan Cuza prens seçilmiştir.¹⁰⁹ Fakat yaşanan bir takım sorunlar sonucu Cuza istifa etmiş, 1866'da yerini 1. Karol almıştır.¹¹⁰

1877-1878, yıllarında yaşanan Rus-Türk savaşları ise, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında bulunan bölgede Osmanlı'nın varlığını tamamen sona erdirmiştir. Yaklaşık 400 yıl boyunca Romen Halkı Osmanlı hâkimiyeti altında yaşamıştır. Romanya, tam bağımsızlığını 1878 yılında elde etmiş ve bu bağımsızlık 13 Temmuz 1878 Berlin Anlaşması ile birçok ülke tarafından da tanınmıştır. Romanya'da 26 Mart 1881 yılında Krallık ilân edilmiştir.¹¹¹ Krallık döneminde Romanya, Osmanlılardan Dobruca'yı da alarak kendi topraklarına katmıştır.¹¹² Osmanlılar hiçbir zaman Romen Halkın yerini değiştirmemiş, Müslümanlaştırmaya çalışmamış ve bu bölgeye Anadolu'dan Türkmenler göç ettirilmemiştir.

¹⁰³ Szabó, 2014: 23

¹⁰⁴ Pakalın, 1971: 507.

¹⁰⁵ Bozkurt, 2008: 3.

¹⁰⁶ http://www.bilimarastirmavakfi.org/Turkiye_ve_Balkanlar/Turkiye_ve_Balkanlar_04.html (erişim tarihi 24.06.2016).

¹⁰⁷ Djuvara, 2002: 34; Ustabulut ve Kara, 2016: 3.

¹⁰⁸ <https://romanyadanismanlik.com/turklerin-romenlerle-olan-ortak-tarihi-gecmisi> (erişim tarihi 22.06.2016).

¹⁰⁹ Bobango, 1979: 46.

¹¹⁰ Constantiniu, 1997: 25.

¹¹¹ Armaoğlu, 2004: 183-184.

¹¹² Uçarol, 2000: 218-221.

Osmanlı hâkimiyeti sadece vergi, asker ve yiyecek gibi temel konularda yaşanmıştır.¹¹³ Bunun sebebi jeostratejik açıdan Romanya'nın rolüdür. Osmanlı, yukarıda da belirtildiği gibi Romanya'yı tampon ülke olarak algılamış ve Romen Halkı'nın özerk ve otonom hayat sürmesine karşı çıkmamıştır. Ayrıca bu halk üzerinde kültürel ve dini serbestlik de göze çarpmıştır.¹¹⁴ Aynı zamanda idare serbestliği önemli bir unsur olmuştur. 400 yıllık Osmanlı hâkimiyetinde Romanya'nın dili, dini, kültürü ve devletçiliği devam ettirmiş ve Romen topraklarında silinmeyecek kadar fazla iz bırakmıştır.

1914'e kadar, Romanya, komşu ülkelerde kalan topraklarını geri almaya yönelik çabalarını sürdürmüştür. İtilaf devletleriyle ittifaka giderek, 1918-1919'da Besarabya, Bukovina ve Transilvanya'yı Romen topraklarına dâhil etmiştir. Savaş sonrasında vermiş olduğu mücadelenin sonucu olarak topraklarını yaklaşık iki katına çıkarmayı başarmıştır.¹¹⁵ Birinci Dünya Savaşından sonra, 1 Aralık 1918 tarihinde Büyük Romanya devleti kurulmuştur.¹¹⁶ Versay Barış Anlaşmasıyla ülkenin yeni sınırları çizilmiş ve Ferdinand (1914-1927) ülkenin başına geçmiştir.¹¹⁷

Türkiye ve Yunanistan Balkanlar'da statükocu bir siyaset izleyince Romanya, Türkiye ile yaklaşmıştır. 1929'da "Oturma, Ticaret ve Deniz Ulaşımı Sözleşmesi" ve 18 Eylül 1930'da Bükreş'te "Mezarlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" imzalanmıştır.¹¹⁸ Tarihsel perspektiften bakıldığında, yukarıda özetlendiği gibi kadim bir geçmişe sahip olan Türkiye-Romanya ilişkilerinde, iki devlet arasında 1933 yılında imzalanan "Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması" işbirliğinin ilk önemli unsuru olduğunu söylemek, yanlış bir ifade olmayacaktır.

17 Ekim 1933'te Antlaşma ile dostluk ve saldırmazlık ilkeleri yanında uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi esası kabul edilmiştir.¹¹⁹ On yıllık bir süre ile yapılan bu antlaşmayla 1934 Balkan Paktı'na doğru ciddi bir adım daha atılmış oldu. Buna bağlı olarak 1935'te Köstence Limanı'ndan geçiş için bir protokol ve 1936'da Dobruca Türklerinin göçlerini düzenleyen bir sözleşme imzalanmıştır.¹²⁰

Türk Romen ikili ilişkiler olumlu bir seyir izlemiştir. Dolayısıyla Romanya'da ikamet eden Dobruca Müslümanlarına Romen Hükümeti, oldukça iyi davranmıştır. Ayrıca, Dobruca

¹¹³ Daha fazla bilgi için: Gemil, 1991; M. Maxim, 1993; Feneşan, 1997.

¹¹⁴ Gökçel, 2012: 69.

¹¹⁵ Bozkurt, 2008: 4.

¹¹⁶ <http://www.romanyaegitimmerkezi.com/romanya-hakkinda-bilgiler-nufusu-ve-tarihi.html> (erişim tarihi 22.06.2016).

¹¹⁷ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ferdinand-i-omul-din-spatele-marii-uniri> (erişim tarihi 22.06.2016).

¹¹⁸ Öksüz, 2002: 628.

¹¹⁹ Soysal, 1989: 438.

¹²⁰ Soysal, 1989: 437.

Müslümanlarına Romanya Ayan Meclisi'nde bir üye bulundurma hakkı verilmiştir. Dobruca Müslümanları ile Romenler arasında epeydir devam eden iyi ilişkilerin devamı sağlanmıştır. Romenler, Dobruca'daki Türklerle iyi ilişkilerini devam ettirerek Türkiye'ye karşı dostluk yaklaşımı kanıtlamıştır.¹²¹

İki devlet arasındaki müttefiklik 1936 Montreux Konferansı'nda ortaya çıkmış ve Romanya temsilcileri Boğazlara yönelik Türkiye'nin taleplerini desteklemiştir. 1937'de Romanya'nın yeni Dışişleri Bakanı Victor Antonescu'nun Ankara'yı ziyareti sırasında Atatürk "Her gün kudreti daha da artan bir Romanya'yı bütün kalbimizle isteriz. Dostluğumuz o kadar sıkı ve kesindir ki, Romanya daha kuvvetli oldukça biz de kendimizi daha kuvvetli hissederiz" şeklinde açıklamada bulunmuştur. Aynı yılın Mayıs ayında Tevfik Rüştü Aras Bükreş'e ziyarette bulunmuştur.¹²²

İkinci Dünya Savaşı'nın başında yansız kalmaya tercih eden Romanya, 1940 yılında Almanya'nın yanında savaşa girmiştir. . İkinci Dünya Savaşı süresince Nazi Almanya'sının bir müttefiki olan Romanya'da General Ion Antonescu diktatörlüğü hüküm sürmüştür. Savaş sırasında Rusya'ya saldıran ve önemli kayıplara karşı karşıya gelen Romanya, Kral Michael'in iktidarı devralmasıyla birlikte Ağustos 1944'de Almanya'ya savaş açmıştır."¹²³ II. Dünya Savaşı şartları kadrosunda Ribbentrop-Molotov anlaşması sonucu 1940'ta Besarabya ve Kuzey Bukovina bölgeleri yeniden Sovyetler Birliği tarafından alınmıştır. Besarabya yerinde Transnistriya'yı da içeren Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ilân edilmiştir.¹²⁴ Kuzey Bukovina ve Besarabya'nın güneydoğu kısmı da (Bucak) bir süre sonra Ukrayna'ya verilmiştir. Böylece bugünkü Romanya Cumhuriyeti sınırları belirlenmiştir.¹²⁵

Bu dönemden itibaren Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilenmeye başlamıştır. 14 Mayıs 1955 tarihinde Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Sovyetler Birliği arasında Varşova Paktı imzalanmıştır.¹²⁶ Romanya ve Türkiye arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkilemiş ve iki devlet arasında ciddi fikir ayrılıklarına yol açmıştır. Ruslar, 1947 yılında Romanya'da monarşi idaresine son vermişlerdir.¹²⁷

¹²¹ Öksüz, 2002: 628.

¹²² Öksüz, 2002: 628.

¹²³ Bozkurt, 2008: 5.

¹²⁴ Eker, 2014: 3.

¹²⁵ Avcı, 2008: 167-168.

¹²⁶ <http://www.bayramgunu.com/anma-gunleri/376-arnavutluk-bulgaristan-cekoslovakya-dogu-almanya-macaristan-polonya-romanya-ve-sovyetler-birligi-arasinda-varsova-paktinin-kurulusu-14-mayis-1955> (erişim tarihi 23.01.2016).

¹²⁷ Çapraz, 2002: 18.

1.2.1 Romanya'da Komünist Rejim Dönemi

Romanya'da komünist dönemi özellikle Ceauşescu rejimi söz konusu olduğunda Romen Tarihi için tartışmalı bir dönem olduğunu söylenebilir. Ceauşescu rejimi, oybirliği ile kişiselleştirilmiş bir diktatörlük olarak tanımlanmıştır.¹²⁸ 30 Aralık 1947 tarihinde komünist sistemin ve ülkeye yerleşmiş olan bir milyon Sovyet askerinin baskısı altında Kral Mihail tahttan çekilmeye zorlanmıştır. Ardından Romanya için tarihinin en kötü dönemi başlamıştır. Komünist rejim 1947-1989 tarihleri arasında ülkede hâkim olmuştur.¹²⁹ Soğuk Savaş boyunca Romanya, SSCB'nin etki alanı altında yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Romanya artık Stalin'in Sovyet kontrolü altına girmiş ve Rumen Komünist Partisi'ni (PCR) iktidara gelmiştir. İlk komünist yönetim altındaki hükümet, Mart 1945'te kurulmuş ve 1946 seçimlerinde komünistler yüzde 80 oy almıştır. Aralık ayında Kral tahttan çekilmek zorunda kalmış ve Romanya Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir.¹³⁰ Gheorge Gheorghiu-Dej önderliğinde komünistler Romanya'nın politik, ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümünü tamamlamıştır. Komünistler yeni bir toplum yaratmaya karar vermiştir. Bu, Romanya'nın ulusal değerlerini ve tarihini tamamen yeniden ifade etmek anlamına gelmekteydi. Eğitim, marksist ilkeleri vurgulamak için yeniden düzenlenmiştir. Romanya'nın tarihi geçmişi ve Romanya'nın gelişimi üzerindeki Slav etkisini vurgulamak için yeniden yazılmıştır.¹³¹

Bununla birlikte, 1960'lı yıllarda, Sovyet Bloku içinde ekonomik bir işbirliği önermiştir. Buna göre bazı ülkeler sanayide uzmanlaşacak ve bazıları tarımda uzmanlaşacaktı. Sovyet planının bir parçası olarak Romanya'ya tarımsal bir rol verilmiş fakat ülkenin liderliği tarafından kabul edilmemiştir. Bu nedenle Dej Romanya'yı Sovyetler Birliği'nden uzaklaştırmaya ve Romanya'nın ulusal çıkarlarını vurgulamaya başlamıştır.

Romanya'nın ulusal değerlerini yeniden gündeme getirmek için, "destalinizatsiya"¹³² olarak adlandırılan bir kampanya ile sonuçlanmış ve Romanya tarihi yeniden yazılmıştır.¹³³ Fakat 1953'den Stalin'in ölümünden sonra Romanya'nın komünist rejiminde anlamlı ve uzun vadeli bir de-Stalinizasyon yapılmadı.¹³⁴ 1965 yılında Dej öldü ve az bilinen Nicolae Ceausescu yerini almıştır. Ceausescu'nun ilk eylemlerinden biri, ülkeyi "Romanya Sosyalist

¹²⁸ Carey ve Eisterhold, 2004: 1-27.

¹²⁹ Scurtu, 2012: 38-51.

¹³⁰ Deletant, 2006: 34-39.

¹³¹ Deletant, 2006: 34-39.

¹³² <http://evz.ro/derusificarea-romaniei-i-gheorghiu-dej-si-corneliu-coposu-972145.html> (erişim tarihi 22.02.2017).

¹³³ Kaba bir Sovyet mimarisinin unsurlarına direnmişse bile Bükreş'te son derecede modern bir sürü bina edilmiştir; Filim ve müzik kültürü değiştirilmiştir; Rus radyo programları, Rus Kitap Kütüphanesi, Rumen-Rus Müzesi ve hatta Maxim Gorki Enstitüsü 1963'den beri ortadan kalkmıştır; Ayrıca Romanya'daki Stalin'in Şehri 1960 yılında Braşov adını almıştır. Bkz: Dan Ciachir: 2009.

¹³⁴ Roper, 2000: 30.

Cumhuriyeti" olarak yeniden adlandırmak olmuştur.¹³⁵ Bu dönemde, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Romanya Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti arasında çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. Örneğin Ankara'da 2 Mayıs 1966 Tarihinde İmzalanan Sivil Hava Ulaştırma Anlaşması¹³⁶, 25 Kasım 1968 tarihinde Ankara'da İmzalanan Hukuki ve Cezai İşlerde Adli Yardım Sözleşmesi¹³⁷ ya da Romanya ile Türk Limanla arasında, Karadeniz'de Direkt bir Feribot hattı Oluşturulması Konusunda, Nisan 1982 Tarihinde yapılan Hükümetler arası Anlaşmasıdır.¹³⁸

1965 yılında Romen İşçi Partisi yeniden kurulmuş ve Romen Komünist Partisi (PCR) adını almıştır. Yeni Anayasa'ya göre ülkenin adı da “*Romanya Sosyalist Cumhuriyeti*” olarak değiştirilmiş ve Romanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Nicolae Ceausescu, devlet konseyi başkanı olmuştur.¹³⁹ İlk yıllarında Ceausescu daha açık ve liberal bir Romanya vaat ediyor gibiydi. Ceausescu, Dej'in Romanya'nın Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını sürdürme politikasına devam etmiştir. Hatta 1968'de Sovyetler Birliği Çekoslovakya'yı işgal ettiğinde, Ceausescu Bükreş'te istilayı Rus saldırganlığının bir eylemi olarak kınamıştır.¹⁴⁰

Ceausescu'nun 1968'deki eylemleri ona Batı'nın ilgisini ve saygısını getirmiştir. Bunları Batı ülkelerine yapılan resmi ziyaretler için davetler izlemiştir. (1978'de ABD ve Birleşik Krallık da dâhil). Ceausescu, Sovyet Blok'unda bağımsız bir dış politika izlemek için kendini reformcu bir komünist olarak tanıtmaya çalışmıştır. Ceausescu'nun şöhreti 1980'li yıllarda Mikhail Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde görüldüğü zaman giderek zayıflamıştır.¹⁴¹

Bu esnada Türkiye ve Romanya arasındaki ilişkiler politik değil ekonomik bir boyut kazanmıştır. Ekonomik ilişkilerle ilgili yapılan önemli anlaşmalar, Ticaret Anlaşması (27 Ekim 1970), Uzun Vadeli Ekonomik Sınai ve Teknik İşb. Anlaşması (29 Ağustos 1975), Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması (09 Haziran 1975), Uzun Vadeli Ticari, Ekonomik ve Teknik İşb. Anlaşması (20 Ekim 1987), Deniz Ulaştırması Anlaşması (İmza Tarihi: 6 Mart 1981) Köstence-İstanbul ve Trabzon Arasında Karşılıklı Olarak Ro-Ro

¹³⁵https://ipfs.io/ipfs/QmT5NvUtoM5nWFfrQdVrFtvGfKFmG7AHE8P34isapyhCxX/wiki/Romanya_Sosyalist_Cumhuriyeti.html (erişim tarihi 22.02.2017).

¹³⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5056.html> (erişim tarihi 22.02.2016).

¹³⁷ http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/cz_istinabe_ek/ikili_anlasmalar/ROMANYA.pdf (erişim tarihi 22.02.2016).

¹³⁸ <http://denizmevzuat.udhb.gov.tr/dosyam/Dokumanlar/20111226112247TurkiyeCumhuriyetiHukumetiileRomanyaSosyalistCumhuriyetiHukumetiArasyüzdeC4yüzdeB1ndaTurkveRomenLimanlaryüzdeC4yüzdeB1ArasyüzdeC4yüzdeB1ndaDogrudanBaglantyüzdeC4yüzdeB1AnlasmasyüzdeC4yüzdeB1.pdf> (erişim tarihi: 02.10.2016).

¹³⁹ Bozkurt, 2008: 5.

¹⁴⁰ Boia, 2001: 49.

¹⁴¹ Boia, 2001: 49.

Gemilerde Yolcu ve Motorlu Taşıtların Taşınması Anlaşması (İmza Tarihi: 24 Ocak 1986) Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması'dır (İmza Tarihi: 1 Temmuz 1986).¹⁴²

1989 yılında uluslararası sahnede en önemli değişimlerden biri Doğu Blokunun sonunun gelmesidir. Çin'de başlatılan ayaklanmalar medya yoluyla tüm dünyaya yansıtılmıştır. Hemen sonrasında Yugoslavya'nın parçalanması meydana gelmiştir. SSCB'de demokrasi ve özgürlük hareketleri meydanları kaplamıştır. Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerde meydana gelen rejim değişiklikleri Romanya'da da yankı yapmıştır.¹⁴³ 17 Aralık 1989'da Romanya, hükümet karşıtı gösteriler meydana gelmiştir. Ayaklanma ilk Temeşvar'da başlamaktadır. Fakat ayaklanmalar kısa sürede Bükreş'e yayılmıştır. Romanya, artık yüzünü Batı'ya çevirmeye başlamıştır. 1989 yaşanan devrimle Romanya'da komünizm dönemi sona ermiştir.¹⁴⁴ Nicolae Ceausescu ve eşi Elena, 22 Aralıkta tutuklanmışlar ve Noel gecesinde yaklaşık bir saat süren yargılamanın ardından "kitle katliamı, yolsuzluk, görevi kötüye kullanma, vatana ihanet ve kamu malını zimmetlerine geçirme suçlarından idama mahkûm edilmiştir."¹⁴⁵ Aynı gün içinde kurşuna dizilerek idam edilmiştir. Romanya, Doğu Blokundaki sosyalist rejimlerin yıkıldığı sırada iktidarın kanlı bir yöntemle değiştiği tek ülke olmuştur.¹⁴⁶ Nicolae Ceausescu, popüler ayaklanma ile diktatörlüğüne son verilmiştir. Fakat Ceausescu'nun devrilmesinin akabinde, yaşananların kitlesel bir halk devrimi değil, reforma yönelik bir grup komünist tarafından önceden planlanmış bir darbe önerisi olduğunu fikirleri ortaya çıkmıştır.¹⁴⁷

1.3 Komünizmden Demokrasiye Dönüşüm Süreci

1.3.1 İç Siyasi Durumu

1989 devriminden sonra, Romanya'nın politikası demokratikleşmenin birinci aşaması olarak adlandırılabilir. Doğu ve Orta Avrupa'da anti-komünistler seçim kazanamamaktaydı. Romanya'nın devrimi bunu kırmak ile gerçekleşmiştir. Bu aşamada, parti siyasetine ve batılı kapitalizme karşı sloganlarla kampanya yapan Popülist Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSN)'nin lideri olan eski komünist Ion Iliescu, Mayıs 1990'da yapılan serbest fakat haksız seçimler sonrasında ezici bir zafer kazanmıştır.¹⁴⁸ Romanya için yeni bir dönem başlamak üzereyken, iç ve dış politikalarının revize edilmesi şart olmuştur. Iliescu'nun partisi (FSN, daha sonra FDSN, sonra PDSR ve nihayet PSD) geçiş yıllarında muhalefet partileri üzerinde üstünlük

¹⁴² <https://ankara.mae.ro/node/170?page=6> (erişim tarihi: 02.10.2016).

¹⁴³ Tunç ve Türkoğlu, 2007: 1135.

¹⁴⁴ Demirli, 2011: 180.

¹⁴⁵ <http://tr.wikipedia.org/wiki/RevolutiaRomana1989> (erişim tarihi 14.08.2016).

¹⁴⁶ Çapraz, 2002: 18.

¹⁴⁷ Rossi, 2012: 15.

¹⁴⁸ Mungiu-Pippidi, 2006: 4.

sağlamıştır. Oysa PCR'ın tüm 'ardılları' FSN'ye katılamamıştır. Komünistler ve Ceausescu'nun sert milliyetçi propagandacıları kendi partilerini - sırasıyla Sosyalist İşçi Partisi (PSM) ve Büyük Romanya Partisi (PRM) kurmuş ve 1994-1996'da PDSR ile koalisyon halinde bir araya gelmiştir.¹⁴⁹ Bu noktada Romanya'nın demokrasiye dönüşüm süreci başlamıştır.

İkinci aşama barışçıl yollarla başlayan uyum safhasıydı. Kendi partisinden kaçanların ve antikomünistler tarafından oluşturulan bir koalisyon için seçimleri kaybettikten sonra 1996'da Iliescu'nun sakin bir şekilde siyasi sahneden uzaklaşmıştır. Küçük komünizm karşıtı partiler uzun yıllar tamamen organize olmayı denemiştir. Romanya'nın ilk gerçek güç değişimi ancak 1996'da UDMR ve PD ile Romanya Demokratik Sözleşmesi olarak çoğunluğu elde etmeyi başararak gerçekleşmiştir. Beklentilerin aksine 1996'dan 2000'e kadar hüküm süren ilk anti-komünist Devlet Başkanı Emil Constantinescu, seçmenler için hayal kırıklığı yaratmıştır. Özellikle dış politika konusundaki tutumu (1999 Kosova savaşında NATO'nun Sırbistan'a yönelik bombardımanını desteklemiştir) milliyetçi kamuoyunu hayal kırıklığına uğratmıştır.¹⁵⁰ Anti-komünist yaklaşıma sahip olan bir koalisyon ilk kez seçimleri kazanmış ve dış politikada istikameti Batı'ya doğru çeviren Romanya için NATO ve AB gibi kuruluşlara üyelik hedefi ana gündem maddesi haline gelmiştir.

Iliescu döneminde, Romanya AB ve NATO'ya üyelik için istekli olduğunu ve bu hususta 1996'da bu fikrin etrafında bir ulusal uzlaşma oluşturmaya çalıştığını söylemek mümkündür. 2000 yılında iktidara geri döndüğünde ise Avrupa yanlılığını ön planda tutmuş ve bu yüzden UDMR'den yeni bir hükümet koalisyonunun bir parçası olarak kalmasını rica etmiştir.¹⁵¹ AB ve NATO üyeliğini desteklemesine rağmen 1990 yılında iktidara gelen ve 1990-1996/2000-2004 yılları arasında çeşitli aralıklarla 11 yıl iktidar olmayı başaran Ion Iliescu, ülkenin reform sürecini yavaşlatmıştır.

Romanya'da siyasi ortam, Romanya'nın 1999'da AB'ye aday kabulünden sonra hızla değişmiştir. Demokratikleşme, 1996'dan bu yana, neredeyse her alanda yavaş ama geri dönüşü olmayan bir şekilde ilerlemiş ancak genel performans Orta Avrupa seviyelerinin altında kalmıştır. AB özellikle yolsuzlukla ilgileniyordu ve Nastase Hükümetinin iktidardan düşmesinin başlıca nedenlerinden biri yolsuzluk iddiaları sonucu itibarsızlaşması olmuştur.¹⁵² Onun siyasi sahneden çekilmesi yırtıcı elitlere ciddi bir darbe olmuş ve bir şekilde temelli adil rekabet bir ekonomi kurmak için yeni fırsatlar yaratmıştır. Vurgulamak istenen şudur ki Avrupa entegrasyonu ve AB üyelik olasılığı Romanya'nın iç politikasını temelinden

¹⁴⁹ Preda, 2013: 54.

¹⁵⁰ Phinemmore, 2006: 5.

¹⁵¹ Mungiu-Pippidi, 1996: 37-45.

¹⁵² <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2012/01/corruption-romania> (erişim tarihi 27.06.2016).

şekillendirmiştir. 2004-2014 zaman diliminde Romanya'nın iç ve dış politikası şekillendiren ikinci isim ise Traian Basescu olmuştur.

1.3.2 Dış Politika

Doğu-Batı ideolojik kutuplaşmanın dağılmasından sonra uluslararası dinamiklerin gelişmesinden kaynaklanan yeni düzen ve Romanya'nın etrafında jeostratejik ve jeopolitik değişimlerin meydana gelmesi sonucu, Romanya yeni koşullara adapte olabilmek için dış politikasını revize etmeye ihtiyaç duymuştur. Komünizm döneminde güvenlik ihtiyacını Varşova Paktı bünyesinde sağlayan Romanya, Soğuk Savaş'ın bitişi ile derin bir güvenlik bunalımı yaşamıştır.¹⁵³ Yeni dünya düzeni esnasında Romanya, dış politika çizgisini gerçekçi bir yaklaşım ile ele almıştır.

Geçmiş deneyimler, pek çok siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik meselesinin, belirli bir uyum, tutarlı diyalog ve ortak bir kalkınma deneyimi sağlamak için bölgesel işbirliği formatları ve inisiyatifleri tarafından sağlanan nispeten homojen bir çerçevede daha iyi yaklaşılabilirliğini ve çözülebileceğini kanıtlanmıştır. Bölgesel, kıtasal ve uluslararası güvenliğin geliştirilmesine katkıda bulunan işbirliği mekanizmalarının oluşturulması için bölgesel işbirliği uygun çerçeveyi sağlamaktadır. Gerek kavram ve siyaset düzeyinde, gerekse Romen Hükümeti dış politikasının spesifik eylem düzeylerinde, bölgesel diplomatik girişimler ve Batı Balkanlar bölgesindeki ülkelerin Avrupa ve Avrupa-Atlantik entegrasyonuna yönelik özelemleri arasında bir tamamlayıcılık bulunmaktadır.

1990-2004 dönemini şekillendiren önemli faktörlerden birisi Romanya'nın AB üyelik perspektifi olmuştur. Bu amacın yerine getirilmesi sadece belirli ekonomik ve siyasi kriterler değil, aynı zamanda da güvenlik bağlamında meydana gelen boşluğun doldurulması gerekli olmuştur. Bu doğrultuda Romanya NATO üyeliğine başvuruda bulunmuştur. Böylece Romanya AB ve NATO üyesi olduktan sonra bölgesel ve küresel dengelerde yer almış ve komünizmden tamamen uzaklaşmıştır. Paradokstur ki Romanya'nın eski komünistleri gerçekten AB ve avantajlarına ikna olmuşlardır.¹⁵⁴ Aksi gibi bu yakınlaşma hemen Soğuk Savaş ardından gerçekleştirilmemiştir. Bunun ana sebebi Ion Iliescu'nun iktidara gelmesinin hemen ardından 1991 yıllarında Romanya demokratik yoluna ilk adım atarak yeni statü çerçevesindeki dış politikanın tanımlanmasına odaklanmış fakat Ion Iliescu aynı baskıcı politikaları devam etmiştir. Avrupa seçeneği Romanya'yı, Arnavutluk ya da yeni Beyaz Rusya gibi taraf seçmekte ikilemde kalan ülkeler listesinden çıkmasına yol açmıştır

¹⁵³ Özlem, 2007: 41.

¹⁵⁴ Mungiu-Pippidi, 2006: 13.

Herhangi bir anayasa ya da seçim yasasından ziyade, Avrupa entegrasyonu ve AB üyelik olasılığı Romanya siyasetini şekillendirmiş ve bu durumdan dolayı Avrupa'nın şu ana dek en büyük başarısını elde etmiştir.¹⁵⁵ Bu dönemde AB'ye üye olabilmek için iki anahtar alanda ilerleme sağlamak hayat önemi taşımaktaydı. Birisi ekonomik reformlar diğeri ise kamu yönetimi reformları. Avrupa Birliği katılım müzakereleri sıkı ekonomik tedbirlerle başlamıştır. 14 Aralık 2004'te Traian Basescu'nun ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazandığında Romanya'nın dış politikasında AB üyeliği, NATO'dan sonra ikinci büyük bir hedef olmuştur. Aynı zamanda Başkan Basescu'nun kamuoyuna açıkladığı yeni bir strateji tanımlamıştır. Bu minvalde Romanya'nın dış politikası yeni hedefler belirlemeyi gerektirmiş ve bu bağlamda bazı komşu devletlerle olan ilişkilerin yeniden canlandırılması ve iyileştirilmesi hedeflenmiştir.¹⁵⁶

2004'ten sonra gelişen ikili ilişkiler, Bükreş'in iktidara gelme rejimlerine "*Renkli Devrimler*" (Gürcistan ve Ukrayna cumhurbaşkanlıkları), yakınlığı ile karakterize edilmiştir. Ne yazık ki, hem Kiev hem de Kişinev'den gelen tartışmalı etkinlikler ve açıklamalar sonucunda Ukrayna ve Moldova Cumhuriyeti ile ikili ilişkilerdeki farklılıklar muhafaza edilmiştir. Moldova Cumhuriyeti ile ikili ilişkilerin gelişmesi, öncelikle tarih, dil, gelenekler ve kültür birliğinden kaynaklanan Romanya'nın dış politikasının bir önceliğidir. Sonuç olarak, ilişkilerin - yakından bağlantılı – temelleri: Moldova Cumhuriyeti Avrupa perspektifini desteklemek ve ikili işbirliğinin yoğunlaştırılmasıdır. Öte yandan, Bir AB ve NATO üyesi bir devlet olarak Romanya'nın Ukrayna ile ilgili temel amacı Avrupa perspektifini korumaktır. Çünkü Ukrayna, bölgesel istikrarı pekiştirmek için kilit bir unsur olarak görülmektedir.¹⁵⁷

2005 imzalanan ABD ile Stratejik Ortaklık Anlaşması, bölgedeki aktif askeri üsleri kurulması ve Karadeniz'de ABD askeri güçlerini sağlanması, Romen dış politika açıdan büyük bir adım olarak yorumlanabilir. Keza 2006 yılında Romanya'nın Karadeniz Bölgesi'ndeki çıkarları Ulusal Güvenlik Stratejisinde resmi olarak resmileştirilmiştir. Bir AB ve NATO sınır ülkesi olan Romanya, Karadeniz bölgesinde güvenlik, istikrar ve refah ortamı yaratmak için bölgesel girişimleriyle katkıda bulunmayı hedeflemektedir.¹⁵⁸

Romanya'nın Orta Asya'daki ülkelerle¹⁵⁹ geliştirdiği ilişkiler 2007 yılından itibaren Orta Asya için AB Stratejisinde tanımlandığı AB politikaları ile uyumludur. Bir "barışçı, demokratik ve müreffeh Orta Asya" sahip olmak için AB çıkarların arasında "güvenlik ve

¹⁵⁵ Mungiu-Pippidi, 2006: 14.

¹⁵⁶ <http://www.revista22.ro/prioritatile-de-politica-externa-ale-lui-traian-basescu-5737.html> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁵⁷ <http://www.mae.ro/en/node/2106> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁵⁸ <https://www.mae.ro/node/1431> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁵⁹ Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan

istikrar" yer almaktadır. Bu minvalde, Romanya, AB ile ilişkileri güçlendirmeyi desteklemektedir ve demokratikleşmeyi, diyalog konsolidasyonunu ve bölgesel işbirliğini teşvik etmektedir.¹⁶⁰ Ekonomik açıdan Orta Asya, sadece endüstriyel üretim için değil, aynı zamanda hidrokarbonlar, sondaj ekipmanı ve arazi iyileştirme alanında da Romen bilgi birikimi için büyük bir pazardır.¹⁶¹

Güney Kafkasya bölgesindeki ülkelerin Avrupa ve Avrupa-Atlantik özlemlerini desteklenmesi, enerji nakil güzergâhlarının ve kaynakların AB'ye yöneltilmesi ve demokratik gelişmelerin teşvik edilmesi için projelerin uygulanması ve diyalog ve bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesi için Romanya, Güney Kafkasya bölgesine yönelik eklemli bir politika önermektedir.¹⁶²

1.4 Türk-Romen İkili İlişkilerinin Yeni Dinamikleri

1990-2015 zaman diliminde Romanya ve Türkiye siyasi, askeri, ekonomik, kültürel veya sosyal ilişkiler başta olmak üzere tüm alanlarda ortak adımlar atmışlar, esasen bölgesel çapta etkili sonuçlar doğuran kayda değer projeler yürüttüler. Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkilerde yeni bir sürece girilmiştir. 1991 yılından sonra Türk-Romen ilişkilerde kilit rol oynayan iki faktör göz önünde bulunmaktadır: iki ülkenin Cumhurbaşkanı yıllık ziyaretleri ile gösterilen samimiyeti ve yoğun bir ekonomik işbirliği.¹⁶³

1991 yılından itibaren Romanya, sosyalist planlı ekonomik yapısından vazgeçip serbest pazar ekonomisine geçmiştir. Fakat ekonomik olarak Romanya'nın durumu kötüydü ve yeni reformlar uygulamak gereğinde bulunmuştur.¹⁶⁴ Romanya'nın merkezi planlamadan Pazar ekonomisine geçme adımları komşularının aksine diğer post komünist ülkelerden daha yavaş gerçekleşmiştir. 1989'dan sonra, hükümetler ekonomik reform yasalarını nadiren çıkarabilmişlerdir. Makroekonomik dengesizlikler 1990'lı yıllar boyunca sürmüş ve hükümetler hantal sanayi sübvansesine devam etmişlerdir.¹⁶⁵ Balkan bölgesel alt sisteminde oluşan sıcak savaş atmosferinde Romanya'nın siyasi görünüşü belirsiz pozisyonlarda yansıtılmıştır. Ülkenin siyasetçileri kuzey komşularla (Macaristan, Ukrayna, Rusya, Moldova) olan anlaşmazlıklara yönelmiştir. Bu doğrultuda Romenler Balkanlar ile

¹⁶⁰ The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/st_10113_2007_init_en.pdf (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁶¹ <https://www.mae.ro/en/node/2109> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁶² <https://www.mae.ro/en/node/2108> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁶³ Naumescu, 2015: 87-95.

¹⁶⁴ <http://conspecte.com/Geoconomia/de-la-economia-socialista-la-cea-de-piata-in-europa-centrala.html> (erişim tarihi 24.02.2017).

¹⁶⁵ Büyükelçilik Raporu, 2010: 27.

ilgili meselelerde mümkün olduğunca az yer almıştır. Bu nedenle güney komşularla istikrarlı ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan Romanya, 1996 yılına kadar çok yakın bir siyasi ya da askeri işbirliğine karşı olmuştur.

Soğuk Savaş sonrasında Türkiye-Romanya ekonomik ilişkileri siyasi ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Zira Türkiye'nin Romanya ile sıcak ilişkiler geliştirmeye başlaması ilk önce ticaret yoluyla olmuştur.¹⁶⁶ 1991 yılında, iki ülke arasındaki ticaret 430 milyon dolar ulaşmış ve 1992 yılında, 300 milyon dolar değerinde bir ticaret gerçekleştirmiştir.¹⁶⁷ Romanya'daki Türk yatırımcılar 1993 yılında, kısa adı TİAD olan Türk İş Adamları Derneği çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Düzenlenen Türkiye-Romanya Ekonomik ve Ticari İlişkilerin Geliştirilmesi panellerinde Romen üst düzey bürokratlar, Romen ve Türk işadamları veya Türk Milletvekilleri katılmıştır.

1.4.1 Ekonomik ve Ticari İlişkiler

1970 yılında imzalanan Ticaret Anlaşması, 1975 Uzun Vadeli Ekonomik Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması, 1976 Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması, 1986 Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, 1991 Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, 1997 Serbest Ticaret Anlaşması, 2005 Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması¹⁶⁸ Romanya ve Türkiye arasında imzalanan en önemli anlaşmalardır. Türk-Romen ekonomik ve ticari ilişkilerde kilit rol oynayan ise, asıl omurgasını 1 Ocak 2007 tarihinde feshedilen iki ülke arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasının, aynı tarihten itibaren yeniden geçerli olmak üzere yerini alan 1/95 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı oluşturmuştur.¹⁶⁹

Türkiye ile Romanya arasındaki ticari ilişkiler 1970 tarihli Ticaret Anlaşması çerçevesinde 1973 yılından itibaren serbest döviz esasına göre yürütülmektedir.¹⁷⁰ Ekonomik ilişkilerde 1987 tarihli Uzun Vadeli Ticari, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşmasıyla ilk adım atılmıştır. Ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla 1991-1994 arasında Romanya'da üç bin civarında Türk şirket yatırım yapmıştır. 1997'ye kadar bu rakam 4700'e ulaşmıştır. 1999 yılında Romanya pazarında 5600 Türk şirketi bulunmaktaydı.¹⁷¹ Fakat

¹⁶⁶ Safta, 2011: 4.

¹⁶⁷ Gangloff ve Pérouse, 2001: 43.

¹⁶⁸ Romanya'nın temel ekonomik göstergeleri ve Türkiye Romanya Ticari ilişkileri Raporu 2009 http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/romanya_rapor_4-17-2012yüzde2010-49-33yüzde20am.pdf (erişim tarihi 15. 01. 2017).

¹⁶⁹ Büyükelçilik Raporu, 2010: 34.

¹⁷⁰ Büyükelçilik Raporu, 2010: 33.

¹⁷¹ Büyükelçilik Raporu, 2010: 34.

İstanbul Ticaret Odası'nın sunduğu verilere göre 1997 yılında tahmini 4700 şirketten sadece 1000 civarında fiilen faaliyetlerine sürdürmektedir.¹⁷²

Türkiye Romanya-Sanayi ve Ticaret Odası 1995 kurulmuş ve bu iki ülke arasında sosyal, ekonomik ve kültürel bir köprü vazifesi görmüştür. Aynı zamanda faaliyetlerin içerisinde birçok aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Bu oluşumun en önemli özelliği Romen Hükümeti meclis kararı ile onaylanan tek Türk Sivil Toplum Örgütü olmasıdır. Romanya'da yapılan Türk yatırımları çeşitli alanlarda gerçekleştirmektedir. Üretim sektöründen, emlak, servis, perakende satışa kadar geniş bir ağı kapsamaktadır.¹⁷³ 1991-2015 zaman diliminde iki ülke arasında gerçekleştirilen dış ticaret değerleri dikkate alındığında önemli bir artış görülmektedir. Şunu ifade etmek gerek ki bu değerler büyük ölçüde Romen veya Türk, resmi olan ve olmayan kaynaklara göre değişiklik göstermektedir.

Tablo 1.2 Türkiye-Romanya Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar) 1991-2015 ¹⁷⁴

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	YILLAR	İHRACAT	İTHALAT
1991	99,747	198.589			
1992	173.076	256.107	2004	1.235.092	1.683.318
1993	151.898	300.775	2005	1.785.409	2.285.592
1994	175.265	228.911	2006	2.345.487	2.638.163
1995	301.960	367.870	2007	2.060.678	1.949.813
1996	311.481	424.016	2008	3.987.476	3.547.820
1997	114.352	154.106	2009	2.215.736	2.257.963
1998	468.178	344.672	2010	2.335.263	3.094.167
1999	268.184	401.155	2011	2.362.672	3.227.573
2000	325,818	673,928	2012	2.495.426	3.236.424
2001	392,028	481,14	2013	2.616.312	3.592.567
2002	552,327	648,926	2014	3.008.010	3.363.233
2003	871,354	942,361	2015	2.815.506	2.598.908

İstatistiklere bakıldığında 1989-2014 zaman diliminde ekonomik ilerlemede olumlu bir tablo görülmektedir. Ayrıca, bu rakamların her yıl artıyor olması Türk iş adamlarının

¹⁷² Muftuoğlu ve Çeşmecioğlu, 1997: 94.

¹⁷³ <http://www.ccirt.ro/index.php/explore/tarihce> (erişim tarihi 14.01.2017).

¹⁷⁴ TUIK <http://rapory.tuik.gov.tr/11-04-2017-14:15:06-20634496041817700255790863321.html> (erişim tarihi 11.04.2017).

yaptığı akılcı yatırımların ve doğru adımların göstergesidir. Aynı zamanda Türk-Romen bağlantılarının kuvvetli olduğunun ispatıdır.

Şekil 1.1 Romanya'nın Türkiye'den İthal Ettiği Ürünler¹⁷⁵

Şekil 1.2 Romanya'nın Türkiye'ye İhraç Ettiği Ürünler¹⁷⁶

2007 yılından sonra, özellikle Romanya'nın AB üyesi olması yeni yatırımcıların hızla Romanya pazarına girmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Romanya yardımıyla, Romanya'da bulunan AB mağaza zincirleri Avrupa Birliği ülkelerine dağıtımını yapılmak üzere olan Türk ürünlerine kapılarını açmaktadır.

¹⁷⁵ TUIK ve Ekonomi, Ticaret ve İş Ortamıyla İlişkiler Romanya Bakanlığı 2016 Raporu: <http://www.cdep.ro/interpel/2016/r9037A.pdf> (erişim tarihi 23.05.2016).

¹⁷⁶ TUIK ve Ekonomi, Ticaret ve İş Ortamıyla İlişkiler Romanya Bakanlığı 2016 Raporu: <http://www.cdep.ro/interpel/2016/r9037A.pdf> (erişim tarihi 23.05.2016).

Tablo 1.3 Romanya'ya Yapılan İhracatta Fasıllar¹⁷⁷

ÜRÜN	2012 Milyon Dolar	2013 Milyon Dolar	2014 Milyon Dolar
Toplam İhracat	2.495	2.616	3.008
Makine	333	356	336
Motorlu kara taşıtları	304	285	305
Örme giyim eşyası	89	140	263
Demir ve çelik	196	205	225
Demir veya çelikten eşya	188	167	189
Örülmemiş giyim eşyası	67	102	188
Plastikler ve mamulleri	177	177	185
Elektrikli makine ve cihazlar	108	101	103
Örme eşya	84	94	95
Sentetik ve suni filamentler	46	60	65

Romanya Dışişleri Bakanlığı'nın verilerine göre, “31 Aralık 2015 itibarıyla Romanya’da kayıtlı Türk sermayeli şirket sayısı 14 bin 369’a ulaşmış”¹⁷⁸ Romanya, Balkanlar’da bulunan Türk şirketlerin en yoğun olduğu ülke konumuna gelmiştir. Romanya’daki Türk yatırımları genel olarak; sanayi, ticaret, lojistik, bankacılık ve finans, turizm ve tarım alanlarında gerçekleşmiş olup, başlıca büyük şirketler arasında; Arctic (beyaz eşya), Erdemir Romanya (demir-çelik), Prolemn (ağaç sanayi), Rulmenti Barlad (rulman), Credit Europe Bank, Garanti Bank (bankacılık) sayılabilir. Romanya’nın Türkiye’deki yatırımlar söz konusu olduğunda, taşımacılık, turizm ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren, 44 adet küçük ve orta ölçekli şirkete yatırılan toplam 17,38 milyon ABD Dolarlık bir sermayeden bahsedilebilir. Bunlardan en büyüğü 7,5 milyon ABD Dolarlık bir yatırım ile Kocaeli’de kurulan rulman üretim tesisi olup, Romen sermayesinin payı yüzde 57’dir.¹⁷⁹

Romanya’ya ihracat artışı özellikle son yıllarda dikkat çekmektedir. Romanya’nın ekonomisinde gelişme ve artan ticari bütünleşme ile Türk ihracatında hızlı artış sürdürülmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında Romanya, sahip olduğu AB üyesi statüsüyle, Türkiye’ye çeşitli avantajlar sunmuştur. Bu teyidi desteklemek için 2015 yılında Bükreş’te gerçekleştiren Romanya - Türkiye İş Formunda Garanti Bankası Romanya Genel

¹⁷⁷ Türkiye İhracatçılar Meclisi, Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2015

http://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/ekonomi_dis_ticaret_raporu_2015.pdf (erişim tarihi 25.11.2016).

¹⁷⁸ <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/insights/2016/06/romanya-turk-yatirimci-bekliyor.html> (erişim tarihi 2.2.2017).

¹⁷⁹ T.C. Büyükelçiliği Raporu, 2010: 34.

Müdürü Ufuk Tandoğan Romanya ekonomisi hakkında yaptığı konuşması dikkat çekmektedir. Makro verilerin son 4 yılda önemli bir artış gösterdiğini kaydeden Tandoğan, “Romanya’nın sağlıklı bir bütçe yönetimi sergilediğinin altını çizmiştir. Tandoğan, bütçe açığının yüzde 2 civarında olduğunu ifade ederek, dış ticaret açığının 2009 yılına oranla GSMH’nin binde beşi seviyesine geldiğini aktarmıştır. Enflasyonun en düşük seviyesine ulaşarak binde 8 seviyesine ulaştığını aktaran Tandoğan, 2014 sonrasında Romanya’dan yüzde 3’lük bir büyüme beklendiği” belirtmiş ve Romanya’nın AB üyeliği ile sunduğu avantajların değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁸⁰

Bu kapsamda aynı Forum içinde Credit Europe Bank Romanya Genel Müdürü Yakup Çil gerçekleştirdiği konuşmasında başka bir örnek vermektedir. Ona göre “FİBA Grubunun finans dışında leasing, sigorta, avm, ofis ve konut yatırımları da bulunduğunu belirterek 2015 yılına kadar grup bünyesinde 500 milyon dolara ulaşan bir yatırımın gerçekleştirildiğini”¹⁸¹ ifade etmiştir. Buna ilaveten “Romanya’nın 9 milyar dolara ulaşan hacmi ile otomotiv ve yan sanayi sektöründe Avrupa’da dördüncü büyük pazar” olduğunu ifade eden Çil, “Romanya’da öne çıkan sektörler hakkında bilgi aktarmıştır. 9.4 milyon hektarlık işlenebilir tarım arazisine sahip olduğunu belirten Çil, Romanya’da iyi bir ekonomi yönetimiyle sürdürülebilir bir yatırım ortamı bulunduğunu” vurgulamıştır.¹⁸²

Romanya’da kurumlar vergisi ve gelir vergisinin düşük seviyelerde olması” genel olarak Türkiye için avantajlı bir vergi ortamı sunmaktadır. Romanya, eğitimli bir iş gücüne sahiptir. Öte yandan ücretler pek çok AB ülkesinden daha düşük seviyelerdedir. Keza, bir AB üyesi olarak Romanya Türkiye için Avrupa Ortak Pazarı’na erişim imkânı da sağlamaktadır. “Romanya yıllardır birçok AB ülkesine kıyasla daha yüksek oranlı bir ekonomik büyüme yaşamıştır. Avrupa’nın en büyük limanlarından biri olan Köstence Limanı oldukça önemlidir. Zira bu liman Türk mallarının hem Romanya pazarına girmesine hem de Avrupa Ortak Pazarı’na açılabilmesine olanak sağlamaktadır.¹⁸³

Nihayetinde Türkiye Romanya-Sanayi ve Ticaret Odası tarafından düzenlenen “Türk malları haftası” denilen faaliyet ekonomik işbirliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunun sebebi Türk firmalarına ve Türk mallarının bulunduğu 166 mağazada, Romanya’nın tüm şehirlerinde Türk mallarına ve Türk iş adamlarına kapıları açmak ve iş imkânları

¹⁸⁰ DEİK Faaliyet Raporu, 2015: 44.

¹⁸¹ DEİK Faaliyet Raporu, 2015: 44.

¹⁸² DEİK Faaliyet Raporu, 2015: 44.

¹⁸³ TUIK ve Ekonomi, Ticaret ve İş Ortamıyla İlişkiler Romanya Bakanlığı 2016 Raporu: <http://www.cdep.ro/interpel/2016/r9037A.pdf> (erişim tarihi 23.05.2016).

yaratmaktadır.¹⁸⁴ Romen halkına Türkiye'nin kültür ve geleneğini, folklorunu, ürünlerini ve mutfağını sunmak amacıyla yapılan faaliyet büyük bir önem taşımaktadır. Türk ürünleri, folkloru ve mutfağı Fransız perakende zincirinde mevcut olması, Türkiye'nin ekonomisinin dünya çapında bir model olduğunu kanıtlamaktadır.

1.4.2 Siyasi İlişkiler

1996 yılı sonuna kadar Romanya'da hükümet değişikliğinde, siyasi ilişkileri samimiyet ile karakterize edilmiştir. Bu samimiyet her iki Devlet Başkanında yapmış oldukları yıllık ziyaretler ile gösterilmiştir. Yapılan görüşmelerde dönemdeki görevde bulunan iki cumhurbaşkanı da (Ion Iliescu ve Süleyman Demirel) topluma kaliteli bir dostluk ilişkileri sunmuşlardır. Keza Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya arasında, Bükreş'te 19 Eylül 1991 tarihinde imzalanmış olan, Dostluk, iyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması¹⁸⁵ bölgedeki ilk "normalleşme" anlaşmasıydı. Ancak Iliescu dönemi (1991-1996) boyunca, bu ilişkiler ticari ilişkilerin gelişmesine katkı sunulmuş olsa da Romanya-Türkiye arasındaki siyasi ilişkiler bağlamında özellikle çok hassas alanlarda ihtiyatlı hareket edilmiştir. Örneğin Iliescu Hükümeti, Bosna Hersek'te "Barışı Koruma" operasyonunda Türk askerlerine karşı çıkmıştır.¹⁸⁶ Dolayısıyla hiçbir askeri anlaşma iki ülke arasında imzalanmamış ve Romanya İliescu döneminde Balkan sahnesinde belirsiz bir istikamet izlemiştir. Ayrıca mümkün olduğu kadar Yugoslavya'daki gelişmelerden uzak durmaya çalışmıştır. Öte yandan Yunanistan ve Sırbistan'la iyi olan ikili ilişkilerde olumsuz tesirler yaratmamaya çalışmıştır. Netice Romanya Güney komşuları ile istikrarlı ilişkiler geliştirmiş ve nispeten dikkatli bir şekilde Türkiye ile çok sıkı bir siyasi ya da askeri işbirliği yapmaktan çekinmiştir.

Kasım 1996'da liberal muhalefet iktidara gelmiş ve hem iç politikada hem de diplomatik düzeydeki yönetim değişimi dönüm noktası olmuştur¹⁸⁷. Yeni lider Emil Constantinescu birçok kez Romanya'nın kalıcı bir şekilde Batı'ya dönük bir politika izlemesini istediğini beyan etmiş ve böylelikle NATO'ya katılma isteği bir öncelik haline gelmiştir.¹⁸⁸ Hükümet değişikliğiyle, Türkiye ile hem siyasi hem de ekonomik ilişkiler gerçek işbirliğine dönmüş ve yeni bir ivme kazanmıştır. 1996-1999 zaman diliminde gerçek bir askeri işbirliği kurulmuştur. Bu kapsamda 1998 yılında ve Kasım 1999'da Köstence'de yapılan ikili manevralar örnek olabilir. 1999 ve 2000'de Genelkurmay başkanları karşılıklı

¹⁸⁴ <http://www.forbes.ro/produsele-bucatariei-orientale-la-saptamana-turceasca-la-carrefour-27012> (erişim tarihi 07.02.2017).

¹⁸⁵ Gangloff ve Pérouse, 2001: 45.

¹⁸⁶ Georgiev, 1996: 7.

¹⁸⁷ Lhomel, 1997: 113-115.

¹⁸⁸ Moses, 1998: 137.

ziyaretlerde bulunmuşlardır.¹⁸⁹ Ayrıca her ikili ziyaretlerde sürekli Türkiye Romanya'nın NATO'ya katılımı desteklediğini ve Romanya da Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini vurgulamıştır. Bazı girişimler bu samimi atmosferi sembolik açıdan göstermektedir; Aralık 1998'de Bükreş'te "Mustafa Kemal Atatürk" Meydanı'nın açılması, Türk Büyükelçisine ya da Genelkurmay Başkanı'na resmi madalyalar verilmesi ya da 21-24 Mayıs 2001 İstanbul'da imzalayan Köstence ve İstanbul kentleri arasındaki Eşleştirme Anlaşması¹⁹⁰ örnekler arasında yer almaktadır.

Askeri alanda Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkiler “üst düzeyde yakın diyalog ve dostluk ilişkileri çerçevesinde sürdürülmektedir. İlişkiler her alanda daha da ileriye götürülmesine yönelik karşılıklı irade çerçevesinde, 2011 Aralık ayında imzalanan Stratejik Ortaklık Belgesi'yle stratejik ortaklık seviyesine yükseltilmiştir. Söz konusu Stratejik Ortaklık Belgesi'nin hayata geçirilmesine yönelik Eylem Planı ise Mart 2013'te imzalanmıştır.”¹⁹¹ Askeri ve güvenlik boyutundan başlayarak Stratejik Ortaklık Belgesi eğitim, sağlık, çevre, bilim ve kültür konularında bir güçlendirilmiş işbirliği kurmaktadır.¹⁹²

Yakın politik diyalog ve dostane ilişkiler, karşılıklı üst düzey ziyaret trafiğine de yansımıştır. Komünizm rejiminden sonra, Cumhurbaşkanı Turgut Özal üst düzey lider ziyaretine ilk imzayı atmıştır (18-20 Eylül 1991 tarihleri arasında). Turgut Özal'ın ziyaretinde iki ülke arasında “Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır.¹⁹³ Ondan sonra devlet başkanları düzeyinde ziyaretler hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Bu ziyaretler Türk tarafında 23-25 Mart 1994, 7 Mart 1995, 18 Nisan 1996, 24 Kasım 1997, 3-4 Aralık 1998 tarihlerindeki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ziyaretleri ardından 21-22 Haziran 2001 ve 8-9 Temmuz 2004 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Romanya ziyaretleri ile devam etmiştir. 9-11 Eylül 1993, 17 Eylül 1994, 23 Kasım 1995, Mayıs 2002 ve Aralık 2003 tarihleri arasında, Romanya Cumhurbaşkanı Ion Iliescu ve 29-30 Nisan 1997, 16-17 Nisan ve 28 Temmuz 1998, 6-7 Temmuz ve 17 Kasım 1999 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Sn. Emil Constantinescu Türkiye'de resmi ziyaretlerde bulunmuştur.¹⁹⁴

2000 den sonra üst düzeyde yapılan ziyaretler hızlı bir ivme kazanmıştır. Böylece Devlet Başkanları düzeyindeki ziyaretler (Romanya'da: 2015, 2008, 2004, 2001 ve Türkiye'de: 2016, 2014, 2011, 2005, 2003) ve Başbakan (Romanya'da: 2007, 2004, 1998 ve Türkiye: 2015, 2013, 2006, 2003, 2002) düzeyindeki ziyaretlerin haricinde iki ülkenin

¹⁸⁹ http://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_10.php (erişim tarihi. 20.02.2017).

¹⁹⁰ <http://www.ispmn.gov.ro/node/minortitatea-turc-2001> (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁹¹ Chifu, 2012: 8.

¹⁹² http://www.romania-actualitati.ro/parteneriat_strategic_romania_turcia-36209 (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁹³ http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?idt=8631 (erişim tarihi 22.02.2017).

¹⁹⁴ Arkeş, 2005: 48.

Bakanları da karşılıklı temaslarda bulunmuşlardır. Dışişleri Bakanlığı düzeyinde yapılan ziyaretler: Romanya'da: 2011, 2009, 2004 2015, 2013 ve Türkiye'de, 2013, 2011, 2009, 2008, 2005, 2003, 2001).¹⁹⁵

Buna ilaveten uluslararası ve bölgesel kuruluşlarda TR-RO işbirliği devam etmektedir. Uluslararası düzeyde Romanya ve Türkiye BM ve DTÖ sisteminin uzmanlaşmış kurumlarda ve diğer birçok uluslararası örgütler ve forumlarda iyi bir işbirliğini sürdürmektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı mensupları sıfatıyla (AGİT) Romanya ve Türkiye, aktif AGİT'in Balkanlar'daki sürdürmüş olduğu bir dizi de faaliyetler birlikte hareket etmişlerdir.¹⁹⁶ Bu çerçevede her iki ülke, “terörizm, polis faaliyetleri, sınır güvenliği ve yönetimi, ekonomi ve çevre konuları, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılıkla mücadele, göç ve uyum, insan ticaretiyle mücadele gibi alanlar başta olmak üzere AGİT çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.”¹⁹⁷ AGİT kurumun dışında Güney-Doğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci'ne, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (SECI), Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubuna (BLACKSEAFOR) ve diğer bölgesel işbirliği kuruluşlara Romanya ve Türkiye ortak katılımcılardır.¹⁹⁸

1.4.3 Sosyo-Kültürel İlişkiler

Türk-Romen sosyo-kültürel ilişkilerinin temelleri yüzlerce sene evvel inşa edilmiştir. “Osmanlı'nın, Romen dilinin kelime hazinesinin şekillenmesinde yüzyıllarca süren dil ve kültürel temaslar vasıtasıyla etkisi olmuştur”.¹⁹⁹ Romanya topraklarında bulunan Romenler Türklerle ve Osmanlı İmparatorluğu ile temaslar 14. Yüzyıldan başlamış olup 18. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu yüzyıllar içinde Türkçeden Romence'ye geçen binlerce kelimeler bulunmaktadır.²⁰⁰ İkili ilişkilerde Türk dilinin mühim bir unsur olduğunu belirtmekte yarar var. Balkanlarda ve Romanya'da Türk nüfusunun yerleşik hayata geçmesi ile birlikte, özellikle de Tuna havzası ve Dobruca'da Türkçe kelimeler Romence'de de kullanılmaktadır.²⁰¹ Kaynaklar incelendiğinde Romence'de bulunan Türkçe kelime adedi yaklaşık 2000 civarındadır. Kelimeler Romen Dili Etimolojik Sözlüğü'nün Türkçe kökenli olarak tanımladığı kelime adedidir.²⁰²

¹⁹⁵ <https://ankara.mae.ro/node/167> (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁹⁶ Cojocaru: 2014: 35.

¹⁹⁷ http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit_.tr.mfa (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁹⁸ <https://ankara.mae.ro/node/167> (erişim tarihi 20.02.2017).

¹⁹⁹ Gökçel, 2012: 68.

²⁰⁰ Calabrese ve Wetzels, 2009: 117-118.

²⁰¹ Capidan, 1942: 36.

²⁰² Ciorărescu, 2007: 22.

Büyük göç hareketlerinin sahnesi olan Romanya, Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluklarının hâkimiyet alanına girmiştir. Batı ve Doğu Roma (Bizans), Ortodoksluk ve Katoliklik, İslam dünyası ve Hristiyan dünyası, modern zamanlarda ise Batı (NATO) ve Doğu (Varşova Paktı) arasındaki sınırları daima Balkan coğrafyasının üzerinden geçmiştir.²⁰³ Askeri mağlubiyetlerin getirdiği siyasi geri çekilme ile 19. yy sonlarından başlayan göç hareketleri 20. yy boyunca da devam ederek günümüze kadar sürmüştür. Aynı zamanda günümüzde yaşanan küreselleşme ile artık bir ulus kendi topraklarıyla sınırlı değildir. Bu göç hareketleri Balkanlar ve Romanya söz konusu olduğunda tarihi ve kültürel açıdan Türk varlığı devam etmektedir. Romanya’da Türk nüfusu temerküz ettiği yerlerden biri Köstence’dir. Buradaki Türkler, Türkiye ile Romanya arasında doğal bir yakınlaşmaya vesile olmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, Romanya’da bıraktığı en büyük miras kültürel mirastır. Bu bağlamda Romanya’da makamlarda kayıtlı 78 tane cami bulunmaktadır, çoğu Köstence ve Dobruca bölgesindedir. Bu kültürel eserler, çoğu 19. yy aittir fakat daha eski eserler de dikkat çekmektedir. Örneğin Dobruca bölgesinin Romanya’da kalan kısmında Babadağ olarak anılan küçük bir kasabada Sarı Saltuk türbesi²⁰⁴ ya da XVI. yy inşa edilen Esmâ Sultan Camii, “Romanya’daki en eski Osmanlı camisidir”.²⁰⁵ Aynı döneme ait Romanya’da bulunan Gazi Ali Paşa Cami ve Türbesi dikkat çekmektedir. Aralık 1989 Romen devrimine kadar cami müze olarak kullanılmıştır.²⁰⁶ XIX. Yüzyılda Romanya’ ya yönelik Türklerin ilgisi artmaktadır. Bu döneme ait Aziziye Camii, Isaccea, Tulcea’da bulunmaktadır. Sultan Abdulaziz tarafından yaptırıldığından dolayı Sultan Abdülaziz Camii de denilmektedir.²⁰⁷ Aynı şekilde Mecidiye Camii, Mecidiye, Köstence’de bulunan Cami 1859 Sultan tarafından yaptırılmıştır.²⁰⁸ Hatta Romanya’da bulunan Mecidiye ilçesi bizzat Sultan Abdülmecid (1839-1861)ismini taşımaktadır.²⁰⁹

Bükreş’teki Müslümanların ve Türklerin dini işleri Romanya tarafından atanan bir müftü tarafından idare edilmektedir. Komünist rejimin kurulmasını takiben müftülükler kaldırılarak bütün Romanya Müslümanları için Köstence’de bir tek müftü bırakılmıştır.²¹⁰ Komünist rejimin yıkılmasından sonra Müslümanların hukukî ve adlî serbestisi iade edilmiştir. Cami ve ibadethanelerde Türk azınlığın din adamı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Türkiye tarafından son yıllarda Diyanet Vakfı tarafından din görevlileri de

²⁰³ Oruç, 2009: 49.

²⁰⁴ Akalın, 1995: 32.

²⁰⁵ Şeyban, 2010: 74.

²⁰⁶ Önal, 2000: 45.

²⁰⁷ <http://romenhavasi.com/2015/05/10/romanyadaki-camiler/> (erişim tarihi 20.02.2017).

²⁰⁸ <http://romenhavasi.com/2015.05.10/romanyadaki-camiler/> (erişim tarihi 20.02.2017).

²⁰⁹ Karpat, 2002: 202.

²¹⁰ <http://www.ekrembugraekinci.com/resimler/DByüzde2009.03.08.jpg> (erişim tarihi 04.03.2017).

gönderilmektedir. Ayrıca kültürel ilişkilerde ağır basan Bükreş'in merkezinde yapılması planlanan Cami Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilecektir. Cami için arsa 49 yıllığına tahsis edildi ve yaklaşık 3 milyon avro değerinde ve 11 bin metrekare büyüklüğündedir.²¹¹

Sosyalist rejimin sona ermesiyle 29 Aralık 1989'da, "Romanya Demokrat Türk Müslüman Birliği" kurulmuştur. Bu işbirliği, "Romanya Türkeri'nin Demokratik Birliği" ve "Romanya Müslüman Tatar-Türklerinin Demokrat Birliği" olarak ayrılmış ve bu şekilde faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. 30 Temmuz 1994 yılında bir Federasyon altında (Türk Tatar Birlikleri Federasyonu) birleşmiş fakat bu Federasyon sadece sembolik bir rol taşımış ve gerçek anlamda birleştirici olmamıştır. Halen her iki cemiyet de aktif durumda ve ayrı ayrı faaliyet göstermektedir.²¹² Söz konusu birlikler Türkiye Romanya arasında bir kültürel köprü vazifesi de görmektedirler. T.C. için önemli özel günler "18 Mart Şehitleri Anma günü", "10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü", "29 Ekim Cumhuriyet Bayramı"²¹³ gibi çeşitli etkinlikler Bükreş ve Romanya'da düzenlenmektedir.

4 Aralık 1997'de Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Romanya hükümeti arasında kültür merkezleri kurulmuştur ve bu merkezlerin faaliyeti hakkında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma kültürel bağlantıları daha da güçlendirmiştir. Taraflar karşılıklılık esası uyarınca, Bükreş'te ve Köstence'de Türkiye Cumhuriyeti'nin, Ankara'da ve İstanbul'da Romanya'nın Kültür Merkezlerinin kurulması hususunda anlaşmışlardır.²¹⁴ Anlaşma her iki tarafın, kültür, sanat, eğitim, bilim ve özellikle görsel işitsel, enformasyon alanında ve diğer ilgili alanlardaki işbirliği ilişkilerinin geliştirilmesine ve halklarına her iki ülkenin birikim ve değerlerinin doğrudan ve karşılıklı olarak tanıtılmasına katkıda bulunacağını beyan etmektedir. Bu kapsamda Bükreş ve Köstence'de Üniversitelerde Türk dili ve edebiyatını öğreten bölümler açılmıştır. Bunlardan bir tanesi Bükreş Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi bünyesindeki Türkoloji bölümüdür. Bu bölümde, Türkiye'den gelen okutmanlar da görev yapmaktadırlar. Bunların yanı sıra, Bükreş Tarih Fakültesi bünyesinde bir Osmanlı Araştırmaları merkezi yer almaktadır. Buralarda yetişen kişiler T.C. Büyükelçiliği ile işbirliği içinde bulunmakta ve karşılıklı nispet etmektedir.

1992'de "Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)" Şubat 2015 tarihinde Romanya'daki ofisini açmış ve kısa sürede birçok projeye imza atmıştır. Yüzlerce

²¹¹ <http://www.mediafax.ro/social/muftiul-iusuf-murat-moscheea-din-bucuresti-nu-va-fi-cea-mai-mare-din-europa-14591069> (erişim tarihi 04.03.2017).

²¹² <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=21752.0;wap2> (erişim tarihi 26.02.2017).

²¹³ <http://www.hayat.ro/haber/cumhuriyet-93-yasinda-1185.html> (erişim tarihi 27.02.2017).

²¹⁴ https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc081/kanuntbmmc081/kanuntbmmc08104311.pdf (erişim tarihi 27.02.2017).

senelik ortak tarih varken TİKA'nın Romanya'daki açılışının geç yapması ise dikkat çekici bir detaydır. Ancak Romanya Cumhurbaşkanı Sayın *Klaus Iohannis'in* Türkiye Cumhuriyeti ziyaretinde, Sayın Recep Tayyip Erdoğan, bire bir basın toplantısında da Romanya'daki TİKA ofisinin açılışı dile getirilmiştir. Bu doğrultuda TİKA Bükreş'te ofisini açmış ve ülke makamlarıyla işbirliği halinde proje üretmeye başlamıştır. Bu kapsamda TİKA'nın genel amacı, iki ülke arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmek ve üst seviyeye çıkartmak olmuştur.²¹⁵ Spor Bakanlığına donanım temini, Spor Bakanlığının bir enstitüsünde yapılmış, renovasyon ve spor salonu, bazı yetimhanelere çeşitli yardımlar, engelli okullarına bazı yardımlar, NGO'lara yatırımlar gibi TİKA açılışından itibaren 2016'ya kadar Romanya'da yaklaşık 35 proje gerçekleştirilmiştir.²¹⁶

TİKA eğitim ve sağlık sektörlerine öncelik vermektedir. Bu yüzden ilerde gerçekleştirilecek projeler arasında Bükreş'teki Marie Curie çocuk hastanesinin ameliyathane bölümünün yenilenmesi yer almaktadır.²¹⁷ Eğitim sektöründe Köstence'deki "Ovidius" Üniversitesi'ne bölgenin en büyük matematik kütüphanesinin kurulması ve bu kütüphanenin uluslararası seviyeye yaklaşması eğitim sektöründeki başarılarından birisidir. Ayrıca Bükreş Üniversitesi Türkoloji Bölümünü yenilenmiş ve 2016'da Bükreş Üniversitesinin Tarih Bölümünün renovasyonunu TİKA tarafından yapılmıştır.

²¹⁵ <http://www.trt.net.tr/romana/turcia/2016/07/11/proiectele-tika-din-romania-527311> (erişim tarihi 26.02.2017).

²¹⁶ <https://www.agerpres.ro/sanatate/2017/03/03/dastan-tika-va-investi-in-renovarea-si-reamenajarea-blocului-operator-de-la-spitalul-marie-curie--19-38-07> (erişim tarihi 4.03.2017).

²¹⁷ <http://www.sanatateabuzoiana.ro/blocul-operator-de-la-spitalul-marie-curie-extins-de-catre-dezvoltatorii-turci/> (erişim tarihi 04.03.2017).

İKİNCİ BÖLÜM

NEO-KLASİK REALİZM PERSPEKTİFİ AÇISINDAN TÜRKİYE VE ROMANYA’NIN DIŞ POLİTİKALARI: 1990-2015

2.1 Neo-Klasik Realizm ve Dış Politika

“Neo-klasik realizm, devlet ve sistem düzeylerini birlikte ele alarak analiz etmektedir.”²¹⁸ Yeni gerçekçiliğe bağlı olarak, neo-klasik gerçekçilik indirgemeci bir teori haline gelmeden, uluslararası sistemin birimleri arasında bir ayrım yapmaktadır. Aksine neo-klasik realizm bu ayrımı yapmamayı tercih etmektedir. Çünkü devletlerin davranış nedenleri hem birim düzeyinde hem de sistem düzeyinde ayrı ayrı incelenmektedir.²¹⁹ Gideon Rose bir bağımlı ve iki ana değişkeni ayrıntılı bir şekilde belirtmektedir.²²⁰ Neo-klasik realizm bu değişkenlerin etrafına odaklanmıştır. En önemli neo-klasik realistler ilk önce bu konuyu mercek altına almıştır. Uluslararası sistemdeki kapasite dağılımı bağımsız değişken olarak kabul edilirken, bunun yanı sıra devletler tarafından değerlendirilmesi ve ulusal politik süreçleri bağımlı değişken olarak analize dâhil edilmektedir.²²¹

Neo-klasik realizmde temel analiz birimi devlettir. Neo-klasik realistler, Weber’in devlet tanımından yola çıkarak, Gilpin’in yaklaşımını kendilerine referans almışlardır. Buna göre gruplaşma sosyal gerçekliğin temelidir ve devlet de belli bir toprak parçası üzerinde yönetme yetkisine sahip bir çıkar ortağıdır.²²² Neo-klasik gerçekçilik, dış politikayı veya belirli tarihsel olayları açıklamaya yönelik hiçbir iddiada bulunmayan “*Waltzian neorealizme*” hem bir uzantı hem de bir cevaptır.²²³ Böylece, dış politikayı açıklamak için, neo-klasik realizm kuramı iç politika, iç çıkarma kapasitesi ve süreçleri, devletin iktidarı ve niyetleri, liderlerin algılamaları ve göreceli güç gibi yeni faktörler üzerine odaklanmaktadır.²²⁴

Bu değişkenlerin eklenmesi, neo-klasik gerçekçiliği diğer gerçekçi düşünce okullarından ayıran noktadır. Neo-klasik realistlere göre iç değişkenler, devletlerin dış politikalarını şekillendiren sistemsel değişkenlerden bağımsız olarak da düşünülememektedir. “Dış politika, uluslararası ilişkiler disiplinin bir alt dalıdır ve uluslararası sistemin temel

²¹⁸ Zodian, 2015: 103.

²¹⁹ Vişan, 2011: 201.

²²⁰ Ripsman vd., 2016: 58-99.

²²¹ Vişan, 2011: 200.

²²² Taliaferro vd., 2009: 24-25.

²²³ Schweller, 2003: 317-320.

²²⁴ Vişan, 2011: 203.

aktörleri olan devletlere ve devletlerin resmi organlarına ve yetkililerine odaklanarak, devletlerin davranışlarını açıklamaya çalışmaktadır.”²²⁵

Yukarıda belirtildiği gibi, neo-klasik realist modelde başlangıç noktası ve bağımsız değişken, neo-realizm'in anarşik uluslararası sistemidir. Neo-klasik realizm kuramında devletin çıkar ve davranışlarının temel belirleyicisi: yapısal çerçevesidir (Güç dengesi sistemi ve kendi kendine yardım-self-help).²²⁶ Neo-klasik realizm çoğunlukla göreceli gücün bir devletin dış politikasının temel parametrelerini nasıl oluşturduğunu araştırmaktadır. Neo-klasik realizm için gerçekten önemli olan, liderlerin ve seçkinlerin göreceli gücü algılamalarıdır. Çünkü *"uluslararası meselelerde ana aktörler devletler değil, devlet adamlarıdır"*.²²⁷ Neo-klasik gerçekçilik, realist teorinin dış politikayla ilgilenen kısmı olarak da kabul edilmektedir. Neo-klasik realizm, devletlerin dış politika davranışlarını analiz edebilmek amacıyla kapsayıcı bir çerçeveyi şekillendirmektedir.²²⁸ Devletlerin ulusal çıkarlarının en önemlilerinden biri güvenliğini artırmasıdır. Dolayısıyla kendi göreceli güç konumlarını (relative power position) artırmayı arzu etmektedirler. Bir devletin bu politikaları yürütebilmesi için gerekli olan kapasiteye sahip olup olmadığını irdelemek isteyen bir araştırmacı, yurtiçi devlet gücünü, lider veya ideoloji gibi etmenleri dikkate almalıdır.²²⁹

Neo-klasik realizm modelinde, dış politikadaki *birinci değişken yurtiçi devlet gücüdür*. Bir devletin içyapısal özellikleri uluslararası anarşik sistemin niteliğine nasıl cevap vereceğini etkilemektedir.²³⁰ Dolayısıyla, dış politika yalnızca devlet adamlarının iradesinin doğrudan bir ürünü değil; aynı zamanda her ülkenin devlet aygıtının değişkenlerine de bağımlı olan bir olgudur. Taliaferro ve Schweller bu iç değişkenleri, devlet kurum oluşumu düzeyi, rejiminin kullanılması-milliyetçiliğinin veya ideolojinin meşrulaştırması, elit uzlaşma ve uyum seviyesi ve toplumsal birlik düzeyi olarak tanımlamıştır.²³¹

Neoklasik realizm modelinde, dış politikadaki bir sonraki seviye *ikinci müdahale değişken dış politikaları dikte edilen lider veya karar vericileridir*. Devletlerin dış politikaları liderlerin güç dengesindeki devletin yeri, algıları, rejimin devamlılığını, bazı politikalarının riskleri veya ideolojik inançlarının ürünüdür.²³² Aynı zamanda Rose yapısal faktörlerinin önemini bazen çok belirli olmayabileceğini belirtmektedir. Her devletin lideri veya liderleri,

²²⁵ Tayfur, 2005: 74.

²²⁶ Sterling ve Folker, 1997: 1-5.

²²⁷ Zakaria, 1999: 42.

²²⁸ Devlen ve Özdamar, 2009: 137.

²²⁹ Devlen ve Özdamar, 2009: 137.

²³⁰ Fareed Zakaria devletin gücü tanımını şu şekilde vermektedir "the portion of national power the government can extract for its purposes, and reflects the ease with which central decision-makers can achieve their ends."

²³¹ Schweller, 2004: 169.

²³² Ripsman vd., 2016: 58-80.

belirsiz görelî güç konumunu anlamaya ve buna göre yanıt vermeye sorumludur. Dolayısıyla bazen yanlış algılamalar yüzünden sistemik çerçeve ve dış politikalar arasında bir uyumsuzluk söz konusu olabilir.²³³ Bu bağlamda Rose savunduğu teze göre, liderlerin olayları algılayış biçimi ile devletlerin sergilemiş oldukları dış politika davranışları arasında bir bağ olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca liderler dış politika sorunlarını değerlendirirken liderlerin iç faktörlerin etkisi altında kaldıkları da öne sürülmektedir.²³⁴

Kısaca özetlemek gerekirse neo-klasik realizmin temel varsayımı şudur: neorealizmin sistemik etkilerin aktörleri, sınırlayıcı etkilerini kabul etmekle birlikte, devlet içi siyasal/bürokratik faktörlerin ve karar vericilerin bilinçsel süreçlerinin karar verme üzerine etkisini de dış politikayı anlamak için kullanmak gerekir. Bu doğrultuda neo-klasik realizm, uluslararası ilişkiler teorileri ile dış politika analizi ve karar alma teorileri arasında da bir bağlantı kurmaktadır.²³⁵

2.2 1990-2015 Neo-klasik Realizm Perspektifinden Romanya'nın Dış Politikası

Tarihsel perspektiften Romanya'yı incelendiğinde ülkenin dönemden döneme farklı dış politika yönelimlerine sahip olduğu gözlenmektedir. Romen tarihçilerine göre "buna yol açan etken, 20. yüzyılda uluslararası sistemin yapısında sıklıkla meydana gelen değişimler olmuştur."²³⁶ Geçmişten bu güne iç meseleler, her devletin dış politikalarını etkilemiştir. Seçim sonuçları, liderler, hükümetin yapısı, baskı gruplarının rolü ve siyasi seçimi gibi faktörlere atıfta bulunmaksızın dış politikanın tam olarak açıklanamayacağı anlaşılmıştır. Bu durum oldukça nettir ve Soğuk Savaş dönemi boyunca da böyle olmuştur. Bununla birlikte, merkezi ve birleşik bir tehdidin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, hükümetlerin dış politika ve güvenlik politikalarının iç boyutu daha da belirginleşmiştir. Neo-klasik realistler "Innenpolitik" in ²³⁷ önemine odaklanmışlardır. Soğuk Savaş sonrası Romanya'nın dış politikasını analiz etmeye gelince dikkate alınması gereken en az üç faktör önem arz etmektedir: uluslararası sistemin yapısı (dış koşullar) ve müdahaleci değişkenler (iç koşullar) sırayla ideoloji veya rejimin değişmesi ve liderlerin algıları. Bu bağlamda 1990'da Romanya gibi komünist sonrası bir geçiş döneminde bulunan bir devlet için, neo-klasik realistler "dış politika, gerçek siyasi liderler ve seçkinler tarafından yapılır" der. Bu nedenle "fiziksel kaynakların ya da varlıkların kuvvetlerinin sadece görelî miktarları değil, aynı zamanda

²³³ Rose, 1998: 147.

²³⁴ Rose, 1998: 147.

²³⁵ Rose, 1998: 147.

²³⁶ Măgureanu ve Stoenescu, 2008: 128.

²³⁷ Innenpolitik ideoloji, siyasal rejimlerin ve sistemlerin doğası, siyasi kurumlar, devleti ekonomisi ve liderlerin dünya algıları gibi faktörlere önem verilmektedir. Zira bunlar devletin dış politika davranışlarının formülasyonunu ve yürütülmesini etkilemektedir. Bkz: Rose, 1998: 144-172.

göreceli güç algıları da önemlidir" ²³⁸ fikrini savunmaktadırlar. Hans Morgenthau gibi gerçekçilik teorisyenleri, sözde klasik çerçeveden yoksun bırakılan diğer faktörleri neo-klasik realist bakış açısıyla önemli kabul ederek kültür ve tarihin dış politika üzerindeki etkilerinin önemini vurgular.²³⁹

Uluslararası hiyerarşide bir devletin konumu neorealizm teorisinin önemli bir bileşenidir. Romanya gibi orta güçler, dış aktörlere bağımlıdır. Büyük güçler (Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri) gibi, orta ölçekli bölgesel hegemonlar (Türkiye) veya devlet dışı aktörler (Avrupa ve Avrupa Atlantik uluslararası örgütler: AB, Avrupa Konseyi, NATO ve AGİT, orta güçlü devletlerin hayatta kalmaları için garanti anlamına gelmektedir. Bu faktörler, 1990-2015 yılları arasında Romanya'da yaşanan değişimlerin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. 1990-2015 zaman diliminde İon Iliescu ve Traian Basescu yönetimindeki Romanya'nın dış politikası kısmen neo-klasik gerçekçilikle açıklanabilir.

2.2.1 Bağımsız Değişken: Uluslararası Sistemin Yapısı

1989'da Soğuk Savaşın bitmesi ve Berlin Duvarı'nın dağılmasından sonra, Orta Doğu Avrupa ülkeleri "Avrupa'ya dönüş" yönünü takip etmeye başlamıştır. 40 yıldan fazla süren komünist egemenliğin ardından ülkelerin öncelikleri AB'ye ve NATO'ya üyelik olmuştur. 1999 ile 2004 yılları arasında Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan Polonya, Romanya Slovakya ve Slovenya NATO'ya katılmıştır. 2004 ve 2007 yıllarının AB üyesi olmakla birlikte, bu ülkeler, Avrupa politikalarından faydalanmışlar ve aynı zamanda yeni sorumluluklar kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu sorumlulukların bir kısmı, Avrupa Birliği Güvenlik Politikasının çerçevelendirilmesine ve uygulanmasına katılmaktır. Yani daha genel dış ilişkilere dâhil olmak ve Kalkınma Yardım programlarında yer almaktır. Romanya, 1989'dan sonra, AB, BAB, NATO ya da Avrupa Konseyi gibi Batılı kurumlardan oluşan yeni Avrupa+ Güvenlik Çerçevesinin özünü Soğuk savaş sırasında Sovyet tehdidiyle yüzleşen NATO'nun oluşturduğunu düşünmüştür. Romanya'nın en kuzeyindeki Rusya'nın konumu, Romanya'nın siyasi eliti tarafından ülke için bir tehdit olarak algılanmaya devam etmiştir. Hatta Boris Yeltsin, Rusya'nın tehdit kaynağı olarak görülmüştür.²⁴⁰

Romanya gibi küçük bir devletin, uluslararası sistemdeki başlıca kaygısı, Devrimden sonra ülkenin var olması ve güvenliğinin sağlanması olmuştur. Gerçekçiler, devletin en

²³⁸ Rose, 1998: 156.

²³⁹ Morgenthau, 1973: 17-56.

²⁴⁰ İonescu, 2007: 261.

önemli amacının askeri tehditlerden korunması olduğunu ileri sürmektedirler.²⁴¹ Gerçekçi perspektife göre, uluslararası sistem anarşiktir. Çünkü güvenlik garantisi için merkezi bir hükümet yetkisi yoktur.²⁴² Anarşik bir dünyada, 1990'lardan sonra güvenlik, Romanya için önemli bir sorun haline gelmiştir. İliescu 1990-1996 ve 2000-2004 yılları arasında dengeli güç politikası uygulayarak hayatta kalma stratejisi izlemiş ve Rus yanlısı ve Batı yanlısı yönelimleri dikkatle dengelemeye çalışmıştır. İliescu döneminde Romanya'nın dış politikasında zaman zaman bir tutarlılık eksikliği görülmüştür.²⁴³ Dolayısıyla bu kararsızlık, Romanya'nın çıkarlarını Avrupa düzeyinde teşvik etme başarısını göstermiştir.²⁴⁴ Basescu döneminde ise, NATO'ya katılımı ile Romanya, Batılı yönü seçmiştir. Gerçekçi bir perspektiften bakıldığında, güvenlik boyutunda, ilk post-Komünist Romen hükümeti tarafından hazırlanan dış politika konseptlerinde sırayla 1992 ve 1996 yıllarında ülkenin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunması her zaman öncelik olarak yer almıştır.²⁴⁵

1990'larda Romanya'nın karşı karşıya kaldığı dış politika sorunları, komünist rejimin bıraktığı miras olarak yeniden gün yüzüne çıkmıştır. 1992 yılında Romanya'nın hükümet algısında uluslararası sistem güç ve etki alanlarının varlığı ile karakterize edilmiştir. Ayrıca güvenlik stratejileri içerisinde "Romanya'nın uluslararası taahhütlerine saygı duyulacak ve her şeyden önce, Varşova Antlaşması ile ilgili maddelere uyulacaktır."²⁴⁶ Bu ifade uluslararası sistemin klasik bir neorealist tasvirini temsil ettiğini göstermektedir. Devrimden sonra Romen Dış Politika Konsepti, Soğuk Savaşın iki kutuplu dünyasında, uluslararası sistemin yapısının, çok kutuplu bir güç dağılımıyla değiştiğini vurgulamıştır. Fakat metin içinde bir takım kavramsal belirsizlikler bulunmaktadır. Öte yandan ordunun savunma rolü, askeri güvenlik anlamı ve Romanya sınırları dışındaki çatışmalara barış sağlayan BM'nin klasik vizyonu, Romanya'nın Entegre Güvenlik Konseptini karakterize eden yönler olmuştur.²⁴⁷

Romanya, uygulamaya koyduğu reformlarla, 20. yüzyılın son on yılındaki tüm siyasi ve diplomatik etkinliklere egemen olan Batı örgütlerine katılma amacı taşımıştır. 1996'dan itibaren Romanya'nın komünizm sonrası dış politika konseptinde NATO ve AB ile ilişkileri üst düzeyde tutma çabaları yer almıştır. Komünizmin çöküşü, Romanya'nın dış ilişkilerinin yeniden tesis edilmesine, yeni hedeflerin oluşturulmasına, yönetimin

²⁴¹ Brooks, 1997: 446. Ayrıca Bkz: Farrell, 2002: 49–72.

²⁴² Waltz, 2003: 62.

²⁴³ <http://revista22.ro/2026/are-romania-o-politica-externa.html> (erişim tarihi 22.02.2017).

²⁴⁴ Popescu, 2010: 54.

²⁴⁵ http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf , http://ccpic.mai.gov.ro/docs/Strategia_nationala_de_aparare.pdf , <http://revista22online.ro/2312/.html> (erişim tarihi 27.02.2017).

²⁴⁶ Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, publicat în Monitorul Oficial, Anul I, Nr. 1, 22 decembrie 1989.

²⁴⁷ <http://revista22online.ro/2312/.html> (erişim tarihi 27.02.2016).

profesyonelleştirilmesine ve Romanya'nın uluslararası alanda aktif bir aktör olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. Uluslararası örgütler açısından bakıldığında komünizmden sonra Romanya, yalnızca Birleşmiş Milletler ve AGİT üyesiydi. Fakat daha sonra Rumen liderlerin Avrupa Konseyi, NATO ve daha sonra Avrupa Birliği'ne katılma arzuları ortaya çıkmıştır. Avrupa Konseyi'ne katılım açısından, Romanya'nın Konsey belgelerini yorumlama dâhil olmak üzere zorluklarla karşılaşmasına rağmen, nihayet azınlık mevzuatı ve siyasi reformun kabul edilmesiyle Romanya 1993 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur.²⁴⁸

2.2.2 Elit Konsensüs, Uyum Seviyesi ve Toplumsal Birlik Düzeyi

1990'ların ortalarına kadar Romanya'da dış politika hedefleri üzerinde bir fikir birliği oluşmamıştır. O dönemde iki eğilim ortaya çıkmıştır. İlki Romanya'nın Avrupa entegrasyon sürecine katılımını reddetmiştir. Bu fikrinin ana argümanı: Besarabya ve Moldova'nın yeniden ele geçirilmesi, istikrar kazanmak ve kalkınmayı sağlamak ve böylece Romanya'nın, bölgesel bir orta güç haline gelmesinin amaçlanmasıdır. Diğer yönelim ise, Romanya'nın yeni küresel zorluklarla başa çıkmasının yolunun Avrupa ile entegrasyon olduğunun savunulmasıdır.

Teodor Melescanu 1992'de Dışişleri Bakanı olduğunda, Romanya'nın dış politikasına rehberlik etmek için üç temel hedef belirlenmiştir: AB'ye ve NATO'ya üyelik hedefi ile Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyonu; çevredeki tüm ülkelerle iyi komşuluk ilişkileri ve Romanya'nın stratejik seçenekleri (AB ve NATO üyelikleri) doğrultusunda yararcı ve bölgesel ilişkilerin kurulması.²⁴⁹

Ekim 1993'te çeşitli siyasi partiler, Romanya'yı Avrupa-Atlantik entegrasyonuna yönlendirmek için birleşmeye karar vermişlerdir.²⁵⁰ Ardından 1990'ların ortalarında, Romanya'nın siyasi partileri arasında AB'ye girme hedefi üzerine bir fikir birliği sağlanmıştır.²⁵¹ Dolayısıyla 21 Haziran 1995'te Snagov'da toplanan 13 ana siyasi partinin temsilcileri tarafından AB üyeliğini destekleyen bir bildiri imzalanmış ve "Romanya'nın AB'ye Katılım Sürecine Hazırlanma Stratejisini" desteklemek için geniş bir fikir birliği sağlanmıştır. AB'nin normları ve değerleri Romen stratejisinde önemli bir yer almış ve Romen Hükümet'i için AB üyeliği, ülkeyi modernleştirme anlamına gelmiştir. 1996 yılında hükümetin değişmesiyle birlikte, Ulusal Hristiyan Demokratik Çiftçi Partisi ve Demokrat Parti arasındaki koalisyon demokratik Avrupa değerlerine (Âdemi merkezîyet, yerindelik, fiili

²⁴⁸ <https://coe.mae.ro/node/1252> (erişim tarihi 24.11.2016).

²⁴⁹ Vogel 2002: 194.

²⁵⁰ Fürst 2008: 118.

²⁵¹ Angelescu 2012: 144.

idari özerklik, azınlık haklarının korunması ve piyasa ekonomisi) açıkça taahhüt etmiştir.²⁵² Genel olarak, Romanya Cumhurbaşkanı, dış politika alanında belirgin bir rol oynamaktadır. 2000 yılında Ion Iliescu'nun Romanya Sosyal Demokrat Partisinin iktidara gelmesine rağmen, Avrupa-Atlantik entegrasyonunun önceliği devam etmiştir.

Tablo 2.1 Romanya'da Siyasi Değişiklikler²⁵³

Yıllar	Devlet Başkanı	Başbakan
1989 -1991 1991-1992 1992-1996	İon Iliescu (PDSR)	Petre Roman (FSN) Theodor Stolojan (FSN) Nicolae Vacaroiu (PDSR)
1996 1998 1998-1999 1999 2000	Emil Constantinescu (CDR)	Victor Ciorbea (PN ,TCD) Gavril Dejeu (PN ,TCD) (interim) Radu Vasile (PN ,TCD) Alexandru Athanasiu (PSDR) Mugur Isarescu (bağımsız)
2000-2004 2004	Ion Iliescu (PDSR)	Adrian Nastase (PDSR/PSD) Eugen Bejinariu (PSD) (interim)
2004-2007 2007 2007-2008	Traian Basescu (PD) Nicolae Vacaroiu (ad interim) Traian Basescu (PD)	Calin Popescu-Tariceanu (PNL)
2008-2012	Crin Antonescu (ad interim) Traian Basescu (PD)	Emil Boc (PD-L)
2012 2012 2012		Catalin Predoiu (interim) Mihai Razvan Ungureanu (bağımsız) Victor Ponta (PSD) 1 Victor Ponta (PSD) 2
2014	Klaus Werner Iohannis	Victor Ponta (PSD) 3 Victor Ponta (PSD) 4

Romanya'nın NATO'ya katılabilmesi için, tüm ulusal siyasi yelpazenin güçleri arasında güçlü bir fikir birliğine varılmıştır. Bu uzlaşma sürekli politik sınıf tarafından ve resmi belgelerdeki kamu beyanlarında yinelenmiştir.²⁵⁴ Komünizm sonrası cumhurbaşkanı İon Iliescu'nun Eylül 1993'te NATO Genel Sekreterine başvuran mektubunda, Romanya

²⁵² Vogel 2002: 195.

²⁵³ Enciclopedia Romaniei, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Index:Guvernele_Romany%C3%BCzdeA2niei (erişim tarihi 22.02.2017). Ayrıca Bkz. Tulmets: 2014: 58.

²⁵⁴ Angelescu 2012: 145.

NATO'nun gelecekteki temel hedeflerine, yani özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü, barış ve güvenlik lehine katkıda bulunabileceğini açıkça belirtmiştir. NATO'ya katılım da Emil Constantinescu tarafından desteklenmiştir. Constantinescu özellikle 1997'deki Madrid Zirvesi'nde ve 1999'da Prag Zirvesi'nde desteğini göstermiştir. Romanya, Yugoslavya'daki çatışmayı çözme konusunda özen göstermiştir.

Nisan 2001'de Mecliste temsil edilen siyasi partiler, aşağıdaki içeren bir bildirme ile kabul edilmiştir:

“Romanya'nın NATO'ya katılımı, dış ve güvenlik politikasının temel objektiflerinden biri olmaya devam etmektedir(...)Parlamento, ulusal savunma sistemini NATO üye ülkelerinkileriyle uyumlu hale getirmek ve NATO üyeliği için Yıllık Ulusal Hazırlık Programı çerçevesinde taahhütlerini yerine getirmek için kaynak tahsis edecektir.”²⁵⁵

Mecliste NATO üyeliği ile meydana gelen riskler ve fırsatlar konusunda büyük tartışmalar yaşanmamıştır. Çünkü konu önemli bir ulusal çıkar olarak kabul edilmiştir. Öte yandan ABD'nin Romanya'da askeri üsler kurma teklifi Romanya tarafından çok hızlı bir şekilde kabul edilmiştir. NATO üyeliğini kazanmak AB üyeliği için çok önemli bir basamaktı, dolayısıyla, NATO kriterlerini karşılamak için çok fazla enerji kullanılmış ve komşularla ilişkilerin geliştirilmiştir. Romanya Askeri Doktrinini değiştirmiş ve ordusunu reforme etmiştir. Ayrıca 11 Eylül'den sonra Romanya, ABD'nin teröre karşı savaşta başlattığı faaliyetlere katılmak için gerekli önlemleri almıştır.

Kamuoyu karşı çıkmasına rağmen, Romanya hükümeti 1999'daki NATO'nun Sırlara yönelik bombardımanlarını desteklenmiştir. Irak'taki savaş bağlamında Romanya, ABD'yi desteklemiş ve diğer ECE ülkeleri ile “*on mektubunu*” imzalanmıştır. Romanya dış politika karar vericileri Soğuk Savaşın başlangıcından bu yana bütün müttefik devletleri birbirine bağlayan ortak değerleri ısrarla tercih etmiş ve sonrasında da aynı şeyi yapmaya devam etmiştir.²⁵⁶ Savunma Bakanı 2003'te Mircea Geoana, Romanya'nın hem NATO hem de AB'ye bağlı kalması gerektiğini beyan etmiştir. Başbakan Adrian Nastase ayrıca her iki örgütle dayanışma zorunluluğu konusunda ısrar etmiştir. Nitekim iktidardaki Romanya siyasetçileri, değerleri, normları ve ilkeleri (demokrasi, özgürlük, barış) ve güvenlik gündemini benzer oldukları için AB ve NATO arasında bir çelişki yaşamamışlardır.²⁵⁷ Fakat ABD'ye olan güçlü Romanya bağlılığı, özellikle Fransa gibi savaşa muhalif olan ülkelerle AB içerisinde canlı tartışmalara neden olmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Chirac'ın Orta Avrupa ülkelerinde “*sessiz kalma şansını kaybettiği*” yönündeki ünlü sözleri bu anlamda önemlidir.

²⁵⁵ Ionescu: 2007: 262.

²⁵⁶ Ionescu: 2007: 274.

²⁵⁷ Ionescu: 2007: 274.

Avrupa Parlamento başkanı Chaiterine Laumiere, ABD çıkarları için Romanya'yı "trojan atı" olarak kullandığını söylemekten çekinmemiştir. Aslında bu tartışmalar AB ülkelerinin güvenlik kararlarında bir sesle konuşmaya çalışmakta zorluk yaşadıklarını kanıtlanmıştır.

2007 yılında, Romanya AB üyeliğiyle sırasında diplomatlara yaptığı konuşmada Traian Basescu, NATO'nun Romanya'nın AB üyeliği sonrasında dahi güvenlik garantisi olarak kalmaya devam edeceğini ve AB entegrasyonu ile Romanya'nın İttifak hakkındaki görüşünün değişmeyeceğini beyan etmiştir. Ayrıca, AB ve NATO arasında büyük bir işbirliği potansiyeline sahip olduğuna inandığını belirtmiştir. Ayrıca her zaman Washington-Londra-Bükreş ekseninin Romen dış politikasının önemini de altını çizmiştir.

Romanya yeniden yapılanma sürecinde "Avrupa'ya dönüş" konusundaki siyasi uzlaşma sürdürmüştür. Romanya'da siyasi "ben" in tanımı (veya siyasi düzen üzerine fikir birliği) hâkim olan siyasi partilere ve onların önceliklerine göre değişmemiştir ve 2015 kadar AB ve NATO yönelimleri takip etmiştir.

Kamuoyu ile ilgili olarak, Diğer ECE ülkeleriyle karşılaştırıldığında AB hakkındaki genel bakış açısı olumludur. Yapılan istatistiklere göre, Rumen nüfusunun yüzde 66'sı 2008'de AB'ye güven duyduğunu belirtmiştir. Romen nüfusunun yüzde 65'i ise Romanya'nın AB üyeliğinden faydalandığını düşünmektedir. Aynı zamanda yüzde 64, AB üyeliğinin iyi bir şey olduğunu doğrulamıştır. Nüfusun yüzde 61'i AB'de bazı şeylerin doğru yönde ilerlediğini düşünmektedir.²⁵⁸ Bu oranlarda 2010 yılında hafif bir düşüş gözlenmiştir. Nüfusun yüzde 64'ü AB'ye üye olmanın iyi bir şey olduğunu belirtirken yüzde 56'sı AB'ye güven duyduklarını dile getirmiştir.²⁵⁹ 2015 yılında ise Romanya nüfusunun yarısından fazlası yüzde 62'si Avrupa Birliği'nin çoğunlukla olumlu bir görüntü oluşturduğunu düşünmüştür. Romanya'da katılımcıların yüzde 75'i ise AB'nin geleceği konusunda iyimser olduklarını söylemiştir.²⁶⁰

2.2.3 Liderlerin Algıları

Komünist rejimin çöküşünü takip eden dönemde, iktidardaki şiddetli anlaşmazlık Romanya dış politikanın üzerine olumsuz bir tesir yaratmıştır. Aralık 1989'da önderliği

²⁵⁸ Eurobarometer 69 (2008) First Results, DG Communication http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb69/eb_69_first_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2017).

²⁵⁹ Eurobarometer 73. Public Opinion in the European Union. First Results 2010 http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb73/eb73_vol1_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2017).

²⁶⁰ Eurobarometer 83, Public Opinion in the European Union. First Results 2015 http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2017).

devralan yeni yönetim, ülkenin piyasa ekonomisine ve demokrasiye geçeceğini ve Romanya'nın geçiş döneminde olduğunu söylemiştir. Romanya hükümeti bu dönemde güvenilirlik faktörüne önem vermemiştir. Devrimden sonra uluslararası politikada güvenilirliği sağlamak, Romanya'nın temel hedefleri arasında yer almıştır. Zira uluslararası ilişkiler sahnesinde SSCB halen bir devlet olarak bulunmaktaydı ve Romanya, Varşova Anlaşması'na üye olan ülkelerle dış politika ilişkilerini sürdürmeye devam edeceğini belirtmiştir.²⁶¹ Bu durum uluslararası aktörler arasında olumsuz algılamalara yol açmıştır. Geçiş döneminde, Romanya'nın iç siyasetinde iktidar ve liderlik muhalefeti arasında bazı sorunlar söz konusu olmuştur. Romen siyasetçileri komünist dönemin alışkanlıklarını ve düşünce tarzını benimsemeye devam etmişlerdir. Muhalefet, artan sayıda Ulusal Kurtuluş Cephesini, özellikle Batı medyasında, Moskova'ya karşı neokomünist ve sempatik bir politikaya yönlendirmekle suçlanmıştır.²⁶² Bu, Moskova karşıtı/yanlısı ve Batı karşıtı/yanlısı kamuoyunda yapılan tartışmalara yansımıştır.²⁶³

Bazı Romen tarihçilere göre, Romanya Batı'nın 1989'dan sonraki ilk aylarında doğu yanlısı işaretler sergiliyordu. Dolayısıyla Romanya, Ion Iliescu tarafından SSCB ile imzaladığı Dostluk ve İşbirliği Antlaşması nedeniyle Romanya'nın NATO'ya gözlemci olarak girmesini istedi. Batı, bu antlaşmayla, Romanya'nın izlediği politikayı olumsuz bir işaret olarak algıladı.²⁶⁴ Romanya Dışişleri Bakanlığı Petre Roman'ın başkanlık ettiği Geçici Hükümet'in yardımıyla uluslararası alanda güvenilirlik algısı sorununun çözülmesi kararlaştırıldı. Aslında 1990'da dış politika salınımlarının yapılması da doğaldı, çünkü Romanya bilmediği ve hâkim olmadığı şartları yerine getirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla, Dışişleri Bakanlığında bulunan bir kısım yetkililerin, uluslararası arenadaki uyum çabalarını nasıl yürüteceklerini bilmedikleri söylenebilir. Romanya, gelişen batı ülkelerine yaklaşıp, ortak bir ilke edinmeye çalışmıştır. Bu, aynı görüşleri savunmayan sosyalist devletleri memnun etmemiştir.²⁶⁵

Soğuk Savaş sonrasında dış ve savunma politikalarının şekillenmesinde kamuoyunun rolü artmıştır. Iliescu'nun partisi geçiş yıllarında muhalefet partileri üzerinde üstünlük sağlamıştır. Fakat kamuoyu söz konusu olduğunda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rus karşıtı bir akım başlamış ve böylece tüm siyasi sınıf Romanya'nın Batı'ya yönelmesini

²⁶¹ Filip, 2006: 17-39.

²⁶² Nagel, 2015: 270.

<http://www.contributors.ro/politica-doctrine/ultimul-stalinist-ce-a-facut-ion-iliescu-pentru-romania-eseu-de-vladimir-tismaneanu-yüzdeC8yüzde99i-marius-stan/> (erişim tarihi 24.11.2016).

²⁶³ Fati, 1999: 7-18.

²⁶⁴ Hlihor, 2006: 341-342.

²⁶⁵ <http://www.irsea.ro/Rela--355-ii-externe-secolul-XX/> (erişim tarihi 24.11.2016).

önermiştir. Bu bağlamda, Romanya'nın bütün siyasi sınıfı, Romanya'nın dış politikasının temel hedefini AB üyeliği olarak çizdiği 1995 Snagov Deklarasyonunun imzalanması büyük önem taşıdığının üzerinde durmuşlardır.²⁶⁶ Romanya'nın AB'ye ve NATO'ya katılım yolu, esas katılım kriterlerine uyulmasıydı. Bu bağlamda Romanya, güçlendirilmiş bir komşuluk politikası geliştirdiğini, sınırlarını güvence altına aldığını ve kendi topraklarındaki ulusal azınlıklara karşı geniş haklar tanıdığını göstermek zorunda kalmıştır.²⁶⁷

Ion Iliescu 2004 yılına kadar Cumhurbaşkanlığı yapmıştır. 2004-2014 arasında Romanya'nın Cumhurbaşkanı Traian Băsescu, Romanya'yı demokratik değerleri ile tanınan bir Avrupa ülkesi haline getirmeye çalışmıştır. Traian Băsescu ayrıca ülkenin dış politikasının inşasında da büyük rol oynamıştır. İki kez cumhurbaşkanlığı görevinden alınan Băsescu, kemer sıkma politikalarını desteklemesine karşın halkın desteğinde bir azalma olmamıştır. Ayrıca 9 Mayıs 2007 gerçekleştirilen referandumu büyük bir oy farkıyla kazanan (yüzde 74,48) Romanya Cumhurbaşkanı Traian Basescu, Cotroceni'deki görevine tekrar başlamıştır.²⁶⁸ Yetkilerini kötüye kullandığı gerekçesiyle geçici olarak görevinden alınan Basescu, ikinci kez düzenlenen referandum ile seçmenlerin yüzde 87,55'inin aleyhinde oy kullanmasına rağmen görevinde kalmaya devam etmiştir. Bu zaman diliminde kamuoyu ve devlet-toplum ilişkisi ön plana çıkmıştır. Toplumun desteği sonucu 10 sene başkanlık yapan Basescu, Romanya'yı 2012'deki ekonomik krizden uzaklaştırmıştır.²⁶⁹ Stratejik ortaklık seviyesine yükseltile Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkilerde Basescu'nun önemi oldukça fazla olmuştur. Abdullah Gül-Traian Basescu dönemleri, Türkiye-Romanya ilişkilerini çok ileri seviyelere taşınmasında ve ilişkilerin pekiştirilmesinde önemli olmuştur.²⁷⁰

Basescu döneminde bakıldığında Romanya iyi bir istikamette ilerleyen ve çekici bir devlet modeline sahip olmuştur. Güvenlik açısından küresel değer yargıların da önemli bir yeri bulunmaktadır. Bunun aksine 1990-2004 yılları arasında, ilk zaman dilimine bakıldığında Romanya, yöneten hükümetin sürekli zorluklarla karşı karşıya kaldığı bir ülkeyi temsil etmektedir. Dolayısıyla yalnızca dış politikasını zayıflatmakla kalmamakta, aynı zamanda devletler tarafından inandırıcılığı düşük bir güç ya da ortak olarak görülmektedir.

²⁶⁶ <http://www.cdep.ro/pdfs/snagov95.pdf> (erişim tarihi 24.11.2016).

²⁶⁷ Dumea, 2006: 75.

²⁶⁸ https://www.dcnnews.ro/cum-a-fost-suspendat-traian-basescu-in-2007_200789.html (erişim tarihi 24.11.2016).

²⁶⁹ <http://www.mediafax.ro/economic/basescu-am-depasit-varful-crizei-economice-dar-nu-si-pe-cel-al-crizei-sociale-7354254> (erişim tarihi 24.11.2016).

²⁷⁰ <http://abuja.mae.ro/en/romania-news/1130> (erişim tarihi 24.11.2016).

2.3 1990 -2015 Neo-klasik Realizm Perspektifinden Türkiye'nin Dış Politikası

2.3.1 Bağımsız Değişken: Uluslararası Sistemin Yapısı

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin sadece rejimi değişen ve yeni kurulan devletleri değil, farklı ölçekte olan başka devletleri de etkilediğini vurgulamak gerekir. Bu hususta Türkiye'nin siyasi hayatı, Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra Doğu Bloğunun ve Orta Asya'nın siyasi ve stratejik manzara dönüşümü veyahut Balkanlar'da ve Kafkasya'da şiddet içeren etnik çatışmalara kadar çok geniş bir yelpazede etkilenmiştir. Eski aktörlerin meşruiyetlerini kaybetmeleriyle, Türkiye'deki siyasi söylemlerin yeni düzene uygun olarak revize edilmesi ve buna ek olarak ülkedeki dış politika temelinin mutlaka değişmesinin kaçınılmaz hale geldiği söylenebilir.

Soğuk savaş döneminde Türkiye, istikrarlı bir siyasi çizgiye sahip olabilseydi, Soğuk Savaş'ın bittiği dönemde, Türkiye'nin dış politikası şimdikinden çok daha sağlam olurdu. Çünkü bir taraftan Türkiye'nin bölgede oynadığı önemli rol artarken, diğer bir taraftan ise Türkiye'nin öneminin ve işlevselliğinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu durum 90'lı yıllardan sonra Soğuk Savaş döneminde yürütülen dış politika ile karşılaştırıldığında; bahsedilen dönüşüm daha net görülmektedir.²⁷¹ Türkiye'nin bölgedeki önemini ve faaliyetlerini arttırması esas olarak dış etkilere bağlı olmuştur. Özellikle vurgulamak gerekir ki komşu ülkelerin istikrasızlığının ne denli önemli ve etkili olduğunu belirtmekte fayda var. Örneğin SSCB'nin dağılmasını, RF iç soruları, Bulgaristan ve Yunanistan'da meydana gelen sorunlar, Irak ve İran savaşından sonra bu ülkelerin içinde bulundukları belirsiz durumu ve Suriye'nin durumu göz önünde bulundurarak Türkiye'nin bölgesel öneminin artırmasının ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Buna ilave olarak Türkiye'de İslam'ın görünürlüğünü arttırması İslam ülkeleri açısından da büyük önem kazanmaktadır.²⁷²

Bilakis komünizmin çöküşü ile bölge istikrarlı hale gelmiştir. Bu da bazı Batı Avrupa ülkelerin Türkiye'yi güvenlik açısından ihmal etmesi neticesini doğurmuştur. SSCB'nin dağılması da bu etkinin bir nedeni olarak düşünülebilir. Önem kaybını karşılamak için Türkiye'nin 1945-1990 arasındaki dış politikasının pasif ve reaktif olduğunu düşünürsek, 1991'den sonra daha iddialı ve çok yönlü bir dış politikanın geliştirilmeye başlandığını söyleyebiliriz. Böylece Türkiye, bölgesel meselelerde daha aktif ve etkili bir konuma gelmiştir. Türkiye, bu dönemde Kafkaslar ve Türki Cumhuriyetler ile kuvvetli bağlar kurmuş

²⁷¹ Sayari, 2000: 169.

²⁷² Rabasa ve Larrabee, 2008: 44.

ve Balkanlar'daki barış görevlere çok ciddi katkılar sunmuştur.²⁷³ Karadeniz ülkeleriyle ekonomik ilişkileri desteklemiş ve Ortadoğu ile ekonomik ve siyasi bağları artırmıştır.²⁷⁴

2.3.2 Müdahaleci Değişkenler

Türkiye'nin dış politikasını etkileyen küresel çevre baskısına ek olarak, müdahaleci değişkenler de yer almaktadır. Dış değişikliklerle birlikte Soğuk Savaş'ın hemen ardından Türkiye'deki iç koşullar dikkate alınarak durum analizi yapılmalıdır. Bu bağlamda, 1990-2002 yılları arasında siyasi İslam'ın görünürlüğünün artması ve Kürt sorunlarının yoğunlaşması ya da yoğunlaştırılması Türk iç siyasetinin ana sorunları olarak kabul edilebilir. Siyasi İslam'ın Türkiye'deki etkisinin artmasını başbakan Turgut Özal'ın 1980'lerin ortasında gerçekleştirdiği siyasi reformların bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. İslam kültür çehresinde güçlü kökleri olan yeni bir orta sınıf - "*Anadolu burjuvazisi*" – yükselmeye başlamıştır²⁷⁵ ve bununla birlikte devletin ekonomik ve sosyal alanlardaki rolünün eskiye göre oranla zayıfladığı görülmüştür. Bu olaylara ek olarak aynı zamanda bu çerçevede büyük din özgürlüğü gelişmeye başlamıştır.

Siyasal İslam, 1990'ların başında güçlü yükselen bir çizgi izlemiş ve Mart 1994'te yapılan yerel seçimlerinde, Refah Partisi yüzde 19'luk bir oy oranıyla seçimleri kazanmıştır. Ayrıca Refah Partisi, İstanbul ve Ankara da dâhil olmak üzere 28 belediyenin başkanlıklarını kazanmıştır. 24 Aralık 1995 genel seçimlerinde ise yüzde 21.38 oy oranıyla 158 milletvekilliği kazanmış ve ilk sırada yer almıştır. Böylece Türkiye tarihinde ülke ilk defa, İslamcı bir başbakan olan Necmettin Erbakan ve partisi tarafından yönetilmiştir.”²⁷⁶

Türk siyasi gündeminden ikincil öneme sahip olan noktaya değinecek olursak, Kürt sorunu insan hakları açısından hem ülkenin diplomasisi hem de operasyon maliyetleri açısından ülke ekonomisini etkilemiştir. 1980'lerden itibaren, PKK'nın ortaya çıkmasıyla birlikte terör bir güvenlik sorunu olarak ele alınmaya başlanmış, fakat yıllardır süren kimlik çatışması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti faydalı bir çözüm bulmakta zorlanmış ve dikkate değer bir ilerleme kaydedememiştir. Tam aksine, PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın “1999 yılında yakalanmasına kadar ki geçen 15 yıllık sürede, PKK ile mücadele, yaklaşık olarak 35.000 vatandaşın can kaybına ve milyarlarca dolarlık maddi kayıp meydana

²⁷³ Kut, 2002: 104.

²⁷⁴ Pivariu, 2014: 14.

²⁷⁵ Bu süreçte,” Turgut Özal ekonominin liberalizasyonuna çalışmış ve Anadolu’lu işadamlarını desteklemiştir. Böylece, yeni kapitalistler Türkiye ekonomisi içindeki yerlerini arttırmışlar ve Özal’ın döneminde yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır.” Bkz: Beriş, 2008: 33.

²⁷⁶ Gülalp, 2001: 433-440.

gelmiştir.”²⁷⁷ Buna ilaveten bu olay Ankara'nın dış politikası üzerinde mutlak olumsuz etkiler yaratmıştır. Ayrıca 1990-91 yılları Körfez savaşı Türkiye'nin Irak, Suriye ve İran'la olan ilişkilere engel olmuştur ve Kürt meselesi ikilemi daha da kötüye götürmüştür.

Bu dönemde söz edilmesi gereken kayda değer bir diğer faktör ise liderlerin önemidir. Hayati önemde ifade edilemez olsa da o zamanki Dışışleri Bakanı İsmail Cem'in 1990'ların sonlarında dış politikaya yaklaşımı kritik bir gelişmedir. İsmail Cem, Türk diplomasisi için ekonominin önemine büyük önem veren bir lider olmuş ve Temmuz 1998'de verdiği bir röportajda Dışışleri Bakanlığı'nın bu önemi yansıtacak şekilde yeniden organize edildiğini belirtmiştir.²⁷⁸

Uluslararası sistemin yapısı değişimiyle ortaya çıkan yeni konjonktür, PKK saldırılarının artması, İslami Refah Partisi'nin iktidar olarak yükselmesi, iki kutupluluğun sonu, Türkiye'nin Batılı toplum için stratejik önemini kaybedeceği korkusunu artırmıştır. İç ve dış koşullar birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin 1990-2002 yılları arasındaki dış politikasını yorumlamak gerekirse, yapılan etkinliklerin ve belirlenen yolların statükoyu korumak için bir mücadele olarak tanımlanabileceğini, fakat sivil hükümetin 1990'lı yıllarda zayıflamış olması nedeniyle bu isteği gerçeğe dönüştürmek daha da zor hale getirilmiştir.

2.3.3 Sivil Toplumun Türk Siyaseti Üzerindeki Etkisi

Son on beş yılda, sivil toplumun Türk siyaseti ve dış politikasının üzerindeki etkisi önemli derecede artmıştır. Devletin ve ordunun 1999 depremlerinde etkili bir şekilde tepki göstermemesi bu bağlamda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum sivil toplumda özel teşebbüsler için alan yaratırken, güçlü Türk devleti imajını ise zedelemiştir. 1990'lı yılların başında bağımsız TV ve radyo istasyonlarının ortaya çıkması, halkın ulusal bir tartışmayı takip etmesine ve bu tartışmalara katılmasına yol açmıştır. Kamu algılanması yeni nesil entelektüeller ve gazetecilerin reformist fikirlerine maruz kalmıştır.²⁷⁹ Buna ilaveten SETA, TEPAV ve TESEV gibi uluslararası bağlantıları olan çok sayıda Türk düşünce kuruluşları özellikle 2000 den sonra dış politika konularında seslerini duyurmuştur.

Davutoğlu, Türkiye'nin çok yönlü bir dış politikaya ihtiyacı olduğunu belirtmiş ve bunu gerçekleştirmek için Türkiye'nin, ekonomik çıkarları açısından dünyanın her bölgesine önem atfetmesi gerektiğini savunmuştur. Keza sivil toplumun, iş konseyleri ve diğer kuruluşlar önemini vurgulamıştır.²⁸⁰ Ahmet Davutoğlu yukarıdaki bahsedilen, dış politika

²⁷⁷ Özhan ve Mete, 2008: 8.

²⁷⁸ Özcan, 2002: 835.

²⁷⁹ Evin ve Kirişçi, 2010: 24.

²⁸⁰ Aras, 2009: 134.

amaçlarını gerçekleştirmek için çeşitli mekanizmalar sunmuştur. Bu mekanizmalar arasında dış politikada toplam performans bulunmaktadır. Daha ayrıntılı bir şekilde anlatmak gerekirse STK'ları, iş dünyasını ve diğer sivil örgütleri, yeni dış politika vizyonunun bir bileşen olarak düşünmek ve desteklerinden faydalanmak dış politikanın odak noktaları haline gelmiştir.²⁸¹

Bunun bir sonucu olarak, çeşitli sosyal gruplar dış politika yapımındaki rollerini arttırmıştır. İş organizasyonları, sivil toplum, entelektüeller, düşünce kuruluşları ve diğer aktörler artık dış politika oluşturma sürecine değer katmaktadır. Böylece, devlet ile toplum arasındaki ilişki güçlendirilmesine yol açmakta ve kamu algılanmasını olumlu bir yönde çevirmektedir. Bu bağlamda, Avrupa ve uluslararası kuruluşlarda aktif roller oynamaya ek olarak, Türkiye'nin bölgesel organizasyonlardaki varlığı da ağırlıklı olarak hissedilmektedir.

Nihayetinde 1990-2002 ve 2002-2015 yıllarının karşılaştırılması sonucunda Neo klasisizm sistematik ve bölgesel şartların varlığı, ülkedeki iç koşulların ve Türkiye'nin neden belirli bir dış politika ürettiğine dair bir cevap vermektedir. Her iki zaman diliminde bakıldığında, Türkiye'nin dış politikası sadece sistemin yapısı değil, iç koşullarda aynı ölçüde önem taşımaktadır. 1990-2002 yılları arasında kimlik ve din toplumda dış politikayı belirleyen önemli öreği oluştururken, 2002—2015 yılları arasında göreceli olarak gücün dağılımı, liderler, seçkinlerin görüş birliği, uyum seviyesi Türk dış politikasını şekillendiren en önemli unsurlar olmuştur.

2.3.4 Dış Politika Perspektifindeki Değişiklikler 2002-2015

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 yılında iktidara gelmesiyle birlikte Türk Dış Politikası, büyük bir değişim içine girmiştir. İlk dönemde Avrupalılaşma ve demokratikleşme AKP'nin dış politikasının merkezi olmuş ve AB ile ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem verilmiştir. Fakat ikinci dönemde, aktif AB merkezli dış politika, çok yönlü ve revizyonist bir dış politikaya yol açmıştır.²⁸² Liderler söz konusu olduğunda aktif dış politikanın önde gelen ismi hiç kuşkusuz dönemin Dış İşleri Bakan'ı Ahmet Davutoğlu olmuştur. "Türkiye İslam ve Batı arasında köprü" olma rolünü bir kenara koymalıdır" tezini savunan Davutoğlu, ülkenin eski pasifliğini yok edecek yeni bir strateji geliştirmeye gayret göstermiştir. Tarihsel ve kültürel bağların, yumuşak güç, çatışma çözümü ve güçlü ekonomik bağların önemini vurgulayan aktif strateji Batı, Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya, Hazar, Körfez, Karadeniz ve Orta Asya bölgeleri üzerinde durulmuş tur.²⁸³

²⁸¹ Davutoğlu, 2001: 83.

²⁸² Öniş ve Yılmaz, 2009: 16.

²⁸³ Grigoriadis, 2010: 4.

Ahmet Davutoğlu çizdiği politika konseptinde, Türkiye'nin küresel stratejik hedeflerine ulaşması için iki şart belirtilmiştir. Birinci şart iç siyasette meydana gelen sorunları çözmeye yönelik, ikinci şart ise komşu ülkelerle ilişkilerin iyileştirilmesine yöneliktir. İç cephede, Türkiye kendi Kürt sorununu çözülmesi ve aynı zamanda Türk toplumunun İslamcı ve laik unsurlar arasındaki büyüyen uçurumun kapatılması için mücadele göstermiştir.²⁸⁴ Neo-klasik realizm açısından bu dönemde liderin dış politika üzerine etkisi çok net görülebilir. Çapraz olarak uluslararası cephede Davutoğlu, Türkiye'nin komşularıyla olan ilişkilerini engelleyen tüm ikili anlaşmazlıkları çözmesi gerektiğinin altına çizmiştir. Çünkü Türkiye, komşularıyla yaşadığı çatışmalarda çok fazla enerji ve zaman harcamıştır. Bu minvalde Türkiye'nin temel ilgi ve enerjisini ülke içi gelişmelere ayırabilmesi gerekli olmuştur.²⁸⁵

Orta Doğu, Türkiye için cumhuriyetin kuruluşundan bu yana dış politika çerçevesinde giderek daha önemli bir yerde almaktadır. Kürt sorununun bir sonucu olarak 1990'lı yıllarda Ortadoğu'ya öncelik verilmesine yönelik bazı değişiklikler olmasına rağmen, Türkiye-Ortadoğu ilişkileri açısından dönüm noktası özellikle AKP'nin yeni dış politika rejimi içinde bulunmaktadır.²⁸⁶ Türkiye'nin Ortadoğu komşularının mevcut siyasi krizi ve Türkiye'nin bu süreçlere verdiği cevap dikkate alındığında, Türkiye'nin Ortadoğu için kritik konumu daha çok belirginleşmektedir.

“Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler, Suriye'nin Hatay üzerindeki iddiaları, su sorunu ve Suriye'nin PKK terör örgütüne olan desteği gibi sorunlar nedeniyle 1998 yılına kadar düşük seviyede seyretmiştir.”²⁸⁷ 2000 yılında Beşar Esad'ın göreve gelmesiyle “iki ülke liderleri Suriye-Türkiye arasındaki ilişkilerin ilerlemesine önem verdiklerine işaretle, karşılıklı üst düzey ziyaretler artmıştır.” Fakat Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan olaylar sonrasında büyük bir ihtilafa dönüşmüştür. İkili ilişkiler ve bölgenin gündemi yeniden belirlenmiştir. Türkiye için de öncelikli bir ulusal güvenlik tehdidi DAES, Suriye'de İhtilaf çerçevesinde zemin kazanmıştır. Dolayısıyla ABD'nin öncülüğünde “DEAŞ'la mücadele dair Türkiye, Uluslararası Koalisyonu'na milli imkân ve yetenekleriyle katkı sağlamaktadır.”²⁸⁸

İran'la ilişkiler dostça ve bölgedeki Müslüman dünyayla yeniden birleşme çerçevesinde gerçekleştirmiştir. İran Türkiye için özellikle enerji işbirliği hususunda önemli

²⁸⁴ Grigoriadis, 2010: 5.

²⁸⁵ Oğuzlu, 2012: 9.

²⁸⁶ Altunışık, 2005: 125-126.

²⁸⁷ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> (erişim tarihi 18.02.2017).

²⁸⁸ <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-nin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi/577528> (erişim tarihi 18.02.2017).

bir komşudur. Enerji işbirliği, İran doğal gazının Türkiye üzerinden satın alınmasının ve taşınmasının ötesine geçerek Türk firmaları tarafından İran hidrokarbon alanlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Türkiye, 2015 yılında ham petrol tüketiminin yaklaşık yüzde30'unu İran'dan ithal etmiştir. İthal ettiği doğal gazın ise, yüzde16,2'si İran'dan ithal etmiştir.²⁸⁹ Türkiye'nin, "*İran Nükleer Sorunu* meselesinde müttefiki olan Washington yerine Tahran'a yakın bir pozisyonda durması ve 2010 yılında Brezilya ile birlikte yaptığı arabuluculuk sonucu imzalanan Tahran Anlaşması'nın kabul görmemesi sonrasında BM Güvenlik Konseyi'nde İran'a karşı çıkarılan ağır yaptırım kararına hayır oyu kullanması ile iki ülke arasındaki ilişkiler gelişim göstermiştir."²⁹⁰ Suriye'deki ihtilaf ve Irak konusu 2015 yılında Türkiye ve İran anlaşamadıkları konular arasında yer almaktadır ve bu gerginliklerin etkisi özellikle ekonomik ilişkilerde görülmektedir.²⁹¹

Türkiye'nin Irak'la olan ikili ilişkisi, Irak'ın işgalinden sonra yeni bir döneme girmiştir. O dönemde Irak'ın bütünlüğü ve bağımsız bir Kürt devletinin kuzey Irak'ta yükselişini önleme Türkiye'nin öncelikleri arasında yer almıştır. Dış politikada Davutoğlu'nun etkisi ile Türkiye, Kürdistan Bölgesel Hükümetini (KRG) Irak'taki federal bir birim olarak kabul etmiştir. Türkiye ile Federal Irak'ın bir parçası olan özerk yapıdaki IKBY arasındaki ilişkiler ticaret ve enerji sektöründe ağırlık göstermektedir. Öte yandan "güvenlik ve ekonomi eksenli olarak başta "*Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi*"nin yeniden aktifleştirilmesi olmak üzere farklı konularda atılacak eş zamanlı ve işbirliğine yönelik hamlelerle Türkiye ve Irak arasında yaşanan bu iyi ilişki, hızlı ve çabuk adımlarla daha da ilerleyecek" gibi görülmektedir.²⁹²

İsrail ile olan ilişkiler konusunda Türkiye, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülkedir.²⁹³ O zamandan beri İsrail, Türkiye'ye önemli bir silah tedarikçisi olmuştur.²⁹⁴ İki ülke arasındaki askeri, stratejik ve diplomatik işbirliği bölgede gelişmiştir. Fakat 31 Mayıs 2010 tarihinde Türkiye-İsrail ilişkilerinde kopuş yaşanmıştır. "Gazze'ye insani yardım taşıma amacıyla yola çıkan uluslararası filonun en büyük gemisi olan Mavi Marmara'da İsrail deniz komandolarının açtığı ateş sonucu dokuz sivil hayatını kaybetmiştir."²⁹⁵ Türkiye-İsrail ilişkilerinin yeniden normale döndürülmesine yönelik müzakereler neticesinde "26 Haziran 2016 tarihinde mutabakata varılmıştır. Bu çerçevede iki taraf arasında yapılan Tazminata

²⁸⁹ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa (erişim tarihi 18.02.2017).

²⁹⁰ İnat, 2015: 11.

²⁹¹ İnat ve Yegin, 2015: 117-120.

²⁹² <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-irak-iliskileri-nereden-nereye> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹³ <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-israil-normallesmesinden-stratejik-ittifak-cikar-mi> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹⁴ <https://turkeywonk.wordpress.com/2012/11/05/israel-turkeys-former-hi-tech-weapons-supplier/> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹⁵ <http://t24.com.tr/haber/israil-mavi-marmaraya-saldirdi-9-olu-30-yarali,79210> (erişim tarihi 23.02.2017).

İlişkin Usul Anlaşması 28 Haziran 2016 tarihinde imzalanmıştır ve ikili ilişkiler düzelmeye başlamıştır.”²⁹⁶ İlişkilerin normalleşmesi temelinde, stratejik olduğu kadar ekonomik nedenleri de bulunmaktadır.

Türkiye dış politikası ABD yönünde İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana müttefikler olan Türkiye ve Amerika, 9/11 sonrasında da yakın olmaya devam etmişler ve her iki taraf da 2003'deki Irak savaşı'na kadar teröre karşı mücadele vermişler. Türk parlamentosunun ABD askerlerinin Irak'a Türkiye'den saldırmasına izin vermeme kararı ikili ilişkilere gerginlik kazandırmıştır.²⁹⁷ Buna rağmen Türkiye ve ABD, NATO, OECD ve G-20 üyesidir ve nükleer enerji ve enerji güvenliği konusunda birlikte çalışmaktadırlar. 2009'da Başkan Obama Türkiye'yi ziyaret etmiştir. ABD'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine verdiği destek devam etmiştir.²⁹⁸ Ancak, Ermeni Soykırım iddiaları ile ilgili Obama'nın açıklamalardan dolayı iki ülke arasında yenide gerginlik yaşanmıştır.²⁹⁹ Son zamanlarda, İran nükleer krizi ve Türk-İsrail ilişkilerinde bir soğumayla Türk-Amerikan ilişkileri daha da zorlanmaktadır. Bunun nedeni, Türkiye'nin Ortadoğu'daki kendi menfaatlerini takip etmeye kararlı görünmesi ve her zaman Amerikan çıkarlarına uygun şekilde çalışmayabileceğini göstermesidir.

Kafkasya ile ilişkileri değerlendirildiğinde, Rusya ile ilişkiler ekonomik olarak ve enerji ortaklığı açısından gelişmektedir. Aynı zamanda iki ülke arasında vize kaldırılmıştır. Güney Kafkasya'ya yönelik politika başlıca unsurlarını bölge ülkelerinin bağımsızlık ve egemenliklerinin pekiştirilmesi, bölgenin siyasi ve ekonomik istikrarının korunması, bölgesel işbirliğinin desteklenmesi, bölge ülkelerinin Avrupa-Atlantik kurumlarına entegrasyonlarına destek olunması teşkil etmektedir.³⁰⁰ Ermenistan'la olan ilişkiler normalleşme yolundadır. Abdullah Gül, 2008'de Ermenistan'ı ziyaret eden ilk cumhurbaşkanıdır. Ancak, yakın gelecekte çözülmesi muhtemel görünmeyen sorunlar bulunmaktadır. Bunlar, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır sorunları, soykırım iddiaları ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki Nagorna Karabağ anlaşmazlığının devam etmesidir. Türkiye, kültürel ve tarihi bağları kullanarak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölgedeki "büyük kardeş" boşluğunu doldurmaya çalışmıştır.

Balkan ülkeleri ile ilişkiler 1990'dan sonra olumlu bir ivme kazanmıştır. Türkiye'nin Balkan politikası dört ana eksen izlemektedir: üst düzeyli siyasi diyalog, herkes için

²⁹⁶ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹⁷ <http://www.nytimes.com/2003/03/02/world/threats-and-responses-ankara-turkish-deputies-refuse-to-accept-american-troops.html> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹⁸ <http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/04/06/obama.turkey/> (erişim tarihi 23.02.2017).

²⁹⁹ https://www.nytimes.com/2016/04/23/world/europe/despote-campaign-vow-obama-declines-to-call-massacre-of-armenians-genocide.html?_r=0 (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁰⁰ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa (erişim tarihi 23.02.2017).

güvenlik, azami ekonomik bütünleşme ve bölgedeki çok etnikli, çok kültürlü, çok dinli toplumsal yapıların muhafazası teşkil etmektedir.³⁰¹ Her Balkan ülkesi ve Türkiye arasında tarihsel ve güçlü bağlar bulunmaktadır. Türk Dış İşleri Bakanlığına göre, “Türkiye bölge ülkelerine, siyasi ilişkilerin dışındaki alanlarda da destek ve yardım sağlamaktadır. Ekonomi, kültür, ortak tarihi miras, eğitim, askeri ve güvenlik gibi pek çok alanı kapsayan bu yardımlar ilgili devlet kurumlarımız tarafından ikili anlaşmalar çerçevesinde ve dayanışma ruhu içerisinde gerçekleştirilmektedir.”³⁰² Ayrıca, Avrupa kıtasına bakıldığında Avrupa’da yaşayan, sayıları beş milyonu aşkın Türk, yaşadıkları ülkeler ile Türkiye arasında kültürel bir köprü oluşturmaktadır. Bu ülkelerde yaşayan Türklerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak, yaşadıkları ülke toplumlarına entegrasyonu ve bulundukları ülkelerin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamında giderek daha ağırlıklı bir rol oynamaları teşvik edilmektedir.³⁰³

Her iki zaman dilimi de takip edildiğinde ve liderlik perspektiften bakıldığında, Ahmet Davutoğlu’nun yanında Recep Tayyip Erdoğan faktörünün esas yükselişi gerçekleştirdiğini belirtmekte fayda vardır. Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel ve bölgesel alanlarda gerçekleşen değişimleri ve kaymaları da dikkate alacak olursak, Erdoğan yerel olanı ön plana çıkaran bir siyasi söylem ile reformist bir siyaset tarzını birleştirip pratiğe aktarmıştır.³⁰⁴ Ülkenin iç düzeninin yeniden inşa edilmesi ve eksiklerin giderilmesi Erdoğan’ın en önemli hedeflerinden olmuştur. Bu şekilde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na geldiğinde, ulusal bir siyasi lider olmamasına rağmen devlet ile toplum arasındaki ilişki, kamu algılaması ve ideoloji konusunda gerek sivil-asker ilişkileri gerekse din-devlet ilişkilerine kadar her safhasında önemli bir rol oynamış ve dış politikasının temel anlayışını değiştirmiştir. Lider olarak toplum algılamalarında Türklerin Recep Erdoğan’a olan güvenleri dünya standartlarında görülmemiş bir nitelikte olmuş ve ilk döneminde Cumhurbaşkanı olarak halk kendisine bir güvenoyu hediye etmiştir. Bu nedenle Türkiye yapısal sorunlarına çözüm üretmek ve buna ilave olarak uluslararası arenada öncü bir aktör olarak yer almasını sağlamıştır.³⁰⁵ Bu vizyonu gerçekleştirmek için, Türkiye, dış politikasını Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen “*Yurtta Barış, Dünyada Barış*” ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye’nin Dış İşleri Bakanlığı resmi sitesinde sunulan bilgilere göre

³⁰¹ <http://www.mfa.gov.tr/balkanlar-ile-iliskiler.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁰² <http://www.mfa.gov.tr/balkanlar-ile-iliskiler.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁰³ <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ulkeleri-ile-iliskiler.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁰⁴ Miş ve Aslan, 2014: 9.

³⁰⁵ Miş ve Aslan, 2014: 9.

Türkiye, kapsamlı, barış odaklı ve ilkeli bir vizyona sahiptir ve bu hedefe yönelik tüm imkân ve olanaklarını kullanmaktadır.³⁰⁶

³⁰⁶ <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE- ROMANYA KARŞILIKLI DESTEKLERİ 1990-2015

3.1 Romanya'nın NATO'ya Katılım Süreci

Soğuk Savaşın hemen ardından, NATO daha önce Varşova Paktı'na üye olan ülkelere ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletlere ulaşabilmek için 1991'de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ni (KAİK) kurmuştur.³⁰⁷ 1990 başta olmak üzere yukarıda belirtildiği gibi Romanya'nın dış politikası iki ana faktör tarafından etkilenmiştir. Birisi AB ve ABD ile ilişkilerini geliştirmek diğeri ise AB'ye ve NATO'ya üye olmaktır. Böylece Soğuk Savaştan sonra kalan güvenlik boşluğu kapatılıp, Romanya bölgesel güvenliği sağlanacak ve aynı zamanda yeni kuruluşlara katılmış olacaktır.³⁰⁸ Güvenlik açısından ortaya çıkan boşluğu ise Romanya, NATO ile doldurmaya çalışmıştır. Bu güvenlik açığının ardından 1993 yılında Romanya'nın NATO'ya tam üyelik süreci başlamıştır. Batı yönlü politika izlemek, Romanya'nın dış politikası temel amacı haline gelmiştir.³⁰⁹

Romanya'nın Avrupa Birliği katılımı uzun vadeli bir dış politika önceliği idi. NATO üyeliği ise Ciorbea Hükümeti ve Cumhurbaşkanı Constantinescu tarafından en önemli kısa vadeli hedef olarak kabul edilmiştir.³¹⁰ Bunu takiben 1994'te başlatılan Barış İçin Ortaklık Programı (BİO) daha çok ortak ve geniş bir savunma işbirliği yelpazesi çizmiştir. Ocak 1994 yılında BİO'ya katılan Romanya, NATO'nun BİO kapsamında ilişkiye geçtiği eski Varşova Paktı üyesi olan ilk devlet olmuş ve bu şekilde güvenlik ihtiyaçları karşılamaya başlamıştır.³¹¹ Rumen yönetimlerin transatlantik ilişkiler için gösterdikleri heyecan, NATO'ya girmeye odaklandıklarından, sürdürdükleri çabalardan anlamak mümkündür. Komünizm döneminden kalan izleri askeri modernizasyon ve teknik alanda oldukça belirgindi fakat bütünleşme sürecine Romanya, askeri kapasitesini geliştirmiş, askeri personel sayısını arttırmış ve askeri yapısını NATO Konseptine uygun hale getirmiştir.³¹² Bu program, NATO ve BİO üyeleri arasında pratikte yapılan işbirliğini teşvik etmek için başlatılan bir programdı. Romanya, NATO'nun işine yarayacak şekilde katkıda bulunmuştur. BİO'nun Çerçeve Dokümanında “temel özgürlüklerin ve insan haklarının korunması ve desteklenmesi, özgürlük, adalet ve

³⁰⁷ <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art5.html> (erişim tarihi 14.02.2017).

³⁰⁸ Popa ve Badea, 2002: 130-144.

³⁰⁹ <https://dgap.org/en/ip-journal/topics/romania-priorities-foreign-policy> (erişim tarihi 14.02.2017).

³¹⁰ Hitchens, 2014: 243.

³¹¹ <http://www.upi.com/Archives/1995/06/08/Romania-hosts-PFP-maneuvers/3213802584000/> (erişim tarihi 14.02.2017).

³¹² Moştöfle ve Sarcinschi, 2003: 7-20.

barışın korunması³¹³ ihtilafların azaltılması, müttefiklerin güvenliğini etkileyen krizleri daha iyi yönetebilmek ve tüm Avrupa devletleri arasında karşılıklı anlayış ve güveni artırarak ortak güvenlik problemlerini çözmek için gerekli sağlam ortaklık fırsatlarının çoğaltılması” gibi prensipler yer almıştır. Çerçeve Dokümanında belirtilmemiş olmasına rağmen, Romanya hükümeti BİO, NATO’nun tam üyeliğe bir geçiş programı olduğunu düşmüştür.³¹⁴ Dolayısıyla Romanya programda çok aktif bir rol oynamıştır. 1996 yılında Romanya iki BİO tatbikatına ev sahipliği yapmış ve yurtdışında 6 BİO tatbikine katılmıştır.³¹⁵ Romanya ve NATO güçleri arasında bir ekip fikri oluşturmak amaçlayan bu tatbikatlar ile Güneydoğu Avrupa’da güvenlik ve istikrar sağlayıcı olarak Romanya’nın güvenilirliğini artırmıştır. Ayrıca BİO, Washington Zirvesinde başlatılan yeni girişimlere³¹⁶ Romanya’nın katılım imkânı sunmuştur. Zamanla, Romanya’nın BİO faaliyetlerine katkısı hem nicel hem de nitel anlamda artış göstermiştir.

Romanya, Avrupa Birliği üyeliği siyasi açıdan zor olan önemli ekonomik reformlar uygulanması gerekirken, NATO üyeliği için askeri modernizasyon ve NATO üyeleri arasında birlikte işlerlik gerektiriyordu. Romanya için bunun finanse edilmesi ve elde edilmesi çok daha kolaydı. 1997 yılında yapılan bir NATO toplantısında Romen Cumhurbaşkanı Constantinescu "Romanya NATO'ya entegrasyonun maliyetiyle yüzleşebilir" ifadesini kullanmıştır.³¹⁷ 1996 seçimlerinden sonra, Romanya NATO genişlemesinin ilk dalgasının³¹⁸ bir parçası olmasını çaba sarf etmiştir. Romen hükümeti lehine bazı faktörlere dikkat çekmiştir: birincisi Kasım ayındaki hükümetin barışçıl yollarla değişmesinin, ülkenin demokratik ilkelere tam anlamıyla bağlı olduğunu belirttiğini savunmuştur. İkincisi, 16 Eylül 1996’da Timişvar’da imzalanan Romanya ve Macaristan Cumhuriyeti arasında İşbirliği ve İyi Komşuluk Mutabakat Anlaşması Sözleşmenin onaylanmasıdır. Böylece NATO’nun güvenlik ikilemi ithalatı sorunu çözülmüştür.³¹⁹ Üçüncüsü UDMR’nin koalisyon hükümetine katılımı, Romanya’nın azınlık haklarına olan taahhüdü bir kanıtı olmuştur. Dördüncü faktör, Romanya BİO programı dâhil olması ve aktif hareket etmeye devam etmesidir. Son faktör ise, jeopolitik

³¹³ <http://www.nato.int/docu/sec-partnership/sec-partner-turkish.pdf> (erişim tarihi 13.02.2017).

³¹⁴ www.dcaf.ch/content/download/36822/528861/file/18.pdf (erişim tarihi 13.02.2017).

³¹⁵ <http://www.upi.com/Archives/1995/06/08/Romania-hosts-PFP-maneuvers/3213802584000/> (erişim tarihi 13.02.2017.)

³¹⁶ Operasyonel Yetenekler Kavramı (OCC) ve Eğitim ve Öğretim Geliştirme Programı (TEEP).

³¹⁷ <http://www.formula-as.ro/1998/339/editorial-15/editorial-241-print> (erişim tarihi 13.02.2017).

³¹⁸ İttifak, Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından üç genişleme dalgası yaşamıştır: 1999’da Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya, 2004’de Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya, 2009’da ise Hırvatistan ve Arnavutluk İttifak’a dâhil olmuştur.

³¹⁹ <http://www.dri.gov.ro/lege-nr-1131996-pentru-ratificarea-tratatului-de-intelegere-cooperare-si-buna-vecinatate-dintre-romania-si-republica-ungara-semnat-la-timisoara-la-16-septembrie-1996/> (erişim tarihi 13.02.2017).

konumundan dolayı, Romanya NATO'ya katılması kritik derecede önemlidir.³²⁰ 1997 yılında, Ciorbea hükümeti NATO üyeliğine destek kazanmak için bir tanıtım kampanyasına başlamıştır. Bu konuyla ilgilenen medya kapsamı çok büyüktü. İstatistiklere göre, 1995 yılında, Romen kamuoyunun yüzde 95'i NATO üyeliğinden yana olduğunu göstermektedir.³²¹ Bu rakamın yüksek olmasında doğudaki tarihsel hasar etkili olmuştur. Fakat Romanya kamuoyunun NATO üyelik maliyetlerini bilip bilmediği hâlâ soru işaretidir.

Tüm çabalara rağmen Romanya, ilk genişleme dalgası üyeleri arasında yer almayı başaramamıştır. Temmuz 1997'de, Madrid Zirvesinde Romanya, ikinci dalga için favori aday olarak aday üye olmuştur. Aynı zamanda Romanya'nın Yüksek Savunma Konseyi (CSAT), Kuzey Atlantik İttifakının Romanya hava sahasına sınırsız erişim hakkı talebini onaylanmıştır.³²² NATO'nun talebini takiben, Bükreş Parlamentosu tarafından Ekim 1998'de verilen bir karara göre, NATO uçakları hâlihazırda Rumen hava sahasına yalnızca acil durumlar ve öngörülemeyen durumlarda erişebiliyorlardı. Fakat 1996'dan itibaren NATO hava sahasına sınırsız erişim hakkı kullanabilmektedir.

Bireysel Ortaklık Eylem Planları kapsamında belirlenen gerekli askeri reformların uygulanmasına ve ABD'nin desteğinin sağlanmasına Romanya hükümeti tarafından özel dikkat gösterilmiştir. 1990 ve 2004 zaman diliminde askeri gelişim bakımından Romanya başarılı bir ilerleme kaydetmiştir.³²³ NATO'nun 21 Kasım 2002 Prag Zirvesi'nde aralarında "Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın bulunduğu yedi ülke üyelik görüşmelerine davet edilmiş", 29 Mart 2004 bu ülkeler resmi olarak NATO üyeliğini elde etmiştir.³²⁴ Böylece Romanya, NATO üyesi olması ile birlikte NATO, batı kıyısı bakımından da Karadeniz'e kıyıdaş olmuştur.³²⁵ Dolayısıyla, Romanya'ya, Karadeniz bölgesinde güvenlik, istikrar ve demokrasiyi artırmak için büyük bir öncelik verilmiştir.

NATO'ya üye olduktan sonra Romanya, 28-29 Haziran 2004'te İstanbul Zirvesi'ne ilk kez Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünün tam üyesi olarak katılmıştır.³²⁶ Zirve'nin vesilesiyle, Romen Cumhurbaşkanı İliescu, İstanbul şehrinin öneminin altını çizmiştir:

"İstanbul, sadece geçmişi ve şimdiki zaman değil, gelecek için de bir şehir simgesidir. İstanbul'da güçlü kültürlerin bir araya geldiği ve geliştiği görülmektedir. Aynı zamanda, İttifak için stratejik bir

³²⁰ <http://www.mediafax.ro/politic/cronologie-romania-a-aderat-la-nato-in-2004-dupa-o-prima-tentativa-nereusita-in-1997-foto-12350569> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²¹ Kuhlmann, 2011: 141.

³²² <http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/romania-a-devenit-favorita-extinderii-nato-niqip> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²³ Kaplan, 2016: 64.

³²⁴ <http://www.nato.int/docu/update/2004/03-march/e0329a.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²⁵ <https://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²⁶ <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/home.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

değer taşıyan jeopolitik bölgelerin birleştiği yerdir. Batı Balkanlar, Orta Doğu Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya, Akdeniz ve Karadeniz giderek büyüyen bir önem kazanmaktadır.³²⁷

Cumhurbaşkanı İliescu, Romanya, İttifak ve Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine, Rusya ve Ukrayna ile yapılan işbirliğinin geliştirilmesine ve son genişlemeden sonra NATO'nun yeni komşusu olan Moldova Cumhuriyetine katkıda bulunmaya hazır olduğunu belirtmiştir.³²⁸ Ayrıca NATO'nun Akdeniz Diyaloğu'nun³²⁹ siyasi ve pratik boyutlarının derinleştirilmesi, bölgenin istikrarını ve güvenliğini sağlamlaştıracaktır. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanı İliescu, İstanbul İşbirliği Girişimi,³³⁰ Ortadoğu ülkelerini güvenlik, siyasi reformlar, demokratikleşme ve kalkınma konularında aşamalı bir ortaklık haline getirmek için daha geniş bir bölgesel çabaya katkıda bulunmak için gerçek bir potansiyele sahip³³¹ olduğunu altını çizmiştir.

2004 yılında Romanya'nın NATO'ya fiilen katılması sonrasında, NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer ilk kez Romanya Parlamentosu'nda bir konuşma yapmıştır. Scheffer, Romanya'nın Avrupa'da güvenlik ve istikrarı teşvik etmek için oynayacağı önemli rolünden bahsetmiştir.³³² Scheffer'in konuşması NATO'ya Romanya'nın katkısı talep etmek için zarif bir yöntem olmuştur.³³³ Bu minvalde, NATO'ya üye olduktan sonra Romanya İttifaka katkı sunmaya başlamıştır. Ayrıca Romanya, NATO'nun Afganistan operasyonuna destek vermiştir. Romanya savaşın en sıcak bölgelerinden bazılarında o bölgelerin en büyük birliğinden biri olmuş ve operasyona 1800'den fazla asker katılmıştır.³³⁴ Bunu Balkan misyonları da SFOR ve KFOR'da sürdürürken yapmıştır. Bükreş yönetiminin Kabil'e birlik gönderme kararı, Romanya'yı Kuzey Atlantik İttifakı'na davet etmesinin önemli bir nedeni olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, Temmuz 2003'ten, 6 Temmuz - 29 Temmuz 2009

³²⁷ Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde Kuzey Atlantik Konseyi Toplantısında Romanya Cumhurbaşkanı Sayın Ion Iliescu tarafından yapılan konuşma: <http://www.nato.int/docu/speech/2004/s040628h.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²⁸ http://old.presidency.ro/index.php?_RID=det&tb=date_arhiva&id=5624&_PRID=arh <http://www.nato.int/docu/speech/2004/s040628h.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

³²⁹ Şubat 1995'te NATO, "Akdeniz'deki NATO üyesi olmayan ülkelerle doğrudan bir diyalog " başlatmaya karar vermiştir. "Akdeniz ülkeleri ile yapılan temaslar sonucunda Mısır, İsrail, Fas, Moritanya ve Tunus bugün Akdeniz Diyaloğu olarak bilinen girişime katılmaları için yapılan daveti kabul etmişler. Kasım 1995'te Ürdün'e, 2000 yılında da Cezayir'e yapılan üyelik çağrısından sonra katılımcı ülkelerin sayısı beşten yediye çıkmıştır."

³³⁰ NATO'nun Akdeniz'deki "angajmanın ikinci ayağı NATO'nun 2004 İstanbul Zirvesi'nde başlatılan İstanbul İşbirliği Girişimi'dir (İİG/ICI). Bu girişimin amacı Orta Doğu'nun daha büyük bir alanında ve özellikle Körfez İşbirliği Konseyi'nin (Gulf Cooperation Council) üyeleriyle(Bahreyn, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri) bireysel olarak işbirliğine dayalı ilişkiler geliştirmektir."

³³¹ http://old.presidency.ro/index.php?_RID=det&tb=date_arhiva&id=5624&_PRID=arh <http://www.nato.int/docu/speech/2004/s040628h.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

³³² <http://nato.int/docu/speech/2004/s040513a.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

³³³ <http://www.zf.ro/politica/nato-cere-acum-romaniei-sa-si-aduca-contributia-2945732/> (erişim tarihi 13.02.2017).

³³⁴ <http://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/razboiul-din-afganistan-se-termina-dupa-13-ani-trupele-nato-vor-ramane-doar-ca-instructori-sau-consilieri-340294> (erişim tarihi 13.02.2017).

tarihine kadar - Romanya, 6 senedir, MNF-I³³⁵ ve NTM-I³³⁶'in bir parçası olarak Irak'taki çatışma sonrası istikrar ve yeniden yapılanma çabalarına katkıda bulunmuştur. Irak'taki misyonlara ABD, İngiliz, İtalyan ve Polonya operasyonları kapsamında 8400'den fazla Romen birliği katılmıştır. 1200'den fazla görev gerçekleştirmiştir. Romanya'nın Irak'taki askeri varlığı zamanla değişmiştir. 2007'de 730 asker ile zirve yapmış, 2009 yılında 368 askere düşmüştür.³³⁷ Romanya, Irak'taki çeşitli misyonlara katılmıştır. Irak UNIKOM - 2003; Irak UNAMI 2005-2007; Irak Özgürlüğü 2003 - 2009; NTM 2007 - 2011. 31 Aralık 2008'den itibaren Romen birlikleri “İraqi Sunset” Operasyonu’nda yer almıştır. Rumen ve Irak hükümetleri arasında imzalanan ikili bir anlaşmaya dayanarak, Rumen birliklerine Temmuz 2009'a kadar Irak'a eğitim ve insani yardım misyonu düzenlemesine izin verilmiştir. Bu operasyon, Romanya'nın Irak'taki altı yıllık katılımını sonlandırmıştır. Altı yıl boyunca, Romanya, barış gücü, yeniden yapılandırma, casusluk ya da Irak ordusunun eğitiminde yer alan 8400'den fazla askeri personelini rotasyon yoluyla konuşlandırmıştır. ABD'nin Irak müdahalesine de destek veren Romanya, NATO'ya güvенеabilen bir ortak olduğunu ispat etmiştir. ³³⁸

Romanya'nın NATO'ya üye olmasının hemen ardından ABD ile ilişkileri yeni bir ivme kazanmıştır. Karadeniz Bölgesi Romanya'nın Irak ve Afganistan'daki operasyonlara katkısı, vize sorunu veya terörizme karşı mücadele gibi konular, ABD-Romanya ortak gündeminde yer almıştır. ³³⁹ Her iki taraf da bu işbirliğine verdikleri önemi 20 Mayıs 2001'de, Romanya'da FBI ofisinin Bükreş'te kurulmasına neden olmuştur. Romen-Amerikan tekâmülünde bir başka önemli unsur, ABD'nin Romanya'da 10 yıl boyunca askeri üs kurmasına yol açan anlaşmadır. 26-28 Temmuz 2006 tarihleri arasında Romanya Cumhurbaşkanı Traian Basescu'nun resmi ziyareti Washington'da gerçekleşmiştir. Bu vesileyle ABD Başkanı George W. Bush'la bir görüşme gerçekleştirmiştir. Gündemin ana tartışma konusu ABD-Romanya Stratejik Ortaklığı güçlendirmek ve yoğunlaştırmak olmuştur. ³⁴⁰ Keza Romanya Cumhurbaşkanı Bükreş'teki 2008 NATO Zirvesinin organize edilmesi ve yürütülmesi için ABD'den destek almıştır. Cumhurbaşkanı Traian Basescu, “2008'de Bükreş'teki NATO Zirvesi organizasyonu, Romen diplomasisinin başarısı ve

³³⁵ The Multi-National Force – Iraq

³³⁶ NATO Training Mission-Iraq

³³⁷ <https://adriannastase.ro/2012/09/25/lumea-americanii-si-noi-iv-razboiul-din-irak-2003-2011/> (erişim tarihi 13.02.2017).

³³⁸ <https://adriannastase.ro/2012/09/25/lumea-americanii-si-noi-iv-razboiul-din-irak-2003-2011/> (erişim tarihi 13.02.2017).

³³⁹ <https://www.mae.ro/node/4944> (erişim tarihi 13.02.2017) .

³⁴⁰ <http://www.curierulnational.ro/Politic/2006-07-27/Basescuyüzde2C+din+nou+la+Washington> (erişim tarihi 13.02.2017).

Temmuz 2006'da ABD Başkanı George W. Bush'la Washington'da görüşmesi sonrasında gerçekleşen diplomatik çabanın sonucu” olduğunu ifade etmiştir.³⁴¹

Bükreş'te düzenlenen NATO Zirvesi gündemdeki hassas konular nedeniyle Soğuk Savaş Sonrası en gergin zirve olduğu söylenmiştir.³⁴² Zirvede, “NATO’nun Afganistan ve Kosova’da sürdürdüğü operasyonlar, NATO’nun Ukrayna ve Gürcistan ile münasebetleri Balkanlara yönelik politikası ile 21. yüzyılın tehditleri bağlamında enerji güvenliği, siber savunma ve füze savunması” gibi konular ağırlıklı olarak gündeme yer almışlardır. Ayrıca NATO’nun “Üyelik Eylem Planı’na katılan Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya’nın İttifak’a davet edilmeleri yönünde alınması beklenen karar nedeniyle bir “genişleme Zirvesi” olarak nitelendirmiştir.”³⁴³ Zirvede Arnavutluk ve Hırvatistan NATO’ya katılmak için davet edilmişler, fakat Makedonya’nın daveti ertelenmiştir.³⁴⁴ Bükreş’teki NATO Zirvesi değerlendiren Romen Cumhurbaşkanı Traian Basescu, güçlü ve faal bir NATO’nun Avrupa Birliği’ni de güçlendireceği mesajını vermiştir. Romanya için Kosova, Afganistan ve komşu ülkeler, NATO-AB ortaklığının genişlemesi öncelikli bir konu olmaya devam etmektedir – ve bu sürecin Türkiye’yi Avrupa’ya daha yakınlaştıracakını beyan etmiştir.³⁴⁵

ABD-Romanya ikili ilişkilerindeki en önemli basamak 2011 yılında ABD’de, ABD ile Romen dışişleri bakanlarının arasında imzalanan anlaşma gereğince NATO Füze Kalkanı Projesi kapsamında Amerikan S-3 M (karaya konuşlu versiyonu) füzesavarlarının Romanya’ya konuşlandırılması kararıdır.³⁴⁶ Coğrafi konumu, Karadeniz, Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Körfez bölgelerine yakın olması hasebiyle, Romanya kısa bir değerlendirme yapıldığında hem NATO için hem de ABD için bölgede büyük bir avantajdır. ABD ile imzalanan Savunma İşbirliği Anlaşması kapsamında ABD, Romanya’da 1500 kişilik kuvvet bulundurma hakkı elde etmiştir. ABD kuvvetleri Karadeniz kıyısındaki Mihail Kogalniceanu’da konuşlanmıştır.³⁴⁷ Böylece Romanya hem AB’nin hem NATO’nun Karadeniz’e açılan kapısı olmuş ve bölgedeki önemini arttırmıştır. Romanya’nın İttifak’a üyeliği kapsamında bazı amaçlara sahip olmuştur. Bölgesel istikrarın sağlanması ve bu kapsamda reformların desteklenmesi hususunda bölgesel işbirliklerini destekleyen NATO’ya

³⁴¹ <http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1086700-seful-nato-decis-anunte-summit-din-2008-gazduit-bucuresti.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴² <http://www.milliyet.com.tr/en-gergin-zirve/dunya/dunyadetay/30.03.2008/511069/default.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴³ http://www.mfa.gov.tr/no_47---1-nisan-2008_-nato-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-hk_.tr.mfa (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴⁴ <http://www.mediafax.ro/externe/albania-si-croatia-au-fost-invitate-sa-adere-la-nato-nu-si-macedonia-2516310> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴⁵ <http://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART2/TR/index.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴⁶ <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/abd/2013/11/25/7315/abd-romanya-stratejik-ortakligi-abd-artik-surekli-karadenizde> (erişim tarihi 23.02.2017).

³⁴⁷ Kasım, 2009: 118.

tam destek sunmak, ittifakın geçiş sürecine katkıda bulunmak, NATO üyesi olarak NATO'nun operasyonlarında İttifak'a tam destek sağlamak, İttifak ile Trans-Atlantik ilişkilerini geliştirip yeni güvenlik tehditlerine karşı daha dirençli olmak ve NATO-AB veya NATO- BM arasındaki ilişkilerin gelişimine katkı sunmak, Romanya'nın amaçları arasında yer almaktadır.³⁴⁸

Romen yönetimi için NATO üyeliği AB üyeliğinden daha büyük bir anlam ifade etmiştir. 2 Nisan 2004'te Romanya Dışişleri Bakanı Mircea Geoana, Romanya'nın NATO'ya katılımı vesilesiyle Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında yaptığı konuşmada Romanya için NATO'nun önemini şu şekilde açıklamıştır:

“NATO üyeliği Romanya'nın gelişiminde bir devrim noktasıdır. 1877'deki bağımsızlığımız ve 1918'deki Büyük Birliğin kurulması kadar büyük bir başarıdır ve geleceğimiz için önemli bir rol taşımaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Romanya'nın uzun zamandır devam eden hayallerinin bir başarısıdır: demokratik ulusların Avrupa-Atlantik ailesine tekrar katılmamızı ve Batılı kimliğimizi kazanmamızı NATO sağlamıştır.”³⁴⁹

Ayrıca eski Cumhurbaşkanı Ion Iliescu Romanya'nın vatandaşları için NATO yalnızca güvenlik için değil aynı zamanda toplum için bir modernleşme gücünün garantisi olduğunu beyan etmiştir.

3.2 Türk-Romen Güvenlik İşbirliği

3.2.1 Askeri Gücü

Komünizm döneminden uzak kalan Romen Ordusu, 2015 yılında askeri ve savaş tekniği olarak askeri teknik bakımından önemli ölçüde gerilemiştir. Kamerun, Mozambik ve Angola ordularının yakınında dünyada 56. sıraya yer almıştır. 1989'dan önce Romanya, Sovyet modelli ama yetersiz hazırlanmış bir ordu kurmuştur. Jeostratejik bağlam değişmekle birlikte, günümüzde Romanya NATO'da yer almakta ve Romen Ordusu, sadece profesyonel askerler tarafından oluşturulmaktadır.³⁵⁰ Komünizmin çöküşünden önce, Romen Ordusu yaklaşık 400.000 aktif asker, 6 milyon yedek birliği, 3000 tank ve yaklaşık 1.000 savaş uçağı saymıştır. Romen Ordusu, Avrupa'nın sekizinci askeri gücü olan dünyada 17. sırada yer almıştır.³⁵¹

2015 yılında Romanya Ordusu savaşmaya hazır yaklaşık 73.350 aktif askeri personele ve 80.000 yedek askeri personele sahiptir. Türk Silahlı Kuvvetleri personel mevcutlar bakıldığında, 2015 yılında aktif askeri personel sayısı yaklaşık 560.000 ve yedek askeri

³⁴⁸ <https://nato.mae.ro/node/418> (erişim tarihi 13.02.2017).

³⁴⁹ <http://www.nato.int/docu/speech/2004/s040402d.htm> (erişim tarihi. 13.02.2017).

³⁵⁰ http://adevarul.ro/news/eveniment/cati-soldati-romania-1_565451b37d919ed50e8811ab/index.html (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵¹ http://adevarul.ro/news/eveniment/cati-soldati-romania-1_565451b37d919ed50e8811ab/index.html (erişim tarihi 29.01.2017).

personel sayısı 550.000'dır.³⁵² Ülkelerin farklı nüfus sayısından dolayı, askeri güç karşılaştırması yapıldığında Romanya gerilerde kalmaktadır. Bu bağlamda 2014 yıl zarfında Türkiye Dünya'nın en güçlü 10 ordu sıralanmasında 8. sırada yer almaktadır.³⁵³ Romanya ise 51.sırada bulunmaktadır. Savaş teknolojisi bakımından Türkiye, son yıllarda, özellikle terör saldırıların ardından, savunma ve silah teknolojilerinde yerli üretime önem vermektedir. Bölgedeki liderlik iddiasını arttırmak için, Türk devleti, milli tank, milli uydu ve milli uçak veya milli gemi- milgem projesi gibi projelerde imza atmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) dünyanın en güçlü 8. ordusu olarak 2015'te de büyük oranda geçerliliğini koruduğunu söylemek mümkündür.³⁵⁴ Türkiye iş gücü bakımından da Romanya'ya göre ileri seviyede bir ülkedir. Türkiye'de bulunan aktif iş gücü 28.790.000 iken Romanya'da bu nüfus sadece 9.242.000'dir.bulunmaktadır.³⁵⁵ Ayrıca Lojistik planlaması değerlendirdiğinde karayolu ulaşımı gelişmiş, demiryolu ulaşımı yetersiz, denizlerdeki ticari etkinliği Romanya'ya göre fazla ve sivil havacılıkta ise Romanya'ya göre oldukça iyi bir pozisyonadadır.

Tablo 3.1 Dünyanın en Büyük Orduların Sıralaması 2014³⁵⁶

COUNTRY	OVERALL RANKING	MANPOWER	TANKS	AIRCRAFT	NUCLEAR WARHEADS	AIRCRAFT CARRIERS	SUBMARINES	BUDGET
UNITED STATES	1	145,212,012	8,325	13,683	7,506	10	72	612,500,000,000
RUSSIA	2	69,117,271	15,000	3,082	8,484	1	63	76,600,000,000
CHINA	3	749,610,775	9,150	2,788	250	1	69	126,000,000,000
INDIA	4	615,201,057	3,569	1,785	80 - 100	2	17	46,000,000,000
UNITED KINGDOM	5	29,164,233	407	908	225	1	11	53,600,000,000
FRANCE	6	28,802,096	423	1,203	300	1	10	43,000,000,000
GERMANY	7	36,417,842	408	710	0	0	4	45,000,000,000
TURKEY	8	41,637,773	3,657	989	0	0	14	18,185,000,000
SOUTH KOREA	9	25,609,290	2,346	1,393	0	0	14	33,700,000,000
JAPAN	10	53.608.446	767	1.595	0	1	16	49.100.000.000

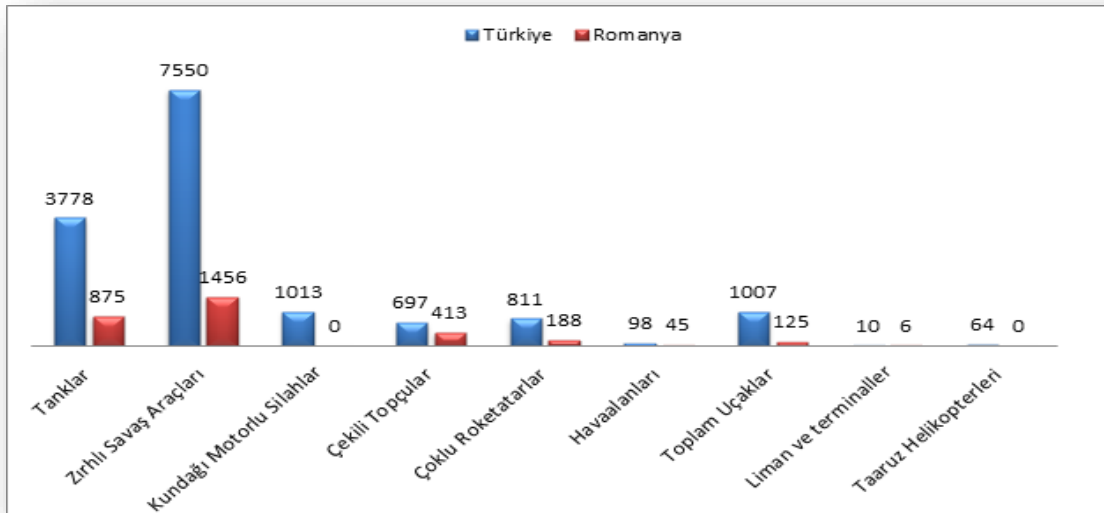
³⁵² Milli Savunma Bakanlığı 2015 yılı faaliyet raporu
<http://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/maliye/MSByüzde202015yüzde20YyüzdeC4yüzdeB1yüzdeC4yüzdeB1yüzde20Faaliyetyüzde20Raporu.pdf> (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵³ <http://askerigucu.com/ulke.aspx?q=turkiyenin-askeri-gucu#> (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵⁴ <http://www.businessinsider.com/11-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-4> (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵⁵ <http://askerigucu.com/ulke-karsilastirma.aspx> (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵⁶ <http://www.businessinsider.co.id/35-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-7/#.Vb0JxW7tmko> (erişim tarihi 29.02.2016).

Şekil 3.1 Türkiye- Romanya Askeri Savaş Teknolojisi³⁵⁷

3.2.2 Türkiye'nin Romanya'nın NATO Üyeliğine Olan Desteği

NATO'nun en önemli üye ülkelerinden biri olan Türkiye, Romanya ve NATO arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için her türlü katkıyı sağlamıştır. NATO üyelik hedefi çerçevesinde Türkiye'nin örgüt içerisindeki stratejik önemi nedeniyle Romanya, Türkiye'yi önemli bir bağlantı olarak görmüştür. Romanya'nın İttifaka üyeliği hususunda Türkiye'nin aracılığı, Romanya'nın NATO üyeliğini kolaylaştırmaya katkı sunmuştur. 1991'den sonra sistem değişimiyle, Türkiye Balkan bölgesinde daha aktif bir politika yürütmeye çalışmıştır. Bu manada bölgedeki diğer devletler yeni dost ve müttefikler aramaya başlamıştır. Nitekim ekonomik düzeyde bağlantılar kurulduktan sonra Türkiye ve Romanya siyasi ve askeri düzeyde yakınlaşmaya başlamışlardır. Emil Constantinescu'nun 4 yıllık iktidar süresi boyunca (1996-2000) Romanya-Türkiye arası ilişkilerde yeni dönemin olumlu atmosferi hâkim olmuş ve çıkar odaklı bir işbirliği ivme kazanmaya başlamıştır. Romanya Cumhurbaşkanı Constantinescu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in resmi davetlisi olarak 1999 yılında Türkiye'ye gelmiştir.³⁵⁸ Bu ziyarette Demirel ikili ilişkiler ve işbirliğini Balkanlar'daki barış ve istikrarın temel taşlarından birini oluşturduğunu vurgulamıştır.³⁵⁹

³⁵⁷ <http://askerigucu.com/ulke-karsilastirma.aspx> (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵⁸ https://www.google.ro/?gws_rd=ssl#q=personal+aramta+romania+2015 (erişim tarihi 29.01.2017).

³⁵⁹ <http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/constantinescu-da-drept-exemplare-relatiile-romaniei-cu-turcia~nitv3> (erişim tarihi 28.02.2017).

³⁵⁹ <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a11140.aspx?Genel/a11140.aspx&> (erişim tarihi 28.02.2017).

Ayrıca, Konuk Cumhurbaşkanı Emil Constantinescu, Türkiye'ye Romanya'nın NATO üyeliği için verdiği destekten dolayı da teşekkür etmiştir.³⁶⁰

Türk-Romen askeri ilişkilerin başlangıcı birinci bölümde bahsedilen Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasıdır. Bu anlaşma siyasi ve askeri açıdan önemli bir anlaşmadır. Çünkü 2. maddeye göre ülkeler kendi topraklarının güvenliği için karşı tarafın kendilerine yönelik saldırgan ve yıkıcı faaliyetler içinde bulunmasına izin verilmemesi ve aralarında bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda taraflar sorunu yalnızca barışçıl yollarla çözülmesi gereklidir.³⁶¹ Anlaşmayı imzaladıktan sonra her yıl Genelkurmay Başkanları karşılıklı olarak birbirlerine ziyaretler icra etmişlerdir ve askeri veya siyasi gelişmeleri yakından takip etmeye başlamışlardır. Romanya'nın NATO'ya entegrasyon sürecine destek veren Türkiye, NATO'ya yönelik edinmiş olduğu tecrübeleri Romen personeline aktarma gayretinde bulunmuştur. Barış için Ortaklık Eğitim Merkezi (BİOEM)'nden Romanya'nın NATO'ya entegrasyon sürecine önemli bir rol taşımaktadır. Söz konusu merkezde açılan kurslardan 2004 yılı sonuna kadar toplam 295 Romen Silahlı Kuvvetler personeli tam destekle ve ücretsiz olarak faydalanabilmıştır.³⁶²

Türkiye ile Romanya arasındaki askeri ilişkiler söz konusu olduğunda AKP döneminde daha olumlu bir ivme yakalamıştır. Türkiye'de AK Parti iktidarının ilk döneminde Türk-Romen siyasi ilişkileri açısından "Romanya'nın NATO üyeliği konusu ön planda olduğundan Ankara tarafından buna yönelik verilecek siyasi destek ile terörle mücadelede işbirliği, ilişkilerin daha da geliştirilmesi gibi hususlar ön plana çıkmıştır."³⁶³ Bu yaklaşım Romanya tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. 2009 yılında Romen-Türk Ortak Tatbikatı "Hava Komando 2009" Romanya'da, Buzau ilçesinde gerçekleşmiştir. Tatbikatın amacı, iki ülkenin paraşütçülerini ilgili işletim usulleri, teknikler ve taktikler konusunda eğitmek ve karşılıklı güven ve ikili işbirliğini artırmasıdır. Türk komando birliğiyle bir araya gelen bu ortak tatbikatlar, paraşütçü ordu için gerçekten önemlidir. Çünkü bu tarz eğitim ve operasyonel hedefler için faydalı bir tecrübe paylaşımıdır. Ayrıca Bosna-Hersek'teki operasyon tiyatrolarında ya da başka yerlerde faaliyet gösterdiğinde Türk-Romen birlikleri ortak tatbikatlardan en iyi şekilde yararlanma öğrenmektedirler. Romanya-Türk paraşütçü ortak egzersiz çalışmaları 2005 yılına dayanmakta ve her iki taraf için de önemli bir eğitim

³⁶⁰ <http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/constantinescu-da-drept-exemplare-relatiile-romaniei-cu-turcia~nitv3> (erişim tarihi 28.02.2017).

³⁶¹ http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=8631 (erişim tarihi 28.02.2017).

³⁶² <http://www.hurriyetdailynews.com/tsk-to-train-security-forces-of-eight-more-friendly-countries-on-terrorism.aspx?pageID=438&n=tsk-to-train-security-forces-of-eight-more-friendly-countries-on-terrorism-2003-06-07> (erişim tarihi 28.02.2017).

³⁶³ <http://www.gds.ro/Sport/2002-02-20/Integrarea+Romaniei+in+Alianta+Nord+Atlantica+va+contribui+la+securizarea+Balkanilor/> (erişim tarihi 25.11.2016).

aracı haline gelmiş durumdadır.³⁶⁴ Genelde, Türk- Romen ortak tatbikatlar, „harekât ortamında icra edilebilecek muhtemel müşterek Muharebe Arama Kurtarma (MAK), Yakın Hava Desteği, Dinamik Hedefleme ve Zamana Duyarlı Hedefleme görevlerini içeren senaryolar dâhilinde, tatbikata iştirak eden ulusal ve uluslararası unsurların ortak çalışabilirliğini ve eğitim seviyelerini yükseltmek, katılımcılar arasında bilgi/tecrübe aktarımını sağlamak hedeflenmektedir.”³⁶⁵

2015 yılında NATO kapsamında Türkiye’nin ev sahipliğinde, 3. Kolordu Komutanlığı’nca koordine edilen “Eurasian Star 2015 (Avrasya Yıldızı) Bilgisayar Destekli Komuta Yeri Tatbikatı” gerçekleşmiştir. Tatbikatın amacı, “bir NATO Müşterek Kuvvet Komutanlığı olarak, yüksek yoğunluklu çatışma harekâtını da içeren bir barışı destekleme harekâtının planlaması, bulunduğu garnizondan başka bir bölgeye intikal/yığın aklaşması ve müteakiben ileri komuta yeri sevk ve idare etme bilgi ve becerilerini geliştirmesidir.” Tatbikata, 3’üncü Kolordu Komutanlığı birliklerinin yanı sıra NATO üyesi 12 ülke personeli harekât alanında faaliyet gösteren 20 resmi ve sivil, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlardan toplam bin 285 personelin katıldığı açıklanmıştır. Ayrıca 282’nci Mekanize Romanya Tugayı, Güneydoğu Avrupa Tugayı (SEEBRIG) ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) İnsani Yardım Tugayı’ndan birlikler de yer almıştır.³⁶⁶

Deniz Kuvvetleri ortaklığı analiz edildiğinde çok yoğun bir işbirliği söz konusudur. NATO kapsamında, Türk-Romen ortak tatbikatları genelde karşılıklı iş birliği ve birlikte çalışabilirliği geliştirmek ve çok tehditli ortamda harekât yeteneğinin artırılması hedeflenmektedirler. NATO’ya dâhil olduktan sonra Romanya, Karadeniz Bölgesinde daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Bu minvalde, 2014’te Romanya’nın Karadeniz Uyum Harekâtı’na katılmıştır. 1 Mart 2004 tarihinde Karadeniz Uyum Harekâtı, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin ilgili kararlarına uygun olarak, Karadeniz’de seyir ve deniz güvenliğine risk oluşturabilecek eylemlerin engellenmesi, terörizmle mücadele ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi maksatlarıyla kurulmuştur. İlk aşamada milli hüviyette başlayan, 2006 yılında çok uluslu bir mahiyet kazanmış olan harekâta Romanya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 1 Haziran 2014 tarihinden itibaren destek vermeye başlamıştır.³⁶⁷ Deniz güvenliğinin bölünmezliği prensibi çerçevesinde, katılımcı ülkeler ile sağlanan mutabakata bağlı olarak, NATO makamları ile bilgi değişimine dayalı işbirliği tesis edilmektedir. Karadeniz’de güvenlik ve istikrarın daha

³⁶⁴ http://english.mapn.ro/cpresa/3281_Romanian-Turkish-Joint-Exercise-yüzde20Airborne-Commando-2009- (erişim tarihi 25.11. 2016).

³⁶⁵ <http://www.milscint.com/tr/uluslararası-isik-20151-tatbikati-konyada-basladi/> (erişim tarihi 25.11. 2016).

³⁶⁶ <http://savunmaveteknoloji.com/eurasian-star-2015-tatbikati-tamamlandi/> (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁶⁷ <http://www.dzkk.tsk.tr/guncelduyuru.php?id=400&dil=1> (erişim tarihi 20.02.2017).

da önem kazandığı mevcut konjonktürde; Romanya'nın katılımı ile bölgesel işbirliğine emsal teşkil eden harekâtın önemi bir kez daha somut bir şekilde ortaya koyulmuştur.³⁶⁸

Türk Deniz Kuvvetlerinden bir personel Romanya Deniz Kuvvetleri karargâhında danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu personelden Romanya Deniz Kuvvetleri, NATO ittifakına aktif olarak katılabilmek ve birlikte çalışabilmek üzere gerekli teknik ve taktik hususları öğrenmek, mevcut sistemleri ile NATO içerisindeki sistemleri kıyaslamak ve farklılıkları gidermek açısından yararlanmaktadır. Örneğin, 2015 yılında Çok Uluslu Deniz Güvenliği-2015 Tatbikatı; NATO Trident Juncture-2015 gerçekleştirmiştir. Tatbikata Türkiye'den Deniz Kuvvetleri K.lığı, Sahil Güvenlik K.lığı, Romanya Deniz Kuvvetleri K.lığı bağlısı yüzer/uçar birlikler ile Başbakanlık ve bakanlıklar düzeyinde kamu kurumları, askerî kurumlar, sivil kurum ve kuruluşlar ile diğer ülkelerde deniz güvenliği alanında faaliyet gösteren kurum/kuruluşlardan birçok temsilci/gözlemci personel iştirak etmiştir.³⁶⁹ Türk Deniz Kuvvetlerinden görevlendirilen tüm personel uzmanlıkları ve verdikleri destek nedeniyle, Romen makamlarından en üst seviyede takdir kazanmıştır. Deniz güvenliğinin sağlanması maksadıyla Türk- Romen karşılıklı çalışabilirlik ile çok uluslu ve çok kurumlu işbirliğini artmıştır.

Türk Deniz Kuvvetleri ev sahipliğinde planlanarak icra edilen Mayın Harbi Davet Tatbikatı- NUSRET Davet Tatbikatı, her yıl gerçekleştirilmektedir. 2015'te ABD, Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan unsurları ile Türkiye'den Deniz Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri ve Sahil Güvenlik Komutanlığı bağlısı yüzer/uçar birlikler ve çok sayıda ülkeden gözlemcinin katılımıyla, 21-27 Ekim 2015 tarihleri arasında Saros Körfezi'nde icra edilmiştir.³⁷⁰ Katılan birlik/komutanlıkları “mayın harbin planlama, icra ve kıymetlendirme konularında eğitimini sağlama ve farklı ülkelerden katılan mayın harbi unsurlarının birlikte çalışabilirliğini amaçlamıştır.”³⁷¹ Öte yandan Romanya'da düzenlenen tatbikatları da dikkat çekmektedir. 17-24 Temmuz 2015 tarihleri arasında Sea Shield-2015 Tatbikatı Romanya ev sahipliğinde Köstence/Romanya'ya istinaden icra edilmiştir. Tatbikata Türkiye'nin yanı sıra, “ABD, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Ukrayna ve NATO Daimi Deniz Görev Grubu-1'den (SNMG-1) unsurlar ve karargâh personeli iştirak etmiştir.” Bu takım tatbikatlar katılımcı unsurlar arasında karşılıklı işbirliği ve çalışabilirliği geliştirmek ve NATO'nun deniz harekâtına yönelik usullerini uygulamak hedeflenmiştir.³⁷²

³⁶⁸ <https://www.dzkk.tsk.tr/guncelduyuru.php?id=400&dil=1> (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁶⁹ https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=399&dil=1 (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁷⁰ <http://www.dunya.com/gundem/nusret-2015-davet-tatbikati-basliyor-haberi-295516> (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁷¹ https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=397&dil=1 (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁷² <https://www.dzkk.tsk.tr/guncelduyuru.php?id=683&dil=1> (erişim tarihi 20.02.2017).

Romanya'nın rolü NATO için giderek artmaktadır. Romanya'nın İttifaka dâhil olması, “İttifakın Güney kanadını güçlendirmiştir, NATO'nun Balkanlar'daki barış ve koruma operasyonlarına ulaştırmasını kolaylaştırmış ve Güneydoğu Avrupa'da işbirliği ve istikrarı güçlendirmiştir.” Romanya ve Bulgaristan'ın NATO üyeliği ayrıca İttifakın Karadeniz'deki varlığını da güçlendirmiştir. İki ülke arasında imzalanan askeri anlaşmalar ile her iki ülkenin de taraf olduğu çok taraflı askeri anlaşmalar aşağıda özetlenmişlerdir:

Tablo 3.2 Türkiye –Romanya Askeri Antlaşmaları ³⁷³

Anlaşmanın Adı	Anlaşmanın Türü	Tarihi
Stratejik Ortaklık Belgesi	İki Taraflı	12.12.2011
Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Romanya Milli Savunma Bakanlığı Arasında Askeri Tarih, Müzecilik ve Arşivler Alanında İşbirliği Protokolü	İki Taraflı	16.05.2000
Kuzey Atlantik Konseyi'ne Taraf Devletler ve Barış için Ortaklık Programına Katılan Diğer Devletler Arasında Kuvvetlerin Statüsüne ilişkin Anlaşma	Çok Taraflı	05.02.1996
Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Romanya Milli Savunma Bakanlığı Arasında Silahlı Kuvvetler Sağlık Personelinin Eğitim İşbirliği Protokolü	İki Taraflı	24.04.1994
Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Romanya Milli Savunma Bakanlığı Arasında Silahlı Kuvvetler Personelinin Karşılıklı Olarak Tatillerini Diğer Ülkede Geçirmesine ilişkin Protokol	İki Taraflı	10.05.1994
Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ile Romanya İçişleri Bakanlığı Arasında Sahil Güvenlik Alanındaki İşbirliğine İlişkin Sözleşme	İki Taraflı	06.11.1992

Kasım 2002'de gerçekleştirilen NATO'nun Prag Zirvesine uzanan süreçte “Romanya ve Bulgaristan, adaylıklarını desteklemeleri ve kendileri lehine diğer üye devletlerarasında lobi faaliyetlerinde bulunmaları konusunda Yunanistan ve Türkiye'yi ikna ettiler. Romanya ve Bulgaristan'ın NATO üyeliğinin hem NATO'nun güney kanadının güçlenmesine hem bölgedeki ikili gerginliklerin azalmasına yardımcı olacağını ve bunun Türkiye ve

³⁷³ Akreş, 2005: 67.

Yunanistan'ın ve bir bütün olarak NATO'nun yararına olacağını söyleyerek Ankara ve Atina'yı ikna etmeyi başarmışlardır.”³⁷⁴

3.2.3 Ortak Bölgesel Girişimler

Türkiye'nin coğrafi konumunun gereklerine göre değil, aynı zamanda jeostratejik olarak dünyanın bu son derece önemli ve hassas bölgesinde yer alan diğer ülkeler ile Türkiye arasındaki güçlü kültürel ve tarihsel bağları da dikkate alarak şekillenmesini zorunlu kılmaktadır. Böylece, Türkiye bölgesel barışa ve istikrara sağladığı katkı ile güvenli çevrelerin yaratılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Hem Türkiye'nin hem de Romanya'nın güvenlik politikalarının temel unsurlarından biri çevresindeki ülkelerle olan ilişkilerini ve işbirliğini geliştirilmesidir. Dolayısıyla Türkiye ve Romanya arasında ortak bir sınır bulunmamasına rağmen, Karadeniz kıyıları ve Bosphorus faktörü ikili ilişkilerde önemlidir ve bölgesel girişimler bakıldığında, Türkiye ve Romanya bir çeşitli örgütlere birlikte yer almaktadırlar. Türkiye bölgesel işbirliği girişimlerindeki öncü rolünü sürdürmektedir. Bu çerçevede hem Romanya hem de Türkiye Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) 'nin kurucu üyeleridir ve Romanya, Türkiye'nin liderliğindeki BLACKSEAFOR üyesidir. Ayrıca güvenlik ve siyasi durumu güçlendirmek, ekonomik ekonomik diyalogu geliştirmek ve insan kaynakları, demokrasi, adalet ve yasadışı faaliyetlere karşı savaşmak gibi ana alanlarda işbirliği yapmak için yürürlükte olan Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci'nde (GDAÜ) Türkiye ve Romanya kurucu üyeleri arasında bulunmaktadır. 2 Şubat 2000'de Bükreş Zirvesi'nde imzalanan "Güneydoğu Avrupa'da İyi Komşuluk İlişkileri, İstikrar, Güvenlik ve İşbirliği Şartı" (GDAÜ Şartı), Sürecin sağlam bir temelde gelişmesi için gerekli zemini oluşturmuştur.³⁷⁵

2015 yılında Romanya Silahlı Kuvvetleri, modernizasyon ve operasyonel kabiliyetin artırılması çabanın yeni bir aşamasına geçmiştir. Bölgesel bir perspektiften bakıldığında, Romanya'nın siyasi-askeri çıkarları stratejik açıdan önemli üç ana alanı kapsıyor. Güneydoğu Avrupa, Karadeniz Bölgesi ve Orta ve Doğu Avrupa. Bunlar, Romanya'nın bölgesel savunma işbirliği girişimlerine katılımını artırmaya başladığı yönergelerdir. Güneydoğu Avrupa bölgesi, Romanya için en az iki nedenden ötürü stratejik bir öneme sahiptir. Bir yandan, yakın çevresini temsil etmektedir, öte yandan geçmişte ispatlandığı üzere Güneydoğu Avrupa Avrupa'nın istikrarı için kilit bir bölge olma özelliğine sahiptir. Bu minvalde, 26 Eylül 1998

³⁷⁴ Pop, 2002: 35.

³⁷⁵ <http://www.mfa.gov.tr/guneydogu-avrupa-isbirligi-sureci.tr.mfa> (erişim tarihi 24.02.2017).

tarihinde MPFSEE Anlaşması³⁷⁶ imzalanmış ve Güneydoğu Avrupa Tugayı (SEEBRIG) 31 Ağustos 1999'da yedi katılımcı ülke tarafından Plovdiv'de kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir.

İkili askeri ilişkiler sadece ikili bazda yürütülmemektedir. Hem Romanya'nın hem de Türkiye'nin bölgesel olarak birlikte çalıştıkları askeri mekanizmalar da söz konusudur. Afganistan, Kosova ve Bosna Hersek'te birlikte çalışma imkânı bulmuş olan iki ülkenin askerlerinin bir araya geldikleri en önemli bölgesel askeri faaliyetin SEEBRIG (South Eastern Europe Brigade) olduğunu söylemek mümkündür.³⁷⁷ SEEBRIG'de Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk, İtalya, Makedonya ve Yunanistan olmak üzere toplam 7 ülke temsil edilmektedir.³⁷⁸ Güneydoğu Avrupa coğrafyasında güvenlik ve istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunmak ve „bölge ülkeleri arasında işbirliğinin geliştirilmesini sağlamak için Güney Doğu Avrupa Savunma Bakanları, (SEDM) 2000 yılında kurulmuştur”.³⁷⁹ SEDM üyeleri arasında Türkiye, ABD, İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Hırvatistan, Ukrayna, Bosna-Hersek, Sırbistan, Gürcistan ve Karadağ yer almaktadır. Türkiye 2015-2017 SEDM Dönem Başkanlığı ve Sekreteryası görevini yürütmektedir.³⁸⁰

2001 yılında Karadeniz'de barış ve istikrarın idamesi çerçevesinde; bölgesel işbirliği faaliyetlerinin artırılması ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak Türkiye'nin girişimleri, Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'nın katılımıyla Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) kurulmuştur. BLACKSEAFOR'un görevleri Karadeniz'de arama ve kurtarma, insani yardım harekâtı, mayın karşı tedbirleri, çevre koruma harekâtı, iyi niyet ziyaretleri ve taraflarca kararlaştırılan diğer görevler olarak belirlenmiştir. BLACKSEAFOR Yüksek Düzeyli Uzmanlar Grubu toplantıları ve BLACKSEAFOR Deniz Kuvvetleri Komutanları toplantıları düzenli yapılmaktadır.³⁸¹ BLACKSEAFOR'un kurumsal kimlik ile uluslararası platformlarda temsil edilmesi ilk kez 19-20 Mayıs 2010 tarihinde Romanya'da icra edilen Karadeniz Deniz Kuvvetleri Komutanları Komitesi (BSNC)-2010 Toplantısı'nda Türk Deniz Kuvvetleri tarafından gündeme getirilmiş ve teklif kıyıdaş ülkeler tarafından da desteklenmiştir.³⁸²

³⁷⁶ Multinational Peace Force South-Eastern Europe (MPFSEE) - Güneydoğu Avrupa Çok Uluslu Barış Gücü Anlaşması.

³⁷⁷ <http://www.mfa.gov.tr/nato.en.mfa> (erişim tarihi 20.02.2017).

³⁷⁸ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-guvenlik-alanindaki-girisimleri-ve-uluslararasi-nato-bm-ab-barisi-koruma-destekleme-harekatlarina-k.tr.mfa (erişim tarihi 25.11. 2017).

³⁷⁹ <https://www.sedmprocess.org/web/sedmp/home> (erişim tarihi 25.11. 2017).

³⁸⁰ <http://www.ptt.gov.tr/sx/ptt/docs/file/PTTLIFE-1-internet.pdf> (erişim tarihi 25.03. 2017).

³⁸¹ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-guvenlik-alanindaki-girisimleri-ve-uluslararasi-nato-bm-ab-barisi-koruma-destekleme-harekatlarina-k.tr.mfa (erişim tarihi 25.03. 2017).

³⁸² https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/229/Karadeniz_2.pdf (erişim tarihi 25.03. 2017).

Buna ek olarak, Hem Romanya hem de Türkiye, Avrupa Konseyi, NATO, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa'daki Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Dünya Ticaret Örgütü vb. uluslararası platformlarda birlikte yer almaktadır.

3.3 Romanya'nın Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci

AB'ye üyelik, Romanya için çok önemli bir amaç olmuştur. Ardışık hükümetler genel olarak katılım kriterlerini karşılama konusunda ilerleme kaydetmiş olsalar da, bu genellikle dış ülkelerden beklenen seviyeye ulaşmamış ve çoğu durumda, diğer CEEC'lerin çabaları ile karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır. 1990'ların ortalarından 2007'ye kadar hükümetlerin reform çabalarının rolünü kabul ederken Romanya deneyimi, bir devletin üyeliğinin, başvuranın kontrolü dışındaki faktörler tarafından kendi iç hazırlıkları ve politikaları ne kadar etkilediğini önem arz etmektedir. Romanya'nın Avrupa entegrasyon sürecinin marjlarından üyeliğe doğru ilerlemesi, AB'nin tercihin ve doğu genişleme sürecinin dinamiklerine büyük katkıda bulunmuştur. Bu dinamikler çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. En azından AB'nin 2004 yılı öncesi ve sonrası sınırları ötesinde Avrupa'da güvenliği artırmak için genişleme stratejik aracı olarak benimsemiştir ³⁸³

Romanya'nın entegrasyon süreci Devrimden hemen sonra başlamış ve 2007'de Romanya'nın üyeliği, bir yakınlaşma sürecinin doruk noktası olmuştur. ³⁸⁴ Eylül 1990'da bir ticaret ve işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Kısa bir süre sonra da bir PHARE yardımı programı üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Romanya, Haziran 1992'de AB'den ikili ilişkilerin daha ileri bir düzeyde yükseltmesini istemiştir. ³⁸⁵ Müzakereler, Romanya'nın AB üyeliğine insan hakları konusundaki kararlılıkları, çok partili sistemlerin kurulması, serbest ve adil seçimler ve piyasa ekonomilerinin tanıtımını yapmak amacıyla ekonomik liberalleşme konularında pratik kanıtlar sunma şartına bağlı olmuştur. ³⁸⁶ Mayıs 1992'de müzakereler başlamış ve 1 Şubat 1993'te Romanya, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nden sonra bir Avrupa Anlaşması imzalayan dördüncü CEEC ülkesi olmuştur. AB, CEEC'ler için "*katılım öncesi stratejisi*" geliştirmiş ve Romanya, 22 Haziran 1995'te üyelik başvurusu ile karşılık vermiştir. ³⁸⁷

³⁸³ Papadimitriou ve Phinnemore, 2008: 47-59.

³⁸⁴ Papadimitriou ve Phinnemore, 2008: 48.

³⁸⁵ Ionescu, 1993: 33-37.

³⁸⁶ Dumea, 2006: 75.

³⁸⁷ https://www.mae.ro/sites/default/files/file/mae_old/upload/pdf/cronologia_relatiilor_romyuzdeC3yuzdeA2nia_ue.pdf (erişim tarihi 02.02.2017).

Romanya ile AB arasında Avrupa Anlaşması 8 Şubat 1993 tarihinde imzalanmış ve 1995 yılında (1 Şubat) yürürlüğe girmiştir.³⁸⁸ Anlaşmanın genel amacı, Romanya ve AB arasındaki diplomatik ve kurumsal ilişkileri geliştirmesine yöneliktir.³⁸⁹ Ayrıca Avrupa Anlaşması, Romanya ile birlik arasında “bir serbest ticaret bölgesi kurulmasını yol açmıştır. Romanya, üyelik başvurusunu Bulgaristan’dan kısa süre önce 22 Temmuz 1995 tarihinde yapmıştır. Komisyon bu başvuru ile ilgili görüşünü 15 Temmuz 1997’de açıklamış ve Romanya üyelik için ‘siyasi kriterleri yerine getirme yolunda’ olduğunu belirtmiştir.”³⁹⁰ Romanya ile müzakerelerin başlatılma kararı Aralık 1999 yılında Helsinki’de Avrupa Konseyi kararının ardından alınmış ve Romanya ile katılım müzakereleri 15 Şubat 2000 tarihinde başlamıştır.³⁹¹ 31 başlıktan 20 tanesi ile görüşmeler geçici olarak 5 Kasım 2003’te kapanmıştır. Bulgaristan ile olduğu gibi Romanya için de Komisyon Kasım 2002’de yol haritası çizmiştir.³⁹²

Hristiyan Demokrat Popüler meclis grubu üyesi Emma Nicholson 2003 hazırladığı Ülke Raporunda, Romanya iki endemik yapısal soruna bir çözüm bulmazsa, yolsuzluğunun ortadan kaldırılması ve reformların uygulanması 2004 yılı sonunda katılım müzakerelerinin tamamlanması ve 2007 yılında entegrasyon sürecinin başarıyla neticelenmesinin imkânsız olacağını beyan etmiştir.³⁹³ Romanya’da “yolsuzluk ve organize suçlarla mücadelede sistematik ve yaygın eksikliklerin var olması ve ceza adalet sisteminin henüz AB standartlarıyla uyumlu hale gelmemesi AB’ye katılım sürecini ciddi bir şekilde zorlaştığının”³⁹⁴altını çizmekte yarar var.

2007 yılında Romanya’nın tam üyelik elde etme amacı 2004 yılında Selanik’te yapılan Zirvenin ardından Avrupa Birliği tarafından tamamen desteklenmiştir.³⁹⁵ Katılım 1 Ocak’ta planlanmıştır. Üyelik müzakerelerindeki son bölümler 14 Aralık 2004’te kapatılmıştır. Komisyon 22 Şubat 2005’te ve Avrupa Parlamentosu (AP) 13 Nis 2005’te Romanya’nın üyeliğine resmi bir onay vererek olumlu görüş belirtmiştir. Böylece 25 Nisan 2005’te Katılım Antlaşması’nın imzalanması için yol açılmıştır. Anlaşma onaylanmış ve Romanya 1 Ocak 2007’de AB üyesi olmuştur.³⁹⁶

³⁸⁸ Tezcan, 2004: 98.

³⁸⁹ Ragaru, 2003: 99-101.

³⁹⁰ Tezcan, 2004: 99.

³⁹¹ <http://www.unitischimbam.ro/integrarea-romaniei-in-uniunea-europeana/> (erişim tarihi.02.02.2017).

³⁹² Ercüment, 2004: 98-99.

³⁹³ <http://www.unitischimbam.ro/integrarea-romaniei-in-uniunea-europeana/> (erişim tarihi.02.02.2017).

³⁹⁴ <http://akademikperspektif.com/2014/01/14/romanya-ve-bulgaristanin-avrupa-birligi-uyelikleri-ve-sorunlar/> (erişim tarihi.02.02.2017).

³⁹⁵ Dumea, 2006: 75.

³⁹⁶ https://ec.europa.eu/romania/about-us/eu_romania_en (erişim tarihi 02.02.2017).

Romanya'nın katılım sürecinde gerçekleştiren gelişmeler önem arz etmektedir. Siyasi, ekonomi veya topluluk müktesebatının üstlenilmesi gibi kriterler siyasi gündemi meşgul etmektedir. İlk olarak, siyasi açıdan bakıldığında Romanya Kopenhag siyasi kriterleri³⁹⁷ yerine getirmeye çaba sarf etmiştir. Demokrasi, hukukun üstünlüğünü ve azınlık hakları garanti altına alan kurumların varlığı siyasi kriterler arasında yer almaktadır. Ekonomik bakımdan bakıldığında işleyen bir pazar ekonominin varlığının yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesine sahip olunması gerektiği belirtilmektedir.

Romanya'nın bir AB'ye üye olması ülke açısından çeşitli avantajlar getirmiştir. Fakat bunun yanı sıra dezavantajlar da sunmuştur. İnsan hakları, hukukun üstünlüğü, siyasal plüralizmi, demokrasi ve piyasa ekonomisine geçişte destek; sanayi ve tarım, çağdaş yönetim, modernize gelişmiş teknolojileri gibi avantajlar listesinde yer almaktadır. Özetlemek gerekirse ekonomik, politik ve siyasi açıdan Romanya AB'ye katılımıyla büyük avantajlara sahip olmuştur. Herhangi ittifak çoğunlukla ekonomik-mali yönler dayalı olduğunu için Romanya'nın Avrupa Birliğine katılımı bir maliyet olmadan gerçekleşmezdi. Çünkü AB'yle bütünleşme her iki taraf tarafından yapılan ek maliyetler olmadan imkânsızdır. AB standartlarına ulaşmak için kamu maliyetleri, özel maliyetler ve bireysel maliyetler ödenmiştir. Ayrıca sivil toplum açısından bakıldığında 2005-2007 arasında AB üye kalitesi olumlu tesirler yaratmış olsa da, özellikle son yıllarda hayal kırıklığı, memnuniyetsizlik yaşanmaktadır. Romanya nüfusunun beklentileri AB'ye katılımın ardından 2007 yılında çok yüksek bir seviyeye çıkmıştır. Romanya fakirlikten ve ekonomik geri kalmışlıktan kurtulacağını düşünmüştür. Bunlar Romanya'nın eski sorunlarıydı. AB'ye katılıma rağmen günümüzde de bu sorunlar devam etmektedir. 2010 yılında, ulusal bir anket kurumu katılımcıların yüzde 71 seviyede Romanya'nın AB üyeliğinden memnun olduğunu ortaya çıkarmıştır. Günümüzde ise Romen katılımcıların sadece yüzde 35'i bu üyelikten memnundur. Hâlihazırda, nüfusun yarısından fazlası Romanya'nın AB üyeliğinden memnun değildir. Ne yazık ki Romanya ekonomik uyum için bir stratejinin yokluğunda AB'ye katılımından sonra önemli fırsatlar kaçırmıştır.

3.3.1 Romanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Yönelik Desteği

1990 sonrası gelişim ve özellikle Avrupa Birliği sürecinde Romanya ile Türkiye arasındaki ilişkiler de gelişmektedir. Keza 1990'dan sonra Romanya'ya gelip yerleşen aktif

³⁹⁷ Avrupa Birliği Haziran 1993 tarihli Kopenhag zirvesinde aday ülkelerin yerine getirmek zorunda oldukları kriterleri belirlemiştir.

yeni bir diaspora bulunmaktadır. Yaklaşık 21000 Türk vatandaşı Romanya'ya yerleşmiş durumdadır. Romanya'nın 2004'te NATO, 2007'de ise AB üyeliği elde ettiğinde, Türk-Romen ilişkilerin farklı bir raya oturmuştur. Soğuk Savaş döneminde farklı bloklarda yer alan iki ülke, 2000'li yıllarla birlikte tekrar müttefiklik ilişkisi içerisine girmiştir. Diğer taraftan, Romanya AB'nin üyesi olduktan sonra Türkiye'nin Birliğe üyeliğini desteklemeye devam etmiş ve ikili ilişkilerde son yıllarda kayda değer gelişmeler kaydedilmiştir³⁹⁸. Romanya demokratik sürecine girdikten sonra 1991-2015 zaman diliminde tüm hükümetler tarafından Türkiye'nin AB üyeliğini desteklenmiştir. Türkiye'nin AB'ye üye olması hem Romanya'ya hem AB'ye stratejik katkılar sunacaktır. İki ülke arasındaki iktisadi ilişkiler son yıllarda gelişme göstermekle birlikte çeşitli bölgesel işbirliği veya askeri, güvenlik, siyasi, ekonomik, karşılıklı yatırımlar, turizm veya kültürel alanda Romanya ile Türkiye arasındaki ilişkiler güçlendirmiştir. Keza 2008 yılında Romanya ve Türkiye iki ülke arasında resmi diplomatik ilişkilerin tesis edilmesinin 130. Yıldönümünü ve iki ülkenin ortak tarihleri ve “*Mükrim Deniz*” kıyılarını paylaşmaları gibi nedenler aynı zamanda Romanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği desteğin altında yatan nedenlerdir.³⁹⁹ Romen siyasi elitler, AB Türkiye'ye açık ve net bir üyelik şansı vermesi gerektiğini iddia etmektedirler.

2007-2015 zaman diliminde “yüksek mevkilerdeki Romen yetkililer Türkiye'nin AB çabasına verdikleri destekle tüm seviyelerdeki işbirliği yanlısı tavırlarını dile getirmişlerdir”.⁴⁰⁰ Liderlerin arasında gerçekleştiren konuşmalar önem arz etmektedir. Bu minvalde Romanya'nın Başbakanı Victor Ponta, Türkiye tarafından özel sektöründe yapılan yatırımlardan çok memnun kaldığını birkaç kez vurgulamıştır. Buna ilave olarak Türkiye'nin Romanya'nın AB dışındaki birinci ortağı olduğuna dikkat çeken Ponta, her iki ülke hükümetleri ile iki ülke ticaret ve sanayi odalarının arasındaki ilişkilerin çok iyi olduğunun da altını çizmiştir.⁴⁰¹ Bu uyumun bir sonucu olarak Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın geçmişte Başbakan olarak başlattığı projelere şimdi Cumhurbaşkanı olduktan sonra karşılıklı devam ettiklerinin altını çizen Ponta, hükümetler arası diyalogun da aynı şekilde çok iyi devam ettiğini ifade etmiştir. Başbakan Ponta, iki ülke insanların refahı için çalıştıklarını ifade ederek, Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu ekonomik altyapı reformunu kendilerine model olarak aldıklarını belirtmiştir.⁴⁰²

³⁹⁸ 1 Ocak 2007'den sonra Romanya kendisini “Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşmesine tam ve sarsılmaz bir destek verdiği teyit etme konumunda bulmuştur”: Bkz. Romen Dışişleri Bakanı Cristian Diaconescu'nun 3 Temmuz 2009 tarihli Basın Açıklaması, <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=39782&idlnk=2&cat=4> (erişim tarihi 27.08.2016).

³⁹⁹ Sebe, 2009: 163.

⁴⁰⁰ <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=39782&idlnk=2&cat=4> (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴⁰¹ TİAD, 2015.

⁴⁰² DEİK, 2015.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başbakan Victor Ponta ile olan dostluklarını vurgulayarak “dost ve müttefik ülke Romanya’nın göstermiş olduğu gelişim için Romanya’yı tebrik etmiştir. Geçmişten gelen dostluk ve ortaklığın 1990 sonrasında hızla daha da derinleştiğini ve 2011 yılında stratejik ortaklık seviyesine ulaştığını vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye’nin 2002-2015 arasında gerçekleştirmiş olduğu dönüşümün gelişmekte olan ülkelere ilham kaynağı olduğunun altını önemle çizmiştir. 2002 yılından 2015’e kadar 230 milyar dolar olan GSYH’nin 840 milyar dolara ve kişi başı 3500 dolar olan kişi başı gelirin 11.000 dolar seviyesine ulaştığını ifade eden Erdoğan, 2023 yılı hedefi olarak GSYH’nin 2 trilyon dolara ve kişi başı gelirin 25.000 dolara ulaşması için çalıştıklarını” ifade etmiştir.⁴⁰³

Türkiye’nin barışçıl ve yüksek refah seviyesi hedefiyle, Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde kararlı olduğunu ve Maastricht Kriterlerini çoktan aşmış olduğunu vurgulayan Erdoğan, Romanya’nın Türkiye’ye söz konusu süreçte her zaman destek olduğunu dile getirmiştir. Türkiye’nin hâlihazırda 5 milyon soydaşı ile zaten Avrupa Birliği üyesi haline geldiğini ifade eden Erdoğan, Romanya’nın Türklere olan olumlu yaklaşımı için Romanya’ya teşekkür etmiştir.⁴⁰⁴ Siyasi bağlantılar ikili ilişkilerde hem Romanya’nın üyeliği öncesinde, hem de sonrasında ekonomik işbirliğine dayandığını söylemek, yanlış bir ifade olmayacaktır. İki ülke arasındaki ilişkileri daha kuvvetli siyasi bağlar ile perçinleme ihtiyacı ortadadır”⁴⁰⁵ Dolayısıyla bu durum Türkiye-Romanya siyasi ilişkilerin adeta kâğıttan bir kaplan gibi, geleceğe yönelik somut ikili projelerden yoksun olduğu iddiaları karşısında daha da önemli bir hal almaktadır.⁴⁰⁶

Romen sivil toplum açısından yükselen sesler de Türkiye’nin üyeliğine devlet düzeyinde verilen destekle paralel bir seyir izlemektedir.⁴⁰⁷ Yapılan istatistikler Avrupa’da Romenlerin Türkiye’nin AB üyesi olmasına en sıcak bakanlar arasında yer aldığını göstermektedir.⁴⁰⁸ Romanya, Türkiye’nin üyeliği konusunda hiçbir endişe göstermemiştir. Ayrıca Romen Cumhurbaşkanı Traian Băsescu, Türkiye Birliği’nin kriterlerin yerine

⁴⁰³ DEİK, 2015.

⁴⁰⁴ DEİK, 2015.

⁴⁰⁵ http://www.gov.ro/declaratii-de-presa-ale-primului-ministru-calinpopescu-tariceanu-la-sosirea-din-vizita-oficiala-in-turcia_11a54512.html (erişim tarihi 28.08.2016).

⁴⁰⁶ Cioroianu, 2009: 80.

⁴⁰⁷ Magdalena Boianu, “İspita superiorității” *Dilema Veche*, 12-18 Ocak 2007, http://www.euractiv.ro/UserFiles/article/Supliyuzde20integ_01120723.pdf (erişim tarihi 28.08.2016).

⁴⁰⁸ Transatlantic Trends 2009 (Transatlantik Eğilimler 2009), German Marshall Fund, <http://www.gardianul.ro/German-Marshall-Fund-RomyuzdeC3yuzdeA2nilor-nu-le-pasa-de-Obama,-darvor-ca-Turcia-sa-intre-in-UE-s144028.html> (erişim tarihi 28.08.2016).

getirilmesi halinde, AB'nin Türkiye'ye verdiği sözü yerine getirmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁰⁹

“2006 Kıbrıs sorunu Türkiye için bir dezavantaj olmuştur. Dolayısıyla AB ile müzakereler durdurulmuştur. Bu konuda Romanya Türkiye'ye destek göstermesi önem arz etmektedir: “Kıbrıs'ın yeniden tek ülke haline gelmesine yönelik çabaların sürdürülmesine kaniyiz. AB'nin de Türkiye'ye verdiği sözleri, yani Türkiye ile müzakerelerin gerçekleştirilmesi ve Türkiye'nin Kıbrıs gibi AB üyesi devletlerle ilişkileri gibi tüm koşulları yerine getirdiğinde AB üyesi olacağı vaadini yerine getirmesi gerektiğine inanıyoruz”.⁴¹⁰

AB müzakerelerini yavaşlatan diğer faktör, Kürt sorunudur. Bu bağlamda, Romanya Türkiye'ye tereddütsüz desteğini göstermiştir. Bu minvalde Romanya AB'nin 2007 sonunda PKK saldırılarına cevaben Türkiye'nin Kuzey Irak'a girişi konusunda saygıyla karşılamıştır: “Romanya Türkiye'nin meşru güvenlik çıkarlarına anlayışla bakmakta ve her ülkenin kendini terör tehdidine karşı savunma hakkına inanmaktadır. Romanya'nın bu konudaki tutumu AB'nin tutumu ile bir olup terörizmle başarılı mücadelenin ancak devletlerin işbirliği ile olabileceğini ifade etmektedir.”⁴¹¹

Romanya, Türkiye'nin desteklenmesi konusunda, ülkede bulunan Müslüman göçmen sayesinde kültürel kimliğini de göze almıştır. 2008 yılında Romanya'nın eski Dışişleri Bakanı Adrian Severin, Avrupa Parlamentosu'ndaki Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı Grubu'ndan (S&D) Avrupa Parlamentosu üyesi olup, AB'nin Türkiye'nin ihtiyacı olduğunu altına çizmiştir. Türkiye, AB üyeliğinin AB açısından ne kadar önemli olduğunu dile getirmiştir.”⁴¹² Öte yandan Türkiye'nin AB'ye katılımı AB'deki karar alma süreçleri yavaşlatabilir. Çünkü Türkiye AB üyesi olduktan sonra AB'nin en kalabalık nüfuslu ülkesi olacağı öngörülmektedir.

Güvenlik açısından Türkiye'nin AB'ye katılımı Karadeniz bölgesindeki istikrarı güçlendirecektir. “Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin iktisadi ve siyasi kalkınması ile bölgedeki enerji güvenliği ancak bu yolla temin edilebileceği için Türkiye'nin AB'ye katılımı Romanya'nın çıkarıdır”.⁴¹³ Böylece enerji güvenliği ön plana çıkmaktadır.⁴¹⁴

Romanya, terörizmden etkilenen ülkeler arasında gerilerde olmasına karşın, Türkiye AB'nin terörizmle mücadelesinde küresel bir aktör olarak daha aktif rol alması, AB'ye bu mücadele olumlu destek sunacaktır. Adrian Severin Türkiye'ye veya Moldova'ya bir şans

⁴⁰⁹ http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=8298&_PRID=search (erişim tarihi 28.08.2016).

⁴¹⁰ http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=8483&_PRID=search (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴¹¹ http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinute-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-palatul_11a66958.html (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴¹² <http://www.trt.net.tr/international/newsDetail.aspx?HaberKodu=b5a04fd8-a8bd-4f63-b80e-5f710c5e5537> (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴¹³ <http://www.euroclub.org/documente/PDyüzde20ChestionarClubRo-UE.pdf> (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴¹⁴ <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=39110> (erişim tarihi 27.08.2016).

verilmesi gerektiğini ve böylece Avrupa'nın vatandaşlara da güvenlik sağlayacağını dile getirmiştir.⁴¹⁵ Öte yandan Türkiye başka bir alternatif değerlendirilmesi stratejik açısından AB için bir kayıp olabilir. Bu bağlamda Türkiye, AB güvenliğinin sağlanmasına kilit rol oynamaktadır.

Romen yetkilileri, Romanya AB'ye katıldıktan sonra kendi müzakere sürecinde edindiği uzmanlığı, teknik desteği veya gerekli iktisadi ve siyasi reformları yerine getirebilmek için Türkiye ile paylaşacaklarını resmi açıklamalar ile dile getirmişlerdir. Romanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine konusunda destek vermesi gerektiği resmi ziyaretlerde vurgulanmıştır. Çeşitli bölgesel işbirliği veya önemli projelerde birlikte yer alması iki devlet açısından önem arz etmektedir. Tıpkı Türkiye'nin Romanya'nın NATO üyeliğini desteklediği gibi Romanya'da Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemektedir.

3.4 Karadeniz'de Önemli Jeopolitik Aktörler

Karadeniz Bölgesi, 432.000 kilometre karelik alanı ve 4.340 kilometre uzunluğundaki sahil şeridi ile yarı kapalı bir denizdir. Bir iç deniz aracılığıyla açık denizlere açılan iki dar çıkışı ile eşsiz bir pozisyona sahip olan önemli ve stratejik bir denizdir.⁴¹⁶ Karadeniz, İstanbul ve Çanakkale Boğazları vasıtasıyla Akdeniz'e, Atlantik Okyanusu'na ve Afrika kıtasına açılmaktadır. Diğer taraftan ise Tuna, Volga, Dinyeper ve Don nehirleri yoluyla Baltık Denizi'ne ve Hazar Denizi'ne ulaşarak etki alanını Avrupa ve Orta Asya'nın iç kısımlarına doğru genişletmekte, Kerç Boğazı ile Azak Denizi'ne bağlanmaktadır. Karadeniz bölgesi, anakara Avrupa, Rusya, Kafkaslar, Orta Doğu ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan kilit kavşağı oluşturmaktadır. Karadeniz'e ve Karadeniz'e erişim, tüm kıyıdaş devletler ve komşular için hayati önem taşımaktadır. Ayrıca önemli bir askeri varlığı birkaç bitişik bölgeye güç yaymak için katkıda bulunabilir.

Tarih boyunca Karadeniz Bölgesinin işbirliği ve ticari bir bölge olmasının yanı sıra, aynı zamanda askeri ve siyasi çatışma alanı altında bir bölge olduğunu söylemek mümkündür. Hâlihazırda Karadeniz AB ve NATO ile Kafkasya arasında bir sınır alanıdır. Jeopolitik alan olarak Karadeniz dondurulmuş çatışmaların varlığı ile bilinmektedir. Dondurulmuş çatışmalar serisi her an aktif hale gelebilir. Bunlara Gürcistan'da Abhazya ve Güney Osetya, Moldova'da Transdinyester veya Ukrayna'da Donbas'tayı örnek olarak verilir. Gerçek şu ki Karadeniz'de değişen güç dengeleri bölgeyi atlanamayan ya da görmezden gelinemeyen bir bölge haline

⁴¹⁵ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pub Ref=-//EP//TEXT+CRE+20080709+ITEM-012+DOC+XML+V0//RO&langue=RO&query=INTERV&detail=3-320> (erişim tarihi 27.08.2016).

⁴¹⁶ Rende, 2010: 14.

getirmektedir. Ayrıca bu durum Karadeniz'in Avrupa Atlantik arasında bir sınır olması önem arz etmektedir.⁴¹⁷

“Karadeniz Bölgesi” ifadesi de her zaman açık bir şekilde tanımlanmış değildir ve her zaman aynı ülkeleri içermez. Bazı tanımlara göre Karadeniz kıyılarında altı devlet yer alır (kıyıdaş devletler): Türkiye, Rusya, Ukrayna, Romanya, Gürcistan ve Bulgaristan; diğerleri ise sadece Rusya'nın “paydaş komşuları” ile AB'nin “Doğu İşbirliği” politikasında yer alan devletlerdir. Diğer bir grupta ise, AB'nin “Karadeniz Sinerjisi” açılımının tüm katılımcılarını ya da AGİT'in üyelerini içeren “Geniş Karadeniz Bölgesi” ya da “Geniş Karadeniz Sahası”dır.”⁴¹⁸

Kültürel, sosyal, fakat aynı zamanda siyasi-askeri nitelikteki bir "eski" Sovyet havası, deniz üstünlüğü için Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki rekabet ve kıyıdaş ülkelerinin yanı sıra Avrupa Birliği tarafından girişimleri ekonomik işbirliğini geliştirmek ve demokrasiyi güçlendirme gibi faktörler Karadeniz bölgesinin karakterize etmektedir. Aynı zamanda, Rusya'nın bölgesel seviyedeki "agresifliği", Karadeniz'de büyük ölçekli deniz tatbikatları gerçekleştirerek somut olarak doğu kanadına NATO'nun artan bir ilgisinin tezahür etmesine yol açmıştır. Ama yakın gelecekte Romanya da dâhil olmak üzere birçok Doğu Avrupa ülkesine hızlı reaksiyon kuvvetlerinin yerleştirilmiştir.⁴¹⁹ Ayrıca, Karadeniz'deki önemli hidrokarbon rezervlerinin keşfi, hem Romanya hem de Avrupa Birliği'nin enerji güvenliğini sağlamada merkezi bir rol oynayabilir. Doğu Ortaklığı ve Karadeniz Sinerjisi tarafından desteklenen Avrupa düzeyinde kalkınma politikalarında yeniden değerlendirme yapılması gerekli olacaktır. Romanya için Karadeniz'in jeostratejik önemi itiraz edilemez. Karadeniz Havzası, Romanya için önemli ekonomik ve kalkınma olanakları sunarken aynı zamanda çok sayıda güvenlik zorluğunu da beraberinde getirmektedir.⁴²⁰

Daha önce "kapalı deniz" olarak kabul ediliyor olmasına rağmen, bazı yazarlara göre⁴²¹, mevcut küresel bağlamda Karadeniz'in jeostratejik önemini arttıran bir dizi faktör vardır:

- Karadeniz Havzası çevresinde mevcut veya potansiyel çatışmalar (Balkanlar, Transnistrian, Kırım, Kuzey Kafkaslar, Doğu Ukrayna) arasında bir sınır çizgisinin ortaya çıkması;

⁴¹⁷ Cinca, 2009: 16-36.

⁴¹⁸ Kurt, 2015: 415.

⁴¹⁹ Matache-Zaharia, 2015: 243.

⁴²⁰ <http://www.presidency.ro/ro/media/discursuri/participare-la-deschiderea-programului-securitate-la-marea-neagra-provocari-comune-viitor-sustenabil> (erişim tarihi 14.03.2007)

⁴²¹ Hanganu ve Uce, 2012: 56.

- Karadeniz'de yoğun deniz faaliyetleri, farklı bölgesel güçler arasındaki deniz rekabetinin ortaya çıkma potansiyeli yükseltmesi;
- Pontik havzası ekonomik entegrasyonun merkezi haline gelmiştir. KEİ üye ülkeleri tarafından temsil edilen ekonomik potansiyel, Avusturya, Almanya veya İsrail gibi kıyıdaş olmayan ülkelerin dikkatini çekmesi;
- Son olarak, Karadeniz'in enerji potansiyeli Avrupa Birliği için iki açıdan önemli bir jeostratejik rol oynamaktadır. Hem hidrokarbon rezervleri hem de Avrupa pazarında verimli bir şekilde kullanılabilmesi için Hazar Denizi'nden bölgedeki petrol ve gaz rezervleri Karadeniz Havzası'ndan geçmelidir.

Yukarıda listelenen faktörleri dikkate alarak, Karadeniz bölgesinde stratejik kararları etkileme kapasitesine sahip bazı bölgesel aktörler tespit edilebilir. Genel çerçevede bakıldığında Avrupa Birliği, NATO, Rusya Federasyonu ve Türkiye bölgede jeopolitik açıdan büyük bir etki yaratabilmektedir. Her biri, Karadeniz'in bölgesel jeopolitiğinde yer alan diğer aktörlerle olan ve ilişkilerini farklı şekilde ele alan stratejik öneme sahiptir.⁴²²

1991 yılına kadar, Türkiye hariç Karadeniz'e kıyıdaş olan devletler, tamamen Moskova'nın etki alanı içinde yer almıştır. Karadeniz bölgesi diğer bölgesel aktörler bu tarihten sonra daha aktif bir rol üstlenmiş ve bölgedeki güç ilişkilerinde bir değişim yaşanmaya başlamıştır.

3.4.1 Avrupa Birliği

Avrupa Birliği için, Karadeniz Bölgesi kalkınma fırsatlarının bir alanını temsil eder. Aynı zamanda bu bölge enerji güvenliğini sağlamak için bir araçtır. Avrupa Komşuluk Politikası, Doğu Ortaklığı ve Avrupa Birliği'nin Karadeniz Sinerjisi de dâhil olmak üzere bir dizi politika ve faaliyet aracıyla AB, bölgede aktif olarak diplomatik yollarla ve mali yardım programlarıyla, Avrupa demokrasi modelini "*ihraç*" etmeye çalışmıştır.⁴²³ Bu minvalde, öncelikle Birlik, genişleme politikasının sınırlarına dayanması üzerine, 2004 yılında kısa vadede üyeliğe alamayacağı ülkelere yönelik Avrupa Komşuluk Politikasını (AKP- European Neighbourhood policy) geliştirmiştir.

AB ve Komşuluk Ortak ülkeleri, işbirliğini ilerletmek için hem ikili hem de bölgesel olarak çalışırlar. AKP sistemi AB'nin 16 yakın komşusu kapsamaktadır: Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Mısır, Gürcistan, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya,

⁴²² Badescu, 2011: 413-417.

⁴²³ Coşcodaru, 2002: 13.

Moldova, Fas, Filistin, Suriye, Tunus ve Ukrayna.⁴²⁴ Avrupa Komşuluk Politikası Kasım 2015'te Avrupa Dış Eylem Servisi ve Avrupa Komisyonu hizmetleri tarafından gözden geçirilmiştir. Siyasi açıdan, 4 ana etki yeni Politikası merkezinde yer almaktadır: (1) İyi yönetim, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları; (2) istikrar için ekonomik kalkınma; (3) güvenlik ve (4) göç ve hareketlilik.⁴²⁵

Avrupa Komşuluk Politikasının doğu ayağını geliştirmeyi hedefleyen “Avrupa Birliği, ilk olarak 2009 yılında altı eski Sovyet ülkesini kapsayan Doğu Ortaklığı programını başlatmıştır. Ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda karşılıklı etkileşim ve refahın artırılmasını hedefleyen Ortaklık, anlaşma kapsamında Belarus, Ukrayna, Moldova, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan yer almaktadır.”⁴²⁶ Üyeler arasında siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda standartların AB’ye yaklaştırılarak karşılıklı etkileşim, ticaret ve refahın artırılması arzulanmaktadır. Türkiye, aday ülkesi olması ve 2003 yılında Rusya ile AB arasında Stratejik Ortaklık - “Dört Ortak Alan”⁴²⁷ imzalanması, Türkiye ve Rusya her iki ülkenin de AB ile olan ilişkilerinde farklı bir statü kazanması yol açmıştır, dolayısıyla Doğu Ortaklığına yer almamaktadır.⁴²⁸

AB, Karadeniz Bölgesi’nde ilk olarak “demokrasiyi desteklemeye yönelik olarak serbest ve adil seçimler yapılmasına, ikinci olarak da sivil toplumun inşa edilmesine çalışmaktadır.”⁴²⁹ Avrupa demokrasi modeli, Karadeniz Bölgesi’nde aktarmak dondurmuş çatışmaların nedeniyle yavaş bir şekilde ilerlemektedir. Transdinyester Çatışması, Rusya ile Gürcistan arasında Abhazya ve Güney Osetya Çatışması ve Azerbaycan ve Ermenistan arasında Dağlık Karabağ Çatışması bölgedeki ekonomik ve siyasi işbirliğini olumsuz tesir etmiştir ve Avrupa Birliği bölgedeki istikrarı sağlamak için 2015’e kadar somut adımlar atmadığını söylemek, yanlış bir ifade olmayacaktır.

Avrupa Birliği’nin Karadeniz Sinerjisi, “demokratik ve ekonomik reformları özendirmek, istikrarı desteklemek, kalkınmayı teşvik etmek; sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini desteklemek ve bölgedeki çatışmaların çözümünü mümkün kılacak bir ortam yaratmak gayret etmektedir.”⁴³⁰ Sinerji, “ulaşım, enerji ve iletişim altyapısının geliştirilmesini

⁴²⁴ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/330/european-neighbourhood-policy-enp_en (erişim tarihi 22.03.2016).

⁴²⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/330/european-neighbourhood-policy-enp_en (erişim tarihi 22.03.2016).

⁴²⁶ <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/> (erişim tarihi 22.03.2016).

⁴²⁷ Dört Ortak Alanı, “Ortak Ekonomik Alan”, “Ortak Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı”, “Ortak Dış Güvenlik Alanı” ve “Ortak Araştırma ve Eğitim ve Kültür Alanı” kapsamaktadır.

⁴²⁸ http://eeas.europa.eu/archives/docs/russia/docs/2011_eu-russia_leaflet_en.pdf (erişim tarihi 22.03.2016).

⁴²⁹ Kurt, 2015: 406.

⁴³⁰ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/346/black-sea-synergy_en (erişim tarihi 24.02.2017).

ve birbirine bağlanmasını amaçlamaktadır. “Sinerji, enerji üreticileri, tüketiciler ve transit ülkeler arasındaki enerji kaynaklarına ve piyasalara adil girişi garanti etmek ve enerji güvenliğini ve çevresel sürdürülebilirliği artırmayı amaçlayan diyalogu da desteklemektedir.”⁴³¹ AB tarafından, Karadeniz Bölgesi bir enerji koridoru olarak görüldüğünü beyan edilmiştir. AB'nin enerji güvenliğini sağlaması, enerji arzını çeşitlendirmesi ve Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltması Karadeniz bölgesinde AB'nin ideal hedefleridir.

AB'nin hangi ölçüde başarılı olabileceği, ancak uzun vadede analiz edilebilir.⁴³² Kısa ve orta vadede, özellikle de bölgedeki kalıcı çatışmalar nedeniyle Karadeniz'deki işbirliğinde zor anlar yaşandığından, Avrupa'nın çabalarının başarılı olmadığı görülmektedir. Fakat Ortak Güvenlik ve Güvenlik Politikası (CSDP) araçları vasıtasıyla sivil yardım veya kontrol misyonları göndermek, AB'nin bölgede barış ve güvenliği sürdürmeye olan katkısı Pontik bölgesinin Avrupa Birliği için stratejik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3.4.2 NATO

Karadeniz bölgesi aynı zamanda NATO için bir sınır bölgesidir. Kuzey Atlantik Örgütü ve Avrupa Birliği gibi örgütler uzun vadede Karadeniz'i iç deniz haline getirmeye çalışmaktadır. NATO'nun bölgedeki genişleme süreci, kolektif güvenliği sağlama yönündeki askeri boyutun da ötesinde görülmelidir. Bu nedenle, İttifak'ın Karadeniz havzasıyla nasıl bir ilişkiye sahip olduğunu anlamak için "*NATO'yu bir siyasi proje*" olarak kabul etmek gerekir.⁴³³ Karadeniz bölgesi, NATO için olası güvenlik tehditlerinin ortaya çıktığı noktanın ötesinde, en azından yakın zamana kadar, İttifak'ın gelecekteki genişlemesi için önemli bir alan olmuştur. Aynı ölçüde ABD'nin çıkarları için de hayati önem taşımaktadır. Bu durum Birleşik Devletlerin Orta Doğu'ya ve çevresine daha fazla katılımını kolaylaştıracak bir köprübaşı örneğini temsil etmektedir.⁴³⁴ Son olarak, Karadeniz bölgesi, Batı'nın Orta Asya ve Hazar bölgesi enerji kaynaklarına geçidi temsil etmektedir.

İttifak, yakın zamana kadar Karadeniz'e ikincil bir ilgi göstermiştir. Dolayısıyla, Karadeniz'e yapılan ilk referanslar, en azından bildirge niteliğindeki 2004 İstanbul Zirvesi'nde Karadeniz bölgesinin Avrupa-Atlantik güvenliği için önemi yer almıştır.⁴³⁵ Bir sonraki Zirvelerde (Riga (2006), Bükreş (2008), Strassbourg-Kehl (2009), Lizbon (2010) ve Chicago (2012)) alınan kararlar, Karadeniz bölgesinin Avrupa-Atlantik güvenliği için stratejik önemini

⁴³¹ http://eeas.europa.eu/archives/docs/blacksea/doc/joint_statement_blacksea_en.pdf (erişim tarihi 24.02.2017).

⁴³² Naumescu, 2017: 17.

⁴³³ Dungaciu, 2016: 6.

⁴³⁴ <http://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴³⁵ <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm> (erişim tarihi 26.02.2017).

yinelemiştir. Ancak İttifak bölgedeki işbirliğini güçlendirmek amacıyla bölgedeki stratejik rolünün biçimsel çerçevesini tanımlamak için somut bir tedbir almamıştır. NATO'nun Karadeniz'deki güvenlik vizyonu Kırım olaylarına kadar bölgede İttifak'ın askeri varlığını güçlendirmek anlamına gelmemiştir. Aksine NATO'nun Karadeniz bölgesindeki eylemleri, çoğu durumda, bölgesel güvenliğin sağlanmasına yönelik ortak çabayla Rusya Federasyonu'nu seçmeye çalışmıştır. Bunun somut bir örneği, Rusya'yı Akdeniz'de “Active Endeavor Operasyonuna” davet etmesi sonrasında da Karadeniz'deki operasyonu genişletme girişimidir.⁴³⁶

Gürcistan krizi, Kırım ilhakı ve daha sonra doğu Ukrayna'daki çatışma, NATO'nun Karadeniz'deki deniz ve kara askeri varlığını güçlendirmiştir. “Hazırlık Eylem Planı'nın” kabul edilmesi dâhil olmak üzere, İttifak'ın Doğu'daki NATO üyelerine bölgede toplu güvenliğin sağlanması konusundaki katılımını güvence altına almaya yönelik tedbirleri içeren (ortak askeri tatbikatların sayısının arttırılması, İttifak'ın doğu sınırındaki hava polis misyonlarının sayısının arttırılması, Baltık Denizi ve Karadeniz'deki NATO gemilerinin sayısının artırılması ve NATO'nun doğu sınırında askeri varlığının devam ettirilmesi) Eylül 2014'te Galler Zirve Kararları⁴³⁷ NATO'nun doğu mahallesiyile olan ilişkisinde bir değişiklik göstergesidir. Ayrıca, Mart 2015'te Karadeniz deniz tatbikatı Daimi Grup NATO Denizcilik Grubu 2 (SNMG 2)⁴³⁸ NATO'nun doğu sınırında bölgesel jeopolitik alanda oynamak istediği merkezi rolün net bir işaretidir.

Son olarak Romanya da dâhil olmak üzere doğu kanadında bulunan altı üye devlette NATO Komuta Kontrol Merkezleri kurulması ve Romanya'nın girişimiyle Bükreş merkezi olan Güneydoğu Bölgesinin Çok İşlevli Bölgesinin kurulması gibi caydırıcı önlemler, hem askeri hem de siyasi ve ideolojik seviyeleri NATO'nun doğu sınırının güvenliğini sağlama kararlılığı göstermektedir.

3.4.3 Rusya Federasyonu

Rusya Federasyonu, Karadeniz bölgesinin tarihsel olarak, Moskova'nın ulusal güvenliği sağlamak için gerekli gördüğü bir “*tampon bölge*” sunarak etki alanının bir parçası olduğunu düşünmektedir. Karadeniz, Rusya Federasyonu için stratejik önemi sadece Kafkasya'nın enerji kaynaklarını kontrol etme imkânı değil aynı zamanda Karadeniz'e erişim ayrıca Avrupa'ya bir “*geçit*” olmuştur. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Rusya'nın

⁴³⁶ http://www.mapn.ro/evenimente/uploads/pdf/20090401_164707_48ee04db611e20e2417d4f667f6fce19.pdf (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴³⁷ http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm (erişim tarihi 27.02.2017).

⁴³⁸ https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=396 (erişim tarihi 27.02.2017).

çabaları, yakın çevresindeki Rus hegemonyası süreçlerinin başarısını garanti altına alan, bölgesel aktör olma konumunu güçlendirmeye dönük dönmüştür.⁴³⁹ Bu stratejik hedef, Kafkaslar ve Kırım üzerinde siyasi ve askeri kontrole sahip olmak için somut adımlar atılmış ve bazı durumlarda bölücü bölgelerdeki çatışma durumlarının beslenmesi Rusya tarafından istenmiştir.

Son 20 yılda, Karadeniz diğer nehir ülkeleri ile karşılaştırıldığında stratejik avantajını korumak için, Rus Karadeniz filosu modernizasyonu neredeyse tamamlama sürecine girmiştir. Gürcistan'daki 2008 olaylarından ve 2014'teki Ukrayna'daki olan olaylarda görüldüğü gibi, Rusya'nın Karadeniz üzerindeki jeopolitik oyunda Kafkasya ve Kırım kıyılarını işgal etmesi özel bir rol oynamaktadır. Böylece 2008 Gürcistan savaşı iki ayrılıkçı Cumhuriyet olan Abhazya ve Güney Osetya'nın kurulmasıyla, bu durum Kafkasya sahillerinde Rus askeri varlığının güçlendirilmesi kolaylaştırmıştır. Aslında Karadeniz'deki Rus donanmasının varlığının iki sütunundan birisi Abhazya Karadeniz Filosunun doğu grubudur.

Öte yandan Kırım, Rusya'nın Karadeniz bölgesindeki savunma sistemini güçlendirmek için ihtiyaç duyduğu stratejik bir noktadır. Rusya'nın bölgesel jeopolitik ve güvenlik vizyonu, Ukrayna'nın Gümrük Birliği'ne katılımını ve uzun vadede NATO'nun ve AB'nin doğudaki genişlemesine karşı koyacak politik-askeri birliğe dâhil edilmesini amaçlıyordu. Kırım'ı Ukrayna'dan ayırarak Rusya, Karadeniz için sadece deniz kuvvetleri için değil kara ve hava kuvvetleri için de askeri bir üs sağlayabilir ve NATO ile AB'nin sınırları içerisinde önemli bir askeri kabiliyetin varlığına devam etme imkânı bulabilir.⁴⁴⁰

Yukarıdaki anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, Karadeniz bölgesi, Rusya'nın stratejik ilgi alanına giren en önemli bölgelerden birisidir. Çünkü Karadeniz bölgesindeki liderliği üstlenme konusunda RF, tarih, coğrafya, ekonomi ve siyasetle ilgili nedenlerden dolayı Avrupa Birliği ve ABD'ye nazaran daha öndedir.⁴⁴¹ " Karadeniz bölgesini bölgesel işbirliği için büyük bir potansiyele sahip bir alan olarak gören NATO ve Avrupa Birliği'nin aksine, Rusya bu bölgeyi jeostratejik rekabet alanı olarak görmekte ve Karadeniz'de sırasıyla sınır Batı'da Ortadoğu ve Orta Asya'daki stratejik hedeflerine odaklanmak için pekiştirilmiş bir kontrol sağlamaya çalışmaktadır. Romanya ve Bulgaristan'da füze kalkınının unsurlarının yerleştirilmesi ve aynı zamanda NATO'nun Akdeniz'deki askeri varlığının güçlendirilmesi, Kremlin tarafından bölgesel güçlerin dengesinde istenmeyen bir değişiklik olarak yorumlanmıştır.

⁴³⁹ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/actualele-dileme-ale-strategiei-navale-ruse-in-regiunea-marii-negre> (erişim tarihi 27.02.2017).

⁴⁴⁰ Matache-Zaharia, 2015: 248.

⁴⁴¹ Bădescu, vd., 2010: 314.

Rusya'nın askeri müdahalede bulunmasından dolayı NATO'nun Doğu İttifakındaki askeri varlığı artırma kararı, açık bir savunma karakterine sahip olmasına ve NATO'nun doğu ortakları için bir güvence önlemi olarak görürken, Rusya bunu bölgesel çıkarlarına karşı düşmanca bir eylem olarak görmüştür. Bu durum, Rus üst düzey yetkililerinin Romanya, Polonya ve Baltık ülkelerine karşı bir takım tehditlere başvurmasına neden olmuştur.⁴⁴² Görüleceği üzere Rusya, Karadeniz'de NATO vasıtasıyla ABD'nin varlığını kabul etmemektedir. RF, uzun vadeli bölgesel güvenliği ve istikrarı sağlamak için Kuzey Atlantik İttifakıyla stratejik işbirliğine girmeye sıcak bakmamaktadır.

Rusya için Karadeniz bölgesinin jeostratejik faktörleri 1853'ten beri değişmemiştir. Rusya'nın başlıca jeopolitik rakipleri olarak, NATO ve ABD bireysel Avrupalı devletlerin yerini almıştır. Kırım askeri kaynağıdır, Türkiye pivot ülkesidir ve Türk Boğazları stratejik önem taşımaktadır. Rusya'nın nihai hedefi ise, Doğu Akdeniz'de ABD ve NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve Ege ile Orta Akdeniz'de var olması için bir denge unsuru olarak askeri varlığa erişimidir.⁴⁴³

3.4.4 Türkiye

Bir NATO üyesi devlet statüsüne ve Avrupa Birliği'ne katılma arzusuna rağmen, Türkiye Karadeniz'in iktidar ilişkileri açısından Rusya ile benzer bir vizyona sahiptir. Rusya gibi, Türkiye de, bölgedeki nüfuzunun bölgesel bir lider rolünün varsayımını tamamen meşrulaştıran "*tarihsel bir hak*" olduğuna inanmaktadır. Aynı zamanda, Türkiye ve Rusya arasında stratejik düşünce açısından bir yakınlaşma söz konusudur. Statükoyu bölgede muhafaza etme seçeneği ve Karadeniz Havzası'yla ilgili Batılı girişimlere yönelik suskun kalmanın bir seçeneğidir. Başka bir deyişle, " Bölgedeki güvenlik ve kalkınma altyapısına Batının nüfuz etmesine (her biri kendi yöntemini kullanarak) engel olma isteğidir."⁴⁴⁴

Rusya ile Türkiye arasındaki ilişki, bir taraftan Karadeniz bölgesindeki etki tezahürü açısından tarihsel rekabet, öte yandan kuvvetler dengesinin korunması için işbirliği aşamalarına dayanan ikili bir ilişkidir. Bazı yazarlara göre,⁴⁴⁵ Türkiye'nin Soğuk Savaşın bitiminden hemen sonra Karadeniz'deki jeopolitik oyunu iki önemli projeye dayanıyordu. Bunlar, Sovyet sonrası Türk cumhuriyetlerinin Pan-Türk vizyonları ("Türkler Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar yaşıyor") içine entegrasyonu ve Karadeniz'deki büyük bölgesel güç

⁴⁴² Rus MFA sözcülerinden Alexandr Lukasevich'in Nisan 2015'teki somut bir örneğidir: NATO'nun askeri planlarının "yetersiz" ve "çelişkili" olduğunu ve Bükreş'i ABD'nin politika desteğini lehine bölgesel istikrarı feda ettikleri için eleştirdiğini belirtmiştir.

⁴⁴³ <https://www.csis.org/analysis/geostrategic-importance-black-sea-region-brief-history> (erişim tarihi 23.02.2017).

⁴⁴⁴ Minchev, 2006: 12.

⁴⁴⁵ Minchev, 2006: 12.

konumunun korunması şeklindedir Kafkasya ve Orta Asya'daki eski Sovyet sonrası devletlerin kültürel, siyasi ve ekonomik özellikleri yanı sıra, birçoğu tarafından Moskova'ya tezahür eden benzerlikleri nedeniyle Türk projesi olan Pan-Türk vizyonu, dış politikası başarısızlığı olarak görülebilir. İkinci proje ile Türkiye göreceli başarı elde etmiştir. Çünkü Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) tarafından sağlanan kurumsal çerçeveden yararlanmaktadır.

KEİ tarafından sunulan çok taraflı format, bölgesel işbirliğine açık sınırlamalar getirirse de, Türkiye'nin Karadeniz'de konum sahibi olmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda Ankara ve Moskova arasındaki güçlü, ekonomik ve siyasi işbirliğin temellerini atma fırsatı elde etmiştir.⁴⁴⁶ Böylece, 2014'te Ukrayna'da meydana gelen krizin başlangıcı ile Ankara makamları, Türkiye ile Rusya arasındaki ekonomik ve siyasi işbirliğinin yoğunlaşmasını destekleyen sesleri duyurmaya başlamıştır. Bunun bir örneği Türkiye'nin Rusya'nın Kırımı eklemesine tepkisidir. Rusya'nın Ukrayna'daki eylemlerini eleştirdiği halde, Rusya, Batı tarafından Rusya'ya uygulanan yaptırımları uygulamayı reddetmiştir⁴⁴⁷. Ayrıca, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Aralık 2014'te Ankara'ya yaptığı ziyaret⁴⁴⁸, Karadeniz bölgesi stratejisinin geliştirilmesi için ortak menfaatlerin varlığının bir kanıtı olmuştur.

Bu durum Nisan 2015'te değişmeye başladığında, Rusya'nın yaşadığı ekonomik sorunların yanı sıra Ukrayna'daki durumdan dolayı Türk yetkililer, Kremlin'i Kırım'da etnik Tatar'ı ezmekle suçlayarak Rusya'yı şiddetle eleştirdiler.⁴⁴⁹ Türkiye için, Rusya'nın doğu Ukrayna'daki askeri eylemleri bölgenin istikrarı için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Türkiye'nin tutum değişikliği hem Rusya'nın Karadeniz'deki deniz askeri varlığını güçlendirme planlarına tepki olarak, hem de Moskova'nın yerel enerji ekonomik krizi⁴⁵⁰ bağlamındaki gecikmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

3.5 Karadeniz'de Bölgesel Jeopolitik Aktör Olarak Romanya'nın Rolü

1878 yılından itibaren Karadeniz Romanya'nın önemli bir kıyı parçası olarak sayılmaktadır. Karadeniz bölgesinin sağladığı avantajlar, şüphesiz ki Romanya'nın tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Fakat coğrafi konumu ile birlikte güvenlik açığının ortaya çıkması mümkündür. En kısa kıyıya sahip olmasına rağmen Romanya özel bir jeopolitik varlık

⁴⁴⁶ <http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-kei.tr.mfa> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴⁴⁷ <https://sputniknews.com/politics/201502111018132862/> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴⁴⁸ <http://www.turksam.org.tr/makale-detay/1207-putin-in-ankara-ziyareti-yuzdeEFyuzdeBFyuzdeBDonce-enerji> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴⁴⁹ <https://tr.sputniknews.com/columnists/201609211024926253-turkiye-kirim-tatar-rusya-hak-koruma/> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴⁵⁰ <http://www.haberler.com/akkuyu-nukleer-santrali-projesine-ne-oldu-8244493-haberi/> (erişim tarihi 26.02.2017).

barındırmaktadır. Bunun sebebi Tuna ağzı üzerindeki kontrolü ve Euro Atlantik ile Avrasya alanlarının arasındaki temastaki konumudur.⁴⁵¹ Karadeniz çıkışı ve Tuna Nehri tarafından temsil edilen önemli bir suyunun varlığı, Romanya'ya bölgede önemli bir jeostratejik rol sağlamaktadır.

Aynı zamanda, Karayolu havzasındaki en büyük Köstence limanının, yük trafiğinin yoğunluğuna göre Avrupa'nın dördüncü ticari limanıdır. Bu bakımdan bu limanın ekonomik önemi oldukça büyüktür. Köstence limanı, Avrupa ulaştırma koridoru VII (Tuna Nehri) ve Avrupa ulaşım koridoru IV (demiryolu) olmak üzere iki Avrupa ulaşım koridoruna bağlıdır.⁴⁵² Bununla birlikte, Romanya hidrokarbonlar bir Münhasır Ekonomik Bölge zenginliğinden yarar sağlayabilir. Bu ülkenin ekonomik kalkınmasına ve Avrupa'nın enerji güvenliğine katkıda bulunabilir. Son olarak da belirtmek gerekir ki, Romanya Karadeniz havzasındaki deniz çıkarları, deniz güvenliği ve serbest dolaşım hakkını güçlendirme amaçlı projeleri desteklemektedir. Bölgesel bir jeopolitik aktör olarak Romanya, AB ve NATO politikalarını ve Karadeniz bölgesindeki girişimleri destekleyerek Pontiff ülkeleri arasındaki işbirliğini desteklemektedir. Romanya, demokrasinin sağlamlaştırılması, iyi yönetim, insan haklarının geliştirilmesi, bütünleşmiş sınır yönetimi için Geniş Karadeniz bölgesindeki devletlerarasında gerçekçi işbirliği projeleri önermeyi ve uygulamayı amaçlamaktadır.

Her iki Batı'lı oluşuma üye olan ve bunun yanı sıra bölgedeki devletlerle ikili ilişkilerin içinde olan Romanya, sürekli Karadeniz Havzası'nın jeostratejik önemini desteklemiştir. Romanya, Geniş Karadeniz bölgesindeki ülkeleri -özellikle de Moldova Cumhuriyeti'ndeki Avrupa-Atlantik ülkelerinin bütünleşme sürecini- destekleyerek, barış ve işbirliği politikası izlemektedir. Romanya, AB ve NATO'daki angajmanların ötesinde, çeşitli bölgesel siyasi-askeri girişimlere aktif bir şekilde başlamış ve katılmıştır. Bunlardan biri Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'dür (KEİ). Örgütün uluslararası sahnede görünürlüğünü ve verimliliğini arttırmak için "KEİ'nin 15. yıldönümünde" Bükreş Beyannamesi ile yeniden yapılandırma sürecini tetikleyen Romanya olmuştur.

Ekonomik açıdan bakıldığında Romanya'nın KEİ'deki önceliklerinden biri, Karadeniz havzasındaki deniz üslerini geliştirmektir. Bunun yanı sıra bir ulaşım noktası olarak Avrupa karayolu ulaştırma koridorlarını Hazar bölgesi, Orta Asya ve Orta Doğu ile bağlayan Karadeniz çevre yolunun inşasıdır.

Karadeniz'de bölgesel güvenliğin sağlanması konusunda Romanya, kıyıdaş ülkeleri arasındaki askeri işbirliğini, NATO ve ABD'yi kapsayan genişletilmiş bir biçimde

⁴⁵¹ Djuvara, 2002: 57-62.

⁴⁵² <http://www.rottrac.ro/portul-constant.html> (erişim tarihi 26.02.2017).

desteklemektedir. Romanya'nın da parçası olduğu Karadeniz askeri işbirliği mekanizmaları BLACKSEAFOR, SEEBRIG, CSBM'ler ve GUAM'dır.⁴⁵³ Kuşkusuz Romanya, ikili veya genişletilmiş işbirliklerinin geliştirilmesinde, bölgesel bir lider potansiyeline sahip olan Karadeniz bölgesinde önemli bir bölgesel aktördür. Fakat özellikle Pontik Havzası'ndaki mevcut güvenlik bağlamında Romanya'nın Karadeniz bölgesindeki çıkarlarını savunması ve savunması hangi ölçüde doğrudan denizciliğe bağlı⁴⁵⁴ olduğu göz ardı edilemez. Bu açıdan bakıldığında Romanya, daha geniş bir Karadeniz bölgesinde, önemli bir oyuncu olabilmek için diplomatik ve ideolojik potansiyele sahip olsa da, bölgede kendi menfaatlerini sürdürmek için maddi kaynaklara sahip değildir. Bu nedenle Romanya, bölgesel liderlik potansiyelini NATO, ABD ve Avrupa Birliği ile stratejik ittifaklar ve ortaklıklar çerçevesinde yerine getirebilir. Romanya'nın Karadeniz bölgesindeki AB ve NATO girişimlerini güçlü bir şekilde desteklenmesinin nedeni budur. Avrupa-Atlantik çabaları, bölgedeki güvenlik ve kalkınmanın sağlanmasının yanı sıra Romanya'nın Karadeniz'de üstleneceği jeostratejik role katkıda bulunmaktadır.

Romanya, 2006 yılında “Diyalog ve Ortaklık için Karadeniz Forumu” adı altında bir program başlatmıştır. Bu program, Romanya'nın Karadeniz bölgesinde önemli bir aktör olduğunu ve öne çıkma isteğini göstermektedir. Fakat Türkiye'nin bu konuda memnun olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü Türkiye bu forumu, KEİ'yi zayıflatıcı bir çaba olarak algılamıştır.⁴⁵⁵ Türkiye'nin, Romanya'nın daha geniş bir Karadeniz bölgesi olma girişimleri konusundaki isteksizliği, Ankara'nın, Karadeniz havzasındaki Bulgaristan'ın, jeopolitik ve stratejik konumunun güçlendirilmesinden endişe duyduğunun bir işareti olarak da görülebilir.

3.6 Karadeniz'de Değişen Güç Dengelerinin Önemi

2004 yılındaki NATO üyeliğinden sonra, 2006 yılında yayınladığı ulusal güvenlik stratejisi ile Romanya, Karadeniz güvenliği için iki madde belirlemiştir. Bunlardan ilki insan ve madde kaçakçılığı ile uluslararası terörizmle mücadele; diğeri ise bölgesel işbirliğinin geliştirilmesidir.⁴⁵⁶ Fakat Karadeniz'deki bölgesel güvenlik, Kırım'ın yasadışı ilhakı ve Ukrayna'daki savaş ile 2014 yılında tahrip edilmiştir. Rusya Federasyonu tarafından Karadeniz'in asrileştirilmesi, NATO'yu siyasi ve askeri tedbirler almaya mecbur bırakmıştır. Böylece bölgedeki NATO, üye devletlerinin dayanışmalarını teyit etmek NATO kararlılığını

⁴⁵³ Moştolfi, 2005: 55.

⁴⁵⁴ Hanganu vd., 2007: 21.

⁴⁵⁵ Kasım, 2009: 116.

⁴⁵⁶ Preşedinte, 2006: 19-22.

göstermektedir. Doğu kanadının kuzey kısmındaki Baltık ülkeleri ve Polonya arasında çok daha iyi bir koordinasyon söz konusu olsa da güney kesiminde hala özellikle deniz planında ortak üstlenilen girişimleri beklenmektedir.

Karadeniz, jeopolitik ve jeostratejik yeniden kurulma sürecinden geçirilmektedir. Ancak henüz yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Karadeniz azaltılmış stratejik öneme sahip veya izole edilmiş bir bölge değildir. Kırım Yasası ilhakı Demir Perde'nin yıkılmasından bu yana en kötü güvenlik krizidir. Sivastopol'den Rus filosunun, seferberlik organına lojistik destek sağlaması sonucunda, Karadeniz bölgesinin önemi Suriye'de Rus askeri müdahalesi sonrasında hızlı bir şekilde artmıştır. Karadeniz'in ve Akdeniz'in doğusunun ortak bir güvenlik bölgesi haline gelmesinin nedenlerinden biri de budur.

Türkiye'nin rolü, Karadeniz bölgesinde İşbirliği için çok önemlidir. Romanya, Türkiye ile siyasi, ekonomik ve askeri ilişkilerin, stratejik ortaklıkla güçlendirilmesi arzu etmektedir. Pontik bölgesindeki güvenlik, Suriye'deki krizin çözülmesi ve Orta Doğu'daki göçmenlerin yönetimi büyük oranda Ankara'nın tutumuna bağlıdır. AB-Türkiye diyalogu, engellere rağmen devam etmelidir. NATO düzeyinde siyasi-askeri işbirliği, Türkiye'nin katkısıyla Karadeniz bölgesinde daha da sağlam olabilir. Çünkü Türkiye müttefik devletleri arasında bu alanda en güçlü filo ve havacılık kapasitesine sahiptir fakat Kırım işgalinden sonra Karadeniz'deki güç dengesi Rusya'nın lehine değişmiştir. Moskova, Karadeniz filosunu güçlendirmekte ve genişleme ve modernizasyon planları tam anlamıyla gerçekleşirse önümüzdeki on yılda Türkiye'den daha güçlü bir donanmaya sahip olacaktır. Moskova, Karadeniz'de, tüm kıyıdaş ülkelere, yanı Balkanlara, Doğu Akdeniz'e ve Ortadoğu'ya yönelik iktidarı öngörerek Avrasya hâkimiyetini yeniden kazanmak için üstünlük hedeflemektedir.⁴⁵⁷ Karadeniz'i kontrol etmek, Rusya'nın uluslararası gücünü yeniden kurmak ve NATO'nun varlığını sınırlamak için revizyonist hırsların temelinde bulunmaktadır. Bu minvalde Moskova Temmuz 2015'te gözden geçirilmiş bir Deniz Doktrini oluşturmuştur. Gözden geçirilmiş belge Karadeniz'de NATO'ya yönelik "Geçiş Kapatma ve Alan Hâkimiyeti" (A2/AD" olarak nitelendirilen "Anti-Access / Area Denial") stratejisi öngörmektir. İttifak'ın güneydoğu kanadı için artan bir tehdit olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Rusya'nın Karadeniz'de hâkimiyet kurarak, Orta Avrupa'ya, tüm Balkanlar bölgesine ve en önemlisi Doğu Akdeniz'e deniz kuvvetleri gücünü yansıtmaya çalıştığı belirtilmektedir.⁴⁵⁸

Kırım'a saldırmak ve Kırım Ordusu'ndaki silahlı çatışmalar, Karadeniz bölgesinde güç dengesini radikal bir şekilde değiştirerek, Pontik havzasının uluslararası aktörler için ciddi bir

⁴⁵⁷ Bugajski ve Doran, 2016: 2.

⁴⁵⁸ <http://avim.org.tr/tr/Analiz/BATI-ILE-RUSYA-ARASINDA-OLASI-BIR-SURTUSME-ALANI-OLARAK-KARADENIZ-BOLGENIN-ANAHTARI-TURKIYE-DE> (erişim tarihi 29.01.2017).

endişe kaynağı olabilecek bir militarizasyon senaryosuna yol açmıştır. Mevcut uluslararası iklim, Karadeniz bölgesini hem bölgesel aktörler hem de Birleşik Devletler ve hatta Çin gibi diğer uluslararası aktörler için jeostratejik bir ilgi haline getirmiştir. Rusya ile ortak deniz tatbikatlarına katılmak bahanesiyle Mayıs'ın 2015 başında Karadeniz'de üç Çin askeri gemisinin bulunması bu açıdan bir örnek olabilir.⁴⁵⁹

Karadeniz Bölgesine, üç bölgesel güvenlik kompleksinin kesiştiği noktada (biri AB-NATO merkezli, ikincisi Rusya ve eski Sovyet devletleri, üçüncüsü Orta Doğu'da merkezi) hâkim olma ya da nüfuz alanlarına dâhil etme arzusuna sahip olan birkaç devlet var. Bu açıdan, şu anda Karadeniz bölgesinin çok kutuplu olduğu söylenebilir. Çünkü bu eğilimi dengelemek için diğer devletlerin ortak çabalarını karıştırmadan hiçbir güç hegemonya iddiasında bulunamaz. Çünkü bu eğilimi dengelemek için hiçbir güç hegemonya iddiasında bulunamaz.⁴⁶⁰

3.7 İşbirliğindeki Başlıca Sorunlar

Türk-Romen ilişkileri 1990-2015 arasında her ne kadar olumlu gözükse de ikili düzeyde, "Kürt sorunu" iki ülke arasındaki dostluk ve örnek işbirliğinde kara bir nokta olarak görülmektedir. Devrimden sonra Türk basını ve Türk liderlere göre, PKK Romanya'da destek bulmuştur. Bunun sebebi Öcalan'ın şu ifadesiydi:

“Bizim açımızdan Romanya önemlidir. 5000 civarında esnaf kitlemiz mevcuttur. Bükreş'te evlerimiz ve derneklerimiz var. Eğitim amaçlı kullanıyoruz. Bize sık sık serbestlik sağlıyorlar. Romanya Türkiye'den katılanların siyasi eğitim yeridir. Esnaflar kitlesinden dolayı mali açıdan önemlidir. Romanya'dan daha çok teknik malzeme yani telsiz, dürbün, gece görüşü cihazları gelmektedir.”⁴⁶¹

6 Nisan 1998'de Türkiye Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti ve Romanya arasında imzalanan “Terörizm, Örgütlü Suçlar, Yasadışı Uyuşturucu ve Psicotropik Madde Kaçakçılığı, Para Aklama, Silâh ve İnsan Kaçakçılığı ve Diğer Temel Suçlarla Mücadele İşbirliği Anlaşması” Türkiye ve Romanya arasında güvenlik açısından yeni bir adım atmıştır. Bu vesilesiyle Türk liderler sürekli ve sıkı bir şekilde Kürt eylemcilerin Romanya'dan uzaklaştırılmasını talep etmiştir. Bükreş aslında bu tarihten sonra kendi topraklarında PKK'ya karşı mücadelesini yoğunlaştırmış ve 1999 yılının ilk dört ayında 30 aktivist Türkiye'ye gönderilmiştir. Keza Nisan ayı sonunda yeni tutuklamalar yapılmıştır.⁴⁶²

Kürt sorunu yanında 1990-2015 zaman diliminde iki ülke kendilerini Avrupa'ya Kafkasya ve Orta Asya'nın petrol yolları dâhil olmak üzere, bir takım konularda rekabet

⁴⁵⁹ <http://haberrus.com/savunma/2015/05/11/rusya-ve-cin-karadenizde-ortak-tatbikata-basladi-akdenize-inecekler.html> (erişim tarihi 26.02.2017).

⁴⁶⁰ Weaver, 2013: 77.

⁴⁶¹ Tekin, 1999: 55.

⁴⁶² <http://www.hurriyet.com.tr/pkk-nin-bombacilari-romanyada-yakalandi-39077641> (erişim tarihi 23.02.2017).

etmektedir. Romanya ve Türkiye, bölgedeki ulaşım yollarının merkezinde olmak amacına yönelmiştir. Romanya nispeten iyi donatılmış ve önemli ölçüde kapasitesine sahip Köstence Limanından faydalanarak bu maksada ulaşma hedefinde bulunmuştur.

Balkanlarda hidrokarbon kaynakları ile ilgili söylenebilecek esas şey; Romanya gibi bir istisna dışında, diğer ülkeler hidrokarbon kaynakları açısından son derece fakirdir ve bu nedenle de bu ihtiyaçlarını kapatmak için başka ülkelere bağımlı kalmaktadır. Balkanlarda doğal gazda Romanya'dan sonra en büyük üretici yılda 2 milyar m³ ile Hırvatistan'dır.⁴⁶³ Ayrıca Romanya'da yakın gelecekte 8 ana hidroelektrik santralinin inşası için 1 milyar dolarlık finansman sağlanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Romanya, 955.6 milyon ton petrol ve 0.1 trilyon metreküplük doğal gaz rezervleri ile Doğu Avrupa ve Balkanlar açısından önemli bir enerji merkezidir.

Köstence Limanı Cernovoda kanalı aracılığıyla Danube'ye bağlı ve aynı zamanda 1992 vasıtasıyla Ren Ren-Main-Tuna Kanalına bağlıdır.⁴⁶⁴ Romanya Gürcistan bölgesinde özellikle aktif lobicilik geliştirmiş ve Transkafkasya ülkelerinden Gürcistan'ın Batum Limanı ile Romanya'nın Köstence Limanları arasında bağlantı kurulmuştur. Köstence- Batum (Gürcistan) -Ilyichevsk (Ukraine) vapur iskelesi 2014 yılında resmi olarak açılmıştır.⁴⁶⁵ Kafkasya-Balkanlar-feribot hatları Türkiye ve Rusya'yı devre dışı bırakmaktadır ve siyasi ilişkilerde olumsuz etkiler yaratabilmek potansiyeline sahiptir.

Ayrıca PEOP Projesi Bükreş Ankara ilişkilerini soğutabilir. Beş Güneydoğu Avrupa ülkesi, Romanya'nın Karadeniz kıyısındaki Köstence limanını İtalya'nın Trieste limanına bağlayan bir pan-Avrupa petrol boru hattıdır. Projede Karadeniz'deki Köstence limanından başlayıp Romanya, Sırbistan, Hırvatistan ve Slovenya'dan geçerek İtalya'nın Trieste kentinde sona erecek bir boru hattı inşa edilmesi öngörülmektedir. Tedarikçileri çeşitlendirmek ve Rus petrolüne olan bağımlılığını azaltmak isteyen beş ülkeler arasında Romanya bulunduğu için⁴⁶⁶ PEOP Projesi Türk Boğazlarını bypass etmesi sebebiyle ve Rus projeleriyle (Bakü-Novorossiysk Boğaz) rekabete girmesi sebebiyle Türk liderlerin negatif yorumlarda bulunmasına yol açabilir.

PEOP, jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik konjonktürde Avrupa Birliği ve NATO stratejik hedeflerini desteklemek için doğru çözümdür. Projede yer alan bütün ülkelerin enerji güvenliğini karşılayacak; bölgesel ve ulusal enerji sistemler arasında bir bağlantı kurulacak ve

⁴⁶³ Yaşar, 2011: 432.

⁴⁶⁴ Gangloff ve Pérouse, 2001: 47.

⁴⁶⁵ <http://www.evz.ro/o-linie-de-feribot-leaga-portul-constant-a-de-georgia-si-ucraina.html> (erişim tarihi 24.02.2017).

⁴⁶⁶ http://www.bursa.ro/liviu-ilasi-conpet-conducta-constant-a-trieste-ar-fi-corespunzatoare-obiectivelor-strategie-ale-ue-si-nato-320469&s=print&sr=articol&id_articol=320469.html (erişim tarihi 24.02.2017).

enerji taşıma rotalarına dengeli bir gelişme sağlayacaktır. Ayrıca, Karadeniz rotasındaki tıkanmanın ortadan kaldırılması için PEOP projesi sunduğu çözüme göre, petrolün akışı ters bir şekilde Trieste'den Köstence terminaline yapılacak, böylece rafinerilerin tedariki sadece Romanya'dan değil, komşu ülkeler üzerinden de alternatif kaynak olarak kullanılabilir.⁴⁶⁷

⁴⁶⁷<http://www.petroileumreview.ro/magazine/2016/november/82-noiembrie-2016/1165-interviu-cu-liviu-ilasi> (erişim tarihi 25.02.2017).

SONUÇ

Türkiye ve Romanya arasında çok boyutlu bir ilişki söz konusudur. Romanya ile Türkiye arasındaki ikili ilişkiler siyasi ve askeri alanlardan ekonomik ve kültürel işbirliğine kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Türkiye-Romanya müttefik ve stratejik ortaklardır; Balkanlar'dan, Karadeniz, Kafkaslar ve Ortadoğu'ya kadar geniş bir coğrafyada enerji güvenliği, savunma, bölgesel güvenlik, terörle mücadele ve organize suçlar dâhil olmak üzere kritik birçok konuda birlikte ortak politikalar yürütmektedir. 2015 yılında ekonomik, siyasi, askeri ilişkiler ve güvenlik alanları güçlü karşılıklı güvene dayalı gelişmeye devam etmektedir.

Böylesine zor bir coğrafyada, bu yoğun siyasi-askeri ilişkiler barışın temini olarak gelişmeye devam edecektir. NATO içinde güçlü ortaklar olan Türkiye, Romanya ve Polonya, kendi aralarında oluşturdukları Üçlü Diyalog mekanizmasına değer vermektedir. 2014-2015 yılları arasında Ekselansları Romanya Başbakanı, Dışişleri Bakanı, Enerji Bakanı, Çevre Bakanı ve Savunma Bakanı'na Ekselansları Türk Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Ekonomi Bakanı, Çalışma Bakanı ve Anayasa Mahkemesi Başkanı karşılıklı olarak ziyaretlerde bulunmuşlardır.

Ekonomik ilişkilerde ikili ilişkiler önemli olmaya devam etmektedir. Büyüyen iki ekonominin ticaret hacmi 2015 yılında altı milyar dolara ulaşmış ve Türkiye, Romanya'nın büyük bir ticaret ortağı haline gelmiştir. Genel sıralamaya bakıldığında Türkiye, Romanya'nın beşinci büyük ticaret ortağı ve dördüncü büyük ihracat pazarıdır. On binin üzerinde Türk şirketi, üçüncü ülkelerden gelen yatırımlarla birlikte yaklaşık altı milyar dolarlık yatırımla Romanya'da faaliyet göstermektedir. Bu şirketler finans, bankacılık, beyaz eşya imalatı, sanayi, cam üretimi, ahşap üretimi, inşaat, gayrimenkul, gıda işleme, sağlık ve medya gibi çok geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedirler. Bütün bu ticari ilişkiler, ekonomik ilişkileri güçlendirmede önemli bir unsur olmuştur. Romanya ekonomik olarak büyümeye devam ettiği sürece, Romanya'daki Türk yatırımları da artacaktır.

Öte yandan iki ülke arasındaki kültürel ilişkiler de gelişmeye devam etmektedir. Romanya ve Türkiye arasındaki çok köklü ilişkiler, iki ülke arasında güçlü bir dinamik oluşturmuştur. İstanbul-Bükreş arasında meydana gelen günlük altı sefer uçuş, iki ülke arasındaki temasların ne kadar sık olduğunun bir göstergesi olmuştur. Turizm, ikili ilişkilerde birden gelişen bir alan olmuştur. Ayrıca Türkiye'de yarım milyona yakın Romen bulunmaktadır. Bununla birlikte, gerek Bükreş ve Köstence'de bulunan Yunus Emre Türk

Kültür Merkezleri gerekse İstanbul'da bulunan Dimitrie Cantemir Romanya Kültür Enstitüsü her iki ülke arasında köprüler kurmakta ve böylece Türk ve Romen kültürü ve dilleri tanıtılmaktadır.

Tarihi bir gelişme olarak, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TIKA), 2015 yılında Bükreş'te bir ofis açmış ve hâlihazırda spor, eğitim ve yerel yönetim dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda projeler yürütmeye başlamıştır. Kültürel ilişkilerde Romanya'daki Türk- Tatar azınlığın değerli katkıları, ülkeler arasında güçlü bir kültürel ve sosyal köprü görevi görmektedir. Ayrıca Romen yönetimler de Türk azınlıklarına karşı daima olumlu bir tavır takınmıştır. Ayrıca Devrimden sonra Romanya'ya gelen Türk Topluluğu'nun üyeleri Romen Toplumu'na kısa bir sürede bütünleşmiş olmuştur. Yukarıdaki hususlar göz önüne alındığında, bu örnek ilişkilerin dost ülkeler yararına gelişmeye devam edeceğini ve ortak coğrafyada barış ve refah için değerli bir varlık görevi görecekleri tartışılmaz bir gerçektir. İlişkilerin sahip olduğu bu özel mahiyet çerçevesinde siyasi, iktisadi, askeri, kültürel, sosyal tüm sahalarda Türkiye ve Romanya'nın daha büyük başarılarla birlikte imza atacaklarını yönetimlerin ortak isteği ve beklentisidir.

Son on beş yıllık dönem Türkiye ve Romanya dış politikada iyi komşuluk ilişkilerinin vurgulanması noktasında ciddi benzerlikler göstermektedir. Romanya, kendi başına bir siyasi strateji geliştirememesine karşın uluslararası örgütlerin üyesi olmasının verdiği yükümlülükten dolayı "*komşularla sıfır sorun*" anlayışını benimsemek durumunda kalmıştır. Birinci zaman diliminde sırayla 1990-2002 her iki ülkede ciddi dönüşüm süreçleri yaşanmıştır. Bu minvalde iktidardaki yönetimler temel ilgi ve enerjilerini başlatmış oldukları toplumsal dönüşüm süreçlerinin muvaffakiyetli bir şekilde neticelenmesine odaklanmışlardır. Bükreş ve Ankara yeni bir siyasi ve ekonomik düzen inşa etme yönündeki çabaları başarıyla sürdürmüşlerdir. Buna ilaven devlet-toplum sözleşmesi tesis edilmesini hedefleyen hükümetlere tanıklık etmektedirler. Öte yandan Türkiye'de hükümetin 1990'lı yıllarda zayıflamış olması, bu isteğin gerçeğe dönüşmesini daha zorlu bir hale getirmiştir. Romanya'da Dışişleri Bakanlığı'nın başında bulunan yetkililerden bazıları, uluslararası arenadaki uyum çabalarını nasıl yürüteceklerini bilmedikleri söylenebilir. Devlet-toplum sözleşmesi, komünist rejimin çöküşünü takip eden dönemde iktidardaki anlaşmazlık nedeniyle zayıf kalmıştır. Bu da Romanya-Türkiye arasında ilk planda güçlü bir işbirliğinin olmamasının nedeni olmuştur. Romen Türk ilişkilerinin bu zaman diliminde neo-klasik realizm açısından yorumlanması son derecede doğru olacaktır. Zira bahsedilen dönemde dış politikada iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi amaçlansa da iç faktörler bu hedefin gerçekleşmesine izin vermemiştir. Nihayetinde ikinci benzerlik noktası ise uluslararası

sistemde mevcut olan istikrarsızlık ve kargaşa ortamında, hem Romanya'nın hem de Türkiye'nin uluslararası arenada konumlarını ve varlıklarını güçlendirmeye çalışmaları olmuştur.

İkinci zaman diliminde 2002-2015 yılları arasında uluslararası arenada gerçekleşen güvenlik bunalımları, ülkelerin içyapılarını etkilemiştir. 2001/11 Eylül Terör Saldırıları, Orta Doğu bölgesindeki istikrarsızlık, Arap Baharı, Kırım'ın yasadışı ilhakı, Ukrayna'daki savaş ve artan terör saldırıları gibi küresel veya yerel güvenlik tehditleri her iki ülkeyi de güvenlik alanında işbirliği yapmaya mecbur kılmıştır. Bu doğrultuda hem Türkiye hem de Romanya, oldukça aktif bir dış politika izlemekle birlikte bölgesel gelişmeleri de yakından takip etmeye çalışmıştır. Orta Doğu ve Karadeniz dış politika konusunda bu iki ülkenin de odak noktaları olmuştur. Romanya'nın konumu NATO'ya ve AB'ye katılmasının ardından değişmiş ve Romanya bölgede proaktif bir rol üstlenmeye başlamıştır. Yerel ve ekonomik sorunlar Romanya'nın bölgesel güç rolünü oynamasına ket vursa da, bölgesel işbirliği örgütleri ile olan iletişimi Romanya dış politikasında önemli bir yer tutmuştur. Romanya, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ), Tuna İşbirliği Süreci ya da Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci (SEEC) örgütlerinin üyesidir. Bu örgütlere katılmasının yanında Romanya, Balkanlar'da bölgesel bir işbirliği oluşumu geliştirmektedir⁴⁶⁸. Yakın zamana kadar bölgenin Avrupa güvenliği açısından bir tehdit oluşturduğu gerçeği göz önüne alındığında bu son derece önemli olmuştur. Çünkü bugün Balkan ülkeleri AB üyeliği yolunda ilerlemektedir. Ayrıca bölgesel işbirliği düzeyinde Romanya, bölgedeki diğer aktörlerle üç boyutlu diyalog ve danışma forumu oluşturan Polonya ve Türkiye ile üçlü uyumlu bir eylem platformu kurmaya çalışmaktadır.⁴⁶⁹ Hem Romanya hem de Türkiye, diplomasi ve uluslararası hukuka özel bir önem atfetmiş, dış aktörlerle çıkar odaklı ilişkiler kurmaya çalışmışlardır.

2004-2014 arasında Romanya'nın Cumhurbaşkanı Traian Băsescu, Romanya'yı demokratik değerleri ile tanınan bir Avrupa ülkesi haline getirmeye çalışmıştır. Băsescu, ülkenin dış politika inşasında da büyük rol oynamıştır. İki kez cumhurbaşkanlığı görevine seçilen Băsescu, kemer sıkma politikalarını desteklemesine karşın halkın desteğinde bir azalma olmamıştır. Ayrıca 9 Mayıs 2007 gerçekleştirilen referandumu büyük bir oy farkıyla kazanan (yüzde 74,48) Romanya Cumhurbaşkanı Traian Basescu, Cotroceni'deki görevine tekrar başlamıştır. Yetkilerini kötüye kullandığı gerekçesiyle geçici olarak görevinden alınan Basescu, ikinci kez düzenlenen referandum ile seçmenlerin yüzde 87,55'inin aleyhine oy

⁴⁶⁸ <https://www.mae.ro/node/1465> (erişim tarihi 27.11.2016).

⁴⁶⁹ [http://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper\(14\).pdf](http://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper(14).pdf) (erişim tarihi 27.11.2016).

kullanmasına rağmen görevinde kalmaya devam etmiştir. Bu zaman diliminde kamuoyu ve devlet –toplum ilişkisi ön plana çıkmıştır. Toplumun desteği sonucu 14 sene başkanlık yapan Basescu Romanya’yı 2012’deki ekonomik krizden uzaklaştırmıştır. Stratejik ortaklık seviyesine yükseltile Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkilerde Basescu’nun önemi oldukça fazla olmuştur. Abdullah Gül-Traian Basescu dönemleri, Türkiye-Romanya ilişkilerini çok ileri seviyelere taşınmasında ve ilişkilerin pekiştirilmesinde önemli olmuştur.

Bu çerçevede, Romanya ile Türkiye arasındaki ikili ilişkilerinin geleceği hakkında tahminde bulunmak gerekirse, ilişkilerin olumlu yönde seyredeceğini söylemek mümkün olacaktır. Ayrıca İttifak üyesi iki ülkenin de NATO ile ilişkilerinin rasyonel bir zeminde ilerlediğini söylemek mümkündür. Zira gücün giderek nüfus, toprak vb. unsurlardan teknoloji, bilim vb. unsurlara doğru evrilmesi bunu gerekli kılmaktadır. Nitekim NATO üyesi ülkelerin bilimsel ve teknolojik üstünlükleri de bunu kanıtlamaktadır.

Ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel anlaşmalara sahip olmasının yanında ortak bir tarihi dönemi de paylaşan Romanya ve Türkiye, son yirmi beş senedir karşılıklı ilişkilerde kazan-kazan politikasını benimsemişlerdir. Bölgesinde liderlik potansiyelleri olan bir ülke olarak tanımlanmak isteyen Türkiye’nin, Romanya’nın güvenliği açısından, bölgedeki istikrarda önemli bir role sahip olduğu aşikârdır. Öte yandan karşılıklı ekonomik bağımlılığı artırmak “*sıfır sorun politikasının*” diğer bir çıktısıdır. Buna mukabil Türkiye açısından Romanya’nın -bilhassa ekonomik ilişkilerde- önemi de oldukça fazladır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağcan, M. A. (2014). *Sosyal Bilimler Felsefesi ve Uluslararası İlişkiler Teorisi*. E.Balta (ed.) Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler ve Süreçler. İletişim Yayıncılık, İstanbul. 77-111.
- Armaoğlu, F. (2004). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)*. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Bădescu, Î. (2011). *Tratat de Geopolitica*. Mica Valahie, Bukreş.
- Bădescu, I. Dumitrescu, L. ve Dumitraşcu, V. (2010). *Geopolitica noului imperialism*. Mica Valahie, Bukreş.
- Beitz, C. (1979). *Political Theory and International Relations*. Princeton University Press, Princeton.
- Boia, L. (2001). *Romania: Borderland of Europe*. Humanitas, Bükreş.
- Bobango, G. J. (1979). *The emergence of the Romanian nation state*. Columbia University Press, New York.
- Buzan, B. (2004). *The United States and The Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*. Polity Press, Cambridge.
- Buzan, B. ve Little, R. (2000). *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations*. Oxford University Press, Oxford.
- Buzan, B., Jones, C. ve Little, R. (1993). *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism (New Directions in World Politics)*. Revised ed. edition. Columbia University Press, New York.
- Calabrese, A. ve Wetzels, W. L. (2009). *Current Issues in Linguistic Theory*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Capidan, T. (1942). *Macedoromanii - 1942 - etnografie istorie, limba*. Fundația Regală pentru Literatură și artă, Bukreş.
- Carey, H. ve Eisterhold, C. (2004). *Romania Since 1989: Politics, Economics, and Society*. Lexington Books, USA.
- Ciachir, D. (2009). *Derusificarea si "dezghetul": Fetele regimului comunist in anii '50-'60*. Timpul. Bükreş.
- Ciorărescu, A. (2007). *Dictionarul etimologic al limbii romane*. Saeculum i.o. Bükreş.

- Cojocaru, I. (2014). *România și Turcia actori importanți în sistemul de relații interbelice (1918-1940)*. Cetatea de Scaun, Bükreș.
- Constantiniu, F. (1997). *O istorie sinceră a poporului român*. Editura Univers Enciclopedic, Bükreș.
- Coșcodaru, I. (2002). *NATO Garanție a securității și stabilității*. C. Moștoflei (ed.), ROMÂNIA - NATO 1990-2002 Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bükreș, 14-20.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik*. Küre , İstanbul.
- Devlen, B. ve Özdamar, Ö. (2009). *Neoclassical Realism and Foreign Policy Crises*. A. Freyberg-Inan, E. Harrison, ve P. James (ed.), *Realism Today: A Paradigmatic Inventory*. John Hopkins University Press, Baltimore, 136- 163.
- Deletant, D. (2006). *Romania under Communist Rule*. Civic Academy Foundation, Bükreș.
- Djuvara, N. (2002). *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne - Un pic de istorie*. Editura Humanitas, Bükreș.
- Dumea, V. (2006). *Întegrarea României în Uniunea Europeană și consecințele acesteia în domeniul securității și apărării naționale*. Î. Bujoreanu (ed.), *Tendinte inovatoare in economia și managementul apararii*. National Defense University,,Carol I” Publishing House, Bukreș, 72-80.
- Eralp, A. (2006). *Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm, Realizm Tartışması*. Atila Eralp (ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ersoy, E. (2016). *Realizm*. R. Gözen (ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İletişim Yayıncılık, İstanbul, 159-186.
- Feneșan, C. (1997). *Constituirea Principatului autonom al Transilvaniei*. Editura Enciclopedica, Bükreș.
- Filip, C. (2006). *Tratatul de la Varşovia. Organizație politico-militară sub egida Moscovei.*: Editura Cetatea de Scaun, Targoviște.
- Griffiths, M. (2003). *Relații internaționale. Școli, curente, gânditori*. (Çev. D. Cristea, ve O. Popistau, Ziua, Bükreș.
- Guzinni, S. (2000). *Realism și relații internaționale*. (Çev. I. Diana) Institutului European, Bükreș.
- Hanganu, M. ve Uce, G.-C. (2012). *Terorismul naval și implicarea forțelor navale române în combaterea lui*. Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bukreș.

- Hanganu, M. Marinescu, C. ve Chiorcea, I. (2007). *Interesele României la Dunăre și Marea Neagră*. Editura Universității de Apărare „Carol I”, Bucureș.
- Hare, J. E. ve Joynt, C. B. (1982). *Ethics and International Affairs*. McMillan Press, London.
- Hitchins, K. (2015). *Scurta istorie a României*. (Çev. L. Popovici). Polirom, Bükreș.
- Hlihor, C. (2006). *România. Căderea Comunismului și Nașterea Democrației 1989-2000*. Editura Universității din București, Bükreș.
- İnat, K. ve Yegin, A. (2015). *Türkiye'nin İran Politikası 2014*. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı (ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2014*, SETA Yayınları, İstanbul, 117-120.
- Jakson, R. ve Sorensen, G. (2007). *International Relations Theory and Approaches*.: Oxford University Press, New York.
- Kahnna, P. (2008). *Lumea a Doua. Imperii și influență în noua ordine globală*. (Çev. D. Mironescu) Polirom, Bükreș.
- Kaplan, R. D. (2016). *Răzbunarea Geografiei*. Litera, Bükreș.
- Karpat, K. (2002). *Studies on Ottoman Social and Political History: Selected Articles and Essays*. Brill, Köln.
- Kut, Ş. (2002). Türkiye nin Balkanlar Politikası. A. Makovsky, ve S. Sayarı (ed.) *Türkiye'nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri* Alfa Yayınları, Bursa, 104.
- Layne, C. (2011). *Pacea iluziilor, Marea strategie americana din 1940 pâna în prezent*. Polirom, Bükreș.
- Lhomel, E. (1997). La Roumanie en 1996. Le renouveau politique. T. Schreiber, ve E. Lhomel içinde, *L'Europe centrale et orientale* La Documentation française, Paris, 113-120.
- Light, D. (2006). Modern Romania: An Historical Overview. D. Phinnemore içinde, *The EU and Romania* Federal Trust, 3-17.
- Lobell, S. E. Ripsman, N. M. ve Taliaferro, J. W. (2009). *Neoclassical Realism, The State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press, New York.
- M. Ripsman, N. W. Taliaferro, J. ve E. Lobell, S. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Oxford University Press, USA.
- Macleod, A. ve Dufour, E. *Relations internationales. Théories et concepts* (3e édition revue et augmentée (1 septembre 2008) b.). Athéna.
- Măgureanu, V. ve Stoenescu, A. M. (2008). *De la regimul comunist la regimul Iliescu*. RAO, Bükreș.

- Morgenthau, H. (1973). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Alfred Knopf, New York.
- Morgenthau, H. ve Thompson, K. W. (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Alfred A. Knopf, New York.
- Mungiu-Pippidi, A. (1996). *Românii după 89 -Istoria unei neînțelegeri*. Humanitas, Bükreş.
- Mungiu-Pippidi, A. (2006). *Europeanization without Decommunisation: A Case of Elite Conversion*. Center on Democracy, Development, and The Rule of Law.
- Nagel, S. (2015). *Handbook of Global International Policy*. TaylorveFrancisE. Library. New York.
- Naumescu, V. (2015). *Marile Schimbări. Crize şi perspective în politica europeană*. Trei. Bükreş.
- Naumescu, V. (2017). *Criza Uniunii Europene şi ordinea globală în era Trump*. Trei Bükreş.
- Nogayeva, A. (2011). *Orta Asya'da ABD, Rusya ve Çin: Stratejik Denge Arayışları.. USAK Yayınları, Ankara*.
- Özcan, G. (2002). *Türk Dış Politikasında Algılamalar, Karar Alma ve Oluşum Süreci*. B. Rubin, ve K. Kirişçi(ed.), *Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası*. Yayınevi, İstanbul.
- Özdamar, Ö. (2013). *Sistem, Birey ve Bekâ: Ortadoğu'da Türk Dış Politikasına Neoklasik bir Yaklaşım*. Koyuncu Ç. A (ed.), *Barış ve Güvenliğin Yeniden İnşası*. Uludağ Üniversitesi Mete Cengiz Kültür Merkezi, Bursa, 194-196.
- Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I, II. Baskı. İstanbul.
- Papadimitriou, D. ve Phinnemore, D. (2008). *Romania and The European Union, From Marginalisation to Membership*. Routledge, London.
- Popa, V. ve Badea, G. (2002). *Rolul României în securitatea şi stabilitatea regională şi continentală*. C. Moştoflei (ed.) *România - NATO 1990-2002*. Editura Academiei De Înalte Studii Militare, Bükreş, 130-144.
- Posea, G. (2003). *Geografia fizica a Romaniei*. Editura Fundatiei Romania de maine. Bükreş.
- Rende, M. (2010) "*Strategic Implications of Security in the Black Sea Area*", Ito Kenichi (Ed.) "Report of The Third Japan-Black Sea Area Dialogue on "Prospects of Changing Black Sea Area and Role of Japan", The Global Forum of Japan.
- Ripsman, N. M. Taliaferro, J. W. ve Lobell, S. E. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Oxford University Press, New York.
- Roper, S. (2000). *Romania: the Unfinished Revolution*. Routledge, London.
- Russet, B. ve Starr, H. (1995). *World Politics: The Menu For Choice.*: W H Freeman ve Co. New York.

- Safta, R. G. ve Felezeu, C. (2011). *Turcia Contemporană între moștenirea kemalistă și Uniunea Europeană*. CA Publishing, Bükreş.
- Schweller, R. L. (2003). *The progressiveness of neoclassical realism*. C. E. Elman (ed.), Progress in international relations theory: Appraising the field MA: MIT Press, Cambridge, 311-347.
- Scurtu, I. (2012). *İstoria Românilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu*. Mica Valahie, Bükreş.
- Şeyban, L. (2010). *Mankalya Esmâ Sultan Câmii Hazîresi Mezartaşı Kitâbeleri*, Belleten – Türk Tarih Kurumu, 389-420.
- Tulmets, E. (2014). *East Central European Foreign Policy Identity in Perspective. Back to Europe and the EU's Neighbourhood*. Palgrave Macmillan, UK. 25-83.
- Sönmezoglu, F. (1989). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Soysal, I. (1989). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt-1 (1920-1945)*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Szabó, P. (2014). *O istorie a maghiarilor*. Világíró, Cluj.
- Taliaferro, J. W. Lobell, S. E. ve Ripsman, N. M. (2009). *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tayfur, F. (2005). Dış Politika. A. Eralp (ed.), *Devlet ve Ötesi-Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*. İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Tekin, A. (1999). *İmralı'daki Konuk*. Tutibay Yayınları, Ankara.
- Teodor, V. (1995). *Romania and security problems in the Balkans*. G. G. Ozdoğan, ve K. Saybaşılı (ed.), *Balkans- A mirror of new international order* Eren, İstanbul, 215-219.
- Thucydides, A. (1965). *The History of the Peloponnesian War*. The Library of Alexandria, USA.
- Uçarol, R. (2000). *Syasi tarih 1789-1999*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Vasquez, J. A. ve Elman, K. (2012). *Realismul și balanța de putere*. (Çev. C. Miroiu) Polirom, Bükreş.
- Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*. Reading, Addison ve Wesley, New York.
- Waltz, K. ve Quester, G. H. (1982). *Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi*. (Çev. E. Onulduran) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Waltz, K. (1986). *Anarchic Orders and Balances Of Power*. R. O.Keohane (ed.), Neorealizm and Its Critics. Columbia University Press:New York.

- Waltz, K. (1986). *Reflections on Theory of International Politics: A Response to My Critics*. R. O. Keohane (ed.), *Neorealism and Its Critics*. Columbia University Press, New York, 70.
- Waltz, K. N. (1999). *Globalism*, P. Viotti, ve M. K. (ed.), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond* (3 b.). Allyn ve Bacon, Boston.
- Waltz, K. N. (2001). *Man, The State and War: A Theoretical Analysis*. Columbia University Press, New York.
- Weaver, C. (2013). *The Politics of the Black Sea Region: EU Neighbourhood, Conflict Zone or Future Security Community?* Ashgate Publishing, UK.
- Zakaria, F. (1999). *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton University Press, New Jersey.

Makaleler

- Akalın, Ş. (1995). *Romanya Türkleri ve Sarı Saltuk*, Yesevî dergisi, 2(24): 32-35.
- Aras, B. (2009). *The Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy*. Insight Turkey , 11 (3): 127-142.
- Aydın, M. (2004). "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. Uluslararası, (1): 33-35.
- Brooks, G. (1997): "Dueling Realisms," *International Organization* (51)3: 446.
- Bulin, D. (2016). Grupul BRİCS sub preşedinția Îndiei – rezultatele celui deal 8-lea summit și ale recentelor reuniuni ministeriale. *The Impact of Socioeconomic and Technological Transformations at National, European and International Level* : 101-114.
- Chifu, Î. (2012). *Parteneriat Strategic. Sistemul de parteneriate strategice al României*. Occasional Papers, 5 (9): 1-10.
- Demirli, Y. (2011). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Reformları ve Türkiye’de Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme*. (T.C Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı) Hermes Matbaacılık. (412).
- Guehenno, J.-M. (1998). *Globalisation and its Impact on International Strategy*. the 40th IISS Annual Conference. Oxford.
- Gülalp. (2001). *Globalisation and Political Islam: The Political Bases of Turkey’s Welfare Party*. *International Journal of Middle Eastern Studies* (33): 433-448.
- Hungtington, P. S. (2005). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. (Çev.M. Turhan-Y, ve Z. C. Soydemir) Okuyan Yayıncılık, İstanbul.

- Ionescu, Mihail E. (2007) '*Romania's Position Towards the Evolution of the Transatlantic Link after 11 September 2001*', in Lansford, Tom and Blagovest, Tashev (eds.) *Old Europe, New Europe and the US. Rengotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*, Aldershot: Ashgate: 259–280.
- Rose, G. (1998). *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. World Politics: 51-146.
- Rossi, F. M. (2012). *From the Coup to the Escalation of Violence: the Transition to Democracy in Romania*. Cosmos Working Paper - Centre on social movement studies, s. 21
- Sterling-Folker, J. (1997). *Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables*. International Studies Quarterly: 1-5.
- Theo Farrell, (2002): *Constructivist Security Studies: Portrait of a Research Program*, International Studies Review 4, (1): 49–72.
- Tüysüzoğlu G.(2014). *Savunmacı Realizm ve Saldırgan Realizm Bağlamında Karadeniz Havzası'ndaki Çatışma Gerçekliğinin Değerlendirilmesi*, Uluslararası Güvenlik Kongresi (Kocaeli Üniversitesi, BİLGESAM, Yıldız Teknik Üniversitesi, Trakya Üniversitesi işbirliğinde), Kocaeli, 8-9 Ekim 2013. Kocaeli Üniversitesi Yayınları.
- Vogel, Sándor (2002). *The Euro-Atlantic Integration and Romania's Central Europe-Concept*. Foreign Policy Review, (1): 193–207.

Diğer Süreli Yayınlar ve Tezler

- Akreş, K. (2005) *1990 sonrası Türkiye Romanya İlişkileri*. T.c. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı. İstanbul.
- Angelescu, I. (2012) '*New Eastern Perspectives? A Critical Analysis of Romania's Relations with Moldova, Ukraine and the Black Sea Region*. Perspectives: Central European Review of International Affairs (19)2: 123.
- Avcı, S. (2008). *Romanya (Fiziki Ve Beşeri Coğrafya)*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (35):168-172.
- Baylis, J. (2008). *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*. Uluslararası ilişkiler. 5(18): 69-85.
- Bektaş, M. (2013). *Türkiye'nin Dış Politikasında "Kıbrıs sorunu: Kriz Yönetimi Stratejisi Açısından bir İnceleme"*. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü Yenilevent/ İstanbul.

- Beriş, E. (2008). *The State-Capital Relations After 1980 and The Formation of Partial Bourgeoisie in Turkey*. Ekonomik Yaklaşım. 2008; 19(69): 33-45.
- Bozkurt, G. S. (2008). *Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı*. Karadeniz Araştırmaları. 5(17): 1-31.
- Cinca, S. (2009). *NATO și perspectivele securității la Marea Neagră*. Revista de științe politice și relații internaționale. 6 (1).
- Cioroianu, A. 2009, "A Romanian priority: Turkey" (Bir Romanya Önceliği: Türkiye), Foreign Policy Romania, 80.
- Dungaciu, D. (2016). *Geopolitică și securitate la Marea Neagră – opțiunile strategice ale României și Moldovei*. Chișinău: Geopol Intelligence.
- Duțu, P. Moștoflei, C. ve Sarcinschi, A. (2003). *Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în N.A.T.O.* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 7-20.
- Eker, S.(2014) *Doğu ile Batı Arasında Çıkamaz Yolların Kavşağında Yolunu Arayan bir Ülke: Moldova*. Karadeniz Araştırmaları, Güz (43):1-16.
- Ercüment, T. (2004). *Avrupa Birliği'ne Katılma Yolunda Bulgaristan, Romanya ve Türkiye: Komisyonun 2003 İlerleme Raporları Işığında Bir Karşılaştırma*. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi , 3 (2).
- Gangloff, S. ve Pérouse, J.-F. (2001). *Les relations entre la Turquie et la Roumanie : normalisation politique et poids de l'histoire*. S. Gangloff, J.-F. Pérouse, ve I. f. (ed.) *La présence roumaine à İstanbul- Une chronique de l'éphémère et de l'invisible* İstanbul: Institut français d'études anatoliennes, 72.
- Georgiev, G. (1996). *La politique de la Roumanie à l'égard du conflit yougoslave (jusqu'à la fin de 1995)*. Études Balkaniques (2).
- Glaser, C. (1996). *Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help*. Security Studies , 5 (3).
- Gökçel, R. (2012, Aralık). *Romen-Türk Kültürel Etkileşiminin Romen Diline Yansımaları*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi (2): 67-82.
- Grigoriadis, I. N. (2010). "The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy". *Elamep* (8): 1-11.
- Ikenberry, J. G. (2005). *Power and Liberal Order: America's Postwar World Order in Transition*. International Relations of the Asia-Pacific , 5 (2): 133-152.
- İnat, K.(2015). *Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün 30. Yılında Türkiye-İran Ekonomik İlişkileri*. SETA Yayınları (132). İstanbul

- İnceoğlu, E. (2009). *Türkiye'de siyasal islamcılığın evrimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi. 127.
- Kantarıcı, Ş. (2012). "Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı "Koalisyonlar Dönemi mi?". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8 (16): 47-85.
- Kasım, K. (2009). *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya*. Ankara: USAK Yayınları.
- Kolasi, K. (2013). *Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 68 (2): 149-179.
- Krahmann, E. (2003). *Conceptualizing Security Governance. Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, 38 (1): 5-26.
- Krauthammer, C. (1990). *The Unipolar Moment*. *Foreign Affairs*, 23-33.
- Kupchan, C. A. (1998). *After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of Stable Multipolarity*. *International Security*, (23): 40-79.
- Kurt, S. (2015). *Nato ve AB'nin Karadeniz Bölgesine Yönelik Politikaları*. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (31): 403-419.
- Layne, C. (2011). *The Unipolar Exit, Beyond the Pax Americana*. *Cambridge Review Of International Affairs*, (24) 149-164.
- Layne, V. C. (1993). *The Unipolar Illusion: Why Other Great Powers Will Rise*. *International Security*, (17): 5-51.
- Manole, M. (2014). *Tamer Atalay: Numărul investitorilor turci în România poate crește cu 30%. În anumite condiții*. *Income Magazine*.
- Matache-Zaharia, S.-A. (2015). *Parteneriatul estic și geopolitica Mării Negre: provocări pentru securitatea europeană*. *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I“*: 243-259.
- Maxim, M. (2008). *ROMANIA Tarih, Ülkede İslâmiyet ve Türk-İslâm Araştırmaları*. ISAM: 168-172.
- Minchev, O. (2006). *Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre*. (I. p. Militară) *Monitor strategic* (3-4).
- Miş, N. ve Aslan, A. (2014, Eylül). *Erdoğan Siyaseti ve Kurucu Cumhurbaşkanlığı Misyonu*. SETA- Analiz (109).
- Moses, A. H. (1998). *Romania's NATO Bid*. *SAIS Review*, 18 (1): 137-152.
- Moștoflei, C. (2005). *Securitate și stabilitate in bazinul Marii Negre*. *Centru de studii strategice de aparare și securitate* (5).
- Mureșan, M. (2007). *Black Sea Region-European and Euro-Atlantic Security Space*. (C. f. Studies, Dü.) *Strategic Impact*: 5-12.

- Oğuzlu, T. (2012). *Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal bir analiz*. Ortadoğu Analiz 4 (42): 8-17.
- Öksüz, H. (2002). *Atatürk Döneminde Balkan Politikası(1923-1938)*. Türkler, Yeni Türkiye: 625- 642.
- Önal, M. (2000). *Romanya Dobrucasi'nda Yedi Turbe*. Türk Halk Kültürü Araştırmaları.1998. Kültür Bakanllgi Yayinlari 2394(38).
- Öniş, Z. ve Yılmaz, Ş. (2009). “Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era. Turkish Studies , 10 (1): 7-24.
- Oruç, Z. (2009). *Dünden Bugüne Balkan Türklüğü: Bir Analiz Denemesi*. Journal of Azerbaijani Studies: 49-59.
- Özhan, T. ve Mete, H. (2008, kasım). *Kürt meselesi: problemler ve çözüm önerileri*. SETA-Analiz: 20.
- Özlem, K. (2007). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya'nın Dış Politikasında Batı Dünyası ve Türkiye ile İlişkiler*. Karadeniz Araştırmaları: 35-47.
- Phinemmore, D. (2006). *The EU and Romania: Accession and Beyond*. Federal Trust: 38-51.
- Pivariu, C. (2014). *Unele viziuni ale Turciei privind evoluțiile regionale în Orientul Mijlociu*. Pulsul Geostrategic (168): 14.
- Preda, C. (2013). *Partide, voturi și mandate la alegerile din România (1990-2012)*. Studia Politica : Romanian Political Science Review: 27-110.
- Rabasa, A. ve Larrabee, F. S. (2008). *The Rise of Political Islam in Turkey*. RAND National Defence Research Institute: 132.
- Ragaru N. (2003). *La Bulgarie et la Roumanie aux portes de l'Union Europeene: un si long espoir Pouvoirs, (106): 9-113*.
- Rathbun, B. (2008). *A Rose by Any Other Name:Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism*. Security Studies , (17) 294-321.
- Roua, A. (2014). *Le réalisme classique et néoclassique*. Yüksek Lisans Tezi, Hassan II, Casablanca, Fas.
- Ruggie, J. G. (1983). *Continuity and Transformation in the World Polity: Toward a Neorealist Synthesis*. World Politics , (35): 261-285.
- Sandıklı, A. ve Emeklier, B. (2011). 21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Anlayışları. *Uluslararası Balkan Kongresi: 21. Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanlar'ın Güvenliği* Kocaeli: 11.
- Sayari, S. (2000). *Turkish foreign policy in the post-Cold War era: The challenges of multi-regionalism*. Journal of International Affairs , 54 (1): 169-182.

- Schweller, R. L. (1994). *Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In*. International Security , (19): 72-107.
- Schweller, R. (2004). *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*. Quarterly Journal: International Security , (29): 159-201.
- Tezcan E. (2004). *Avrupa Birliğine Katılma Yolunda Bulgaristan, Romanya ve Türkiye: Komisyonun 2003 İlerleme Raporları Işığında bir Karşılaştırma*. Ankara Avrupa Çalışmaları dergisi, 3(2): 95-109.
- Tunç, H. ve Türkoğlu, K. (2007). *Doğu Bloku'nun yıkılması sonrasında (post-komünist) devletlerde anayasa yapım yöntemleri*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 11 (1-2): 1133-1163.
- Ünay, S. (1998). *Yapısal realizm ve ötesi- Kenneth Waltz'un "UluslararasıSiyaset Teorisi"ne eleştirel bir yaklaşım*. Divan: 207 -2016.
- Ustabulut ve Kara (2016). *Romanya'da Türk Dili Tarihi ve Dobruca'daki (Köstence) Türkoloji Eğitimi*. Aydın Tömer Dil Dergisi, İstanbul Aydın Üniversitesi (2): 1-16.
- Vişan, G. (2011). *Un suflu nou pentru o teorie fundamentala*. Sfera Politicii (3): 199-204.
- Waltz, K. (1993). *The Emerging Structure of International Politics*. International Security.
- Waltz, K. (2000). *Structural Realism after the Cold War*. International Security , 25 (1).
- Wohlforth, W. C. (1999). *The Stability of a Unipolar World*. International Security (24): 5-41.
- Yalvaç, F. (2014). *Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar*. R. Gözen (ed.), Uluslararası İlişkiler Teorileri. İletişim Yayıncılık, İstanbul: 31-67.
- Yaşar, N. (2011). *Balkanlar'da Enerji Diplomasisi*. H. Çomak, ve C. Sancaktar içinde, *21'inci Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanlar'ın Güvenliği* Kocaeli: BİLGESAM: 430-439.
- Zodian, M. (2015). *Neoclassical realism and the security environment*. Romanian Military Thinking .
- Fati, S. (1999). *Regionalism prin descentralizare sau criză prin fragmentare*. Altera. (10): 7–18.

Raporlar

- Akşit Sait ve Üstün Çiğdem, (2009) *Avrupa Birliği ülkelerinden Türkiye'nin Üyeliğine Bakış*, C.E.S, Avrupa Çalışmaları Merkezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Bugajski ve Doran (2016) *Black Sea Imperatives Strategic Report No. 3* Center for European Policy Analysis https://cepa.ecms.pl/files/?id_plik=3088 (erişim tarihi 23.02.2017).

- Bükreş: T.C. Bükreş Büyükelçiliği (2010). *Romanya'nın genel ekonomik durumu ve Türkiye ile ekonomik Ticari ilişkileri*. Bükreş: T.C. Bükreş Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği.
- Çapraz, İ. (2002). *Romanya ülke etüdü ve türk yatırımları*. İstanbul : İstanbul Ticaret Odası'na (İTO).
- Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, publicat în Monitorul Oficial, Anul I, Nr. 1, 22 decembrie 1989
- DEİK. (2011). *Romanya Ülke Bulteni 2011*. İstanbul: DEİK.
- Ersun, C. Muftuoğlu, H. ve Çeşmecioğlu, S. (1997). Romanya. Ülke profili, mevzuat, girişimcileri ve Türkiye-Romanya serbest ticaret anlaşması. *İstanbul Ticaret Odası* : 170.
- Eurobarometer 69 (2008) First Results, DG Communication http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb69/eb_69_first_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2016).
- Eurobarometer 73. Public Opinion in the European Union. First Results 2010 http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb73/eb73_vol1_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2017): 134.
- Eurobarometer 83, *Public Opinion in the European Union. First Results 2015* http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf (erişim tarihi 21.02.2017): 13.
- Evin, A. ve Kirişçi, K. (2010). *Turkey, its neighbors and the West*. Washington, DC: Report of the Transatlantic Academy Fellows.
- İonescu, D. (1993). *Romania Signs Association Accord with the EC*. Research Report , 2 (10). <http://www.dri.gov.ro/lege-nr-1131996-pentru-ratificarea-tratatului-de-intelegere-cooperare-si-buna-vecinatate-dintre-romania-si-republica-ungara-semnat-la-timisoara-la-16-septembrie-1996/> (erişim tarihi 13.02.2017).
- Millî Savunma Bakanlığı 2015 yılı faaliyet raporu <http://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/maliye/MSByüzde202015yüzde20YüzdeC4yüzdeB1yüzdeC4yüzdeB1yüzde20Faaliyetyüzde20Raporu.pdf>, (erişim tarihi 29.01.2017).
- Romanya'nın temel ekonomik göstergeleri ve Türkiye Romanya Ticari ilişkileri Raporu 2009 http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/romanya_rapor_4-17-2012yüzde2010-49-33yüzde20am.pdf (erişim tarihi 15. 01. 2017).
- Ekonomi, Ticaret ve İş Ortamıyla İlişkiler Romanya Bakanlığı 2016 Raporu: <http://www.cdep.ro/interpel/2016/r9037A.pdf> (erişim tarihi 23.05.2016).

TUIK Türkiye-Romanya Dış Ticaret Değerleri Raporu 1991-2015

[http://rapory.tuik.gov.tr/11-04-2017-14:15:06-](http://rapory.tuik.gov.tr/11-04-2017-14:15:06-20634496041817700255790863321.html)

[20634496041817700255790863321.html](http://rapory.tuik.gov.tr/11-04-2017-14:15:06-20634496041817700255790863321.html) (erişim tarihi 11.04.2017).

Türkiye İhracatçılar Meclisi, Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2015

[http://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/ekonomi_dis_ticaret_raporu_2](http://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/ekonomi_dis_ticaret_raporu_2015.pdf)

[015.pdf](http://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/ekonomi_dis_ticaret_raporu_2015.pdf) (erişim tarihi 25.11.2016).

İnternet Kaynakları

[http://www.gov.ro/declaratii-de-presa-ale-primului-ministru-calinpopescu-tariceanu-](http://www.gov.ro/declaratii-de-presa-ale-primului-ministru-calinpopescu-tariceanu-la-sosirea-din-vizita-oficiala-in-turcia_11a54512.html)

[la-sosirea-din-vizita-oficiala-in-turcia_11a54512.html](http://www.gov.ro/declaratii-de-presa-ale-primului-ministru-calinpopescu-tariceanu-la-sosirea-din-vizita-oficiala-in-turcia_11a54512.html) (erişim tarihi 27.11.2016).

Boiangiu, M. "Ispita superiorității" (Büyüküğün cezbediciliği), Dilema Veche, 12-18 Ocak

2007, http://www.euractiv.ro/User_Files/article/Supli%20intreg_01120723.pdf

(erişim tarihi 27.11.2016).

Cristian Diaconescu'nun 3 Temmuz 2009 tarihli Basın Açıklaması.

<http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=39782&idlnk=2&cat=4> (erişim tarihi

27.11.2016).

DEİK. (2015). T.C. Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve Beraberindeki Kısıtlı

Katılımlı Özel Sektör Heyeti'nin Slovenya, Slovakya ve Romanya ziyaretleri

kapsamında İş Forumları. https://www.deik.org.tr/uploads/ortavr_sonuc_raporu.pdf

(erişim tarihi 27.11.2016).

Dernières Nouvelles d'Alsace'de Romen Cumhurbaşkanı Traian Băsescu ile mülakat, 17

Aralık

2006.

<http://www.presidency.ro/?RID=det&tb=date&id=8298&PRID=search> (erişim

tarihi 27.11.2016).

[http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinite-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-](http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinite-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-palatul_11a66958.html)

[si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-](http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinite-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-palatul_11a66958.html)

[palatul_11a66958.html](http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinite-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-palatul_11a66958.html)

[http://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper\(14\).pdf](http://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper(14).pdf) (erişim

tarihi 27.11.2016)

<http://www.mfa.gov.tr/-turkiye-romanya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim

tarihi

27.11.2016).

<https://www.mae.ro/node/1465> (erişim tarihi 27.11.2016).

[http://www.nytimes.com/2002/11/10/weekinreview/the-world-romancing-america-a-new-](http://www.nytimes.com/2002/11/10/weekinreview/the-world-romancing-america-a-new-willing-ally-in-europe.html)

[willing-ally-in-europe.html](http://www.nytimes.com/2002/11/10/weekinreview/the-world-romancing-america-a-new-willing-ally-in-europe.html) (erişim tarihi 25.10.2016).

- Norris, D. A. *Neorealism and the European Union*.
https://etd.ohiolink.edu/rws_etd/document/get/ohiou1015857663/ (erişim tarihi 2.06.2017).
- Romanian National Security Strategy*. <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf> (erişim tarihi 20.02.2017).
- Romen Başbakanı Călin Popescu-Tăriceanu ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın
- The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/st_10113_2007_init_en.pdf (erişim tarihi 24.02.2017).
- <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/insights/2016/06/romanya-turk-yatirimci-bekliyor.html> (erişim tarihi 2.02.2017).
- <http://www.ekrembugraekinci.com/resimler/DByüzde2009.03.08.jpg> (erişim tarihi 04.03.2017).
- <http://www.mediafax.ro/social/muftiul-iusuf-murat-moscheea-din-bucuresti-nu-va-fi-cea-mai-mare-din-europa-14591069> (erişim tarihi 04.03.2017).
- <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=21752.0;wap2> (erişim tarihi 26.02.2017).
- <http://www.hayat.ro/haber/cumhuriyet-93-yasinda-1185.html> (erişim tarihi 27.02.2017).
- https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc081/kanuntbmmc081/kanuntbmmc08104311.pdf (erişim tarihi 27.02.2017).
- <http://www.trt.net.tr/romana/turcia/2016/07/11/proiectele-tika-din-romania-527311> (erişim tarihi 26.02.2017).
- <https://www.agerpres.ro/sanatate/2017/03/03/dastan-tika-va-investi-in-renovarea-si-reamenajarea-blocului-operator-de-la-spitalul-marie-curie--19-38-07> (erişim tarihi 4.03.2017).
- <http://www.sanatateabuzoiana.ro/blocul-operator-de-la-spitalul-marie-curie-extins-de-catre-dezvoltatorii-turci/> (erişim tarihi 04.03.2017).
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Index:Guvernele_RomyüzdeC3yüzdeA2niei (erişim tarihi 22.02.2017).

<http://www.contributors.ro/politica-doctrine/ultimul-stalinist-ce-a-facut-ion-iliescu-pentru-romania-eseu-de-vladimir-tismaneanu-yüzde8yüzde99i-marius-stan/> (erişim tarihi 24.11.2016).

https://www.dcnnews.ro/cum-a-fost-suspendat-traian-basescu-in-2007_200789.html (erişim tarihi 24.11.2016)

<http://www.mediafax.ro/economic/basescu-am-deposit-varful-crizei-economice-dar-nu-si-pe-cel-al-crizei-sociale-7354254> (erişim tarihi 24.11.2016).

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> (erişim tarihi 18.02.2017).

<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-nin-daes-ile-cok-boyutlu-mucadelesi/577528> (erişim tarihi 18.02.2017).

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa (erişim tarihi 18.02.2017).

<http://abuja.mae.ro/en/romania-news/1130> (erişim tarihi 24.11.2016).

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-irak-iliskileri-nereden-nereye> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-israil-normallesmesinden-stratejik-ittifak-cikar-mi> (erişim tarihi 23.02.2017).

<https://turkeywonk.wordpress.com/2012/11/05/israel-turkeys-former-hi-tech-weapons-supplier/> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://t24.com.tr/haber/israil-mavi-marmaraya-saldirdi-9-olu-30-yarali,79210> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.nytimes.com/2003/03/02/world/threats-and-responses-ankara-turkish-deputies-refuse-to-accept-american-troops.html> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/04/06/obama.turkey/> (erişim tarihi 23.02.2017).

https://www.nytimes.com/2016/04/23/world/europe/despote-campaign-vow-obama-declines-to-call-massacre-of-armenians-genocide.html?_r=0 (erişim tarihi 23.02.2017).

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa (tarihi 23.02.2017).

http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa (erişim tarihi 23.02.2017).

<https://dgap.org/en/ip-journal/topics/romania-priorities-foreign-policy> (erişim tarihi 14.02.2017).

<http://www.upi.com/Archives/1995/06/08/Romania-hosts-PFP-maneuvers/3213802584000/> (erişim tarihi 14.02.2017).

<http://www.nato.int/docu/sec-partnership/sec-partner-turkish.pdf> (erişim tarihi 13.02.2017).

www.dcaf.ch/content/download/36822/528861/file/18.pdf (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.upi.com/Archives/1995/06/08/Romania-hosts-PFP-maneuvers/3213802584000/> (erişim tarihi 13.02.2017.)

<http://www.formula-as.ro/1998/339/editorial-15/editorial-241-print> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.nato.int/docu/update/2004/03-march/e0329a.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

<https://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/home.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://nato.int/docu/speech/2004/s040513a.htm> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.zf.ro/politica/nato-cere-acum-romaniei-sa-si-aduca-contributia-2945732/> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/razboiul-din-afganistan-se-termina-dupa-13-ani-trupele-nato-vor-ramane-doar-ca-instructori-sau-consilieri-340294> (erişim tarihi 13.02.2017).

<https://adriannastase.ro/2012/09/25/lumea-americanii-si-noi-iv-razboiul-din-irak-2003-2011/> (erişim tarihi 13.02.2017).

<https://www.mae.ro/node/4944> (erişim tarihi 13.02.2017) .

<http://www.curierulnational.ro/Politic/2006-07-27/Basescuyüzde2C+din+nou+la+Washington> (erişim tarihi 13.02.2017).

<http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1086700-seful-nato-decis-anunte-summit-din-2008-gazduit-bucuresti.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.milliyet.com.tr/en-gergin-zirve/dunya/dunyadetay/30.03.2008/511069/default.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

http://www.mfa.gov.tr/no_47---1-nisan-2008_-nato-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-hk_.tr.mfa (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.mediafax.ro/externe/albania-si-croatia-au-fost-invitate-sa-adere-la-nato-nu-si-macedonia-2516310> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART2/TR/index.htm> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/abd/2013/11/25/7315/abd-romanya-stratejik-ortakligi-abd-artik-surekli-karadenizde> (erişim tarihi 23.02.2017).

<http://askerigucu.com/ulke.aspx?q=turkiyenin-askeri-gucu#> (erişim tarihi 29.01.2017).

<http://www.businessinsider.com/11-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-4> (erişim tarihi 29.01.2017).

<http://askerigucu.com/ulke-karsilastirma.aspx> (erişim tarihi 29.01.2017).

<http://www.businessinsider.co.id/35-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-7/#.Vb0JxW7tmko> (erişim tarihi 29.02.2016).

https://www.google.ro/?gws_rd=ssl#q=personal+aramta+romania+2015 (erişim tarihi 29.01.2017).

<http://www.ziaruldeiasi.ro/national-extern/constantinescu-da-drept-exemplare-relatiile-romaniei-cu-turcia~nitv3> (erişim tarihi 28.02.2017).

http://english.mapn.ro/cpresa/3281_Romanian-Turkish-Joint-Exercise-yüzde20Airborne-Commando-2009- (erişim tarihi 25.11. 2016).

<http://www.milscint.com/tr/uluslararasi-isik-20151-tatbikati-konyada-basladi/> (erişim tarihi 25.11. 2016).

<http://savunmaveteknoloji.com/eurasian-star-2015-tatbikati-tamamlandi/> (erişim tarihi 20.02.2017).

<https://www.dzkk.tsk.tr/guncelduyuru.php?id=683&dil=1> (erişim tarihi 20.02.2017).

<https://www.sedmpprocess.org/web/sedmp/home> (erişim tarihi 25.11. 2017).

<http://www.ptt.gov.tr/sx/ptt/docs/file/PTTLIFE-1-internet.pdf> (erişim tarihi 25.03. 2017).

http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-guvenlik-alanindaki-girisimleri-ve-uluslararasi-nato-bm-ab-barisi-koruma-destekleme-harekatlarina-k.tr.mfa (erişim tarihi 25.03. 2017).

https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/229/Karadeniz_2.pdf (erişim tarihi 25.03. 2017).

http://www.gov.ro/declaratii-de-presasustinite-de-primul-ministru-calin-popescu-tariceanu-si-de-primul-ministru-al-republicii-turciarecep-tayyip-erdogan-la-palatul_11a66958.html

(erişim tarihi 27.08.2016)

<http://www.trt.net.tr/international/newsDetail.aspx?HaberKodu=b5a04fd8-a8bd-4f63-b80e-5f710c5e5537> (erişim tarihi 27.08.2016).

<http://www.euroclub.org/documente/PDyüzde20ChestionarClubRo-UE.pdf> (erişim tarihi 27.08.2016).

<http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=39110> (erişim tarihi 27.08.2016).

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080709+ITEM012+DOC+XML+V0//RO&langue=RO&query=INTERV&detail=3-320> (erişim tarihi 27.08.2016).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Mihaela Anca CIUCA

Doğum Yeri - Tarihi : Valcea, ROMANYA – 02 Ekim 1990

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Turizm Lisesi, ROMANYA

Lisans Diploması : Lucian Blaga Üniversitesi, Siyaset Bilimler, ROMANYA

Y. Lisans Diploması : National School of Political Science and Public Administration,
Güvenlik ve Diplomasi, Bucharest, ROMANYA

Tez Konusu : Neo-Klasik Realizm Bağlamında Türkiye-Romanya İkili İlişkiler:
1990-2015

Yabancı Diller : İngilizce, Türkçe, Fransızca

E-Posta : mihaelaciuca2@gmail.com